

Faculteit
Ingenieurswetenschappen
Vakgroep Architectuur en Stedenbouw
Academiejaar 2005-2006

Studie van de kraakbeweging

De kraakbeweging in Nederland en Vlaanderen vanuit legislatieve,
historische en sociologische invalshoek

Renée Steyaert

Promotor: Prof. Dr. Ir. Arch. F. Mees

Leescommissie:

Nathan Van Den Bossche

Wouter Van Acker

Scriptie ingediend tot het behalen van de academische graad van
Burgerlijk Ingenieur-Architect
optie: stedenbouw

Studie van de kraakbeweging

De kraakbeweging in Nederland en Vlaanderen vanuit legislatieve,
historische en sociologische invalshoek

OVERZICHT

Studie van de kraakbeweging

De kraakbeweging in Nederland en Vlaanderen vanuit legislatieve, historische en sociologische invalshoek.

Auteur: Renée Steyaert

Promotor: Prof. Dr. Ir. Arch. F. Mees

Leescommissie: Nathan Van Den Bossche

Wouter Van Acker

Scriptie ingediend tot het behalen van de academische graad van:

Burgerlijk Ingenieur-Architect, optie: stedenbouw.

Vakgroep Architectuur en Stedenbouw,

Faculteit Ingenieurswetenschappen, Universiteit Gent

Academiejaar: 2005-2006.

Samenvatting

Deze thesis is een vergelijkende studie van de kraakbeweging in Nederland en Vlaanderen. De kraakbeweging wordt besproken vanuit legislatieve, historische en sociologische invalshoeken. Centraal staat het nagaan van de relevantie van de kraakbeweging vandaag en in de toekomst.

De relevantie wordt bevestigd door het vaststellen van een verschuiving van de beweegreden naar nieuwe knelpunten in het woonbeleid. Verder wordt een verbreding van het actieterrein van de krakers vastgesteld. De krakers voegen zich bij andere sociale bewegingen die, net zoals de kraakbeweging, wijzen op ongelijkheden en onrechtvaardigheden over een bepaald maatschappelijk thema. Belangrijk is de vaststelling dat, ondanks de diversiteit, alle beweegredenen geworteld zijn in de context van maatschappelijke problemen. Dit laatste maakt dat de maatschappij onmogelijk de kraakbeweging kan omzeilen en negeren.

Trefwoorden

kraakbeweging | strafbaarstelling kraken | sociale beweging |

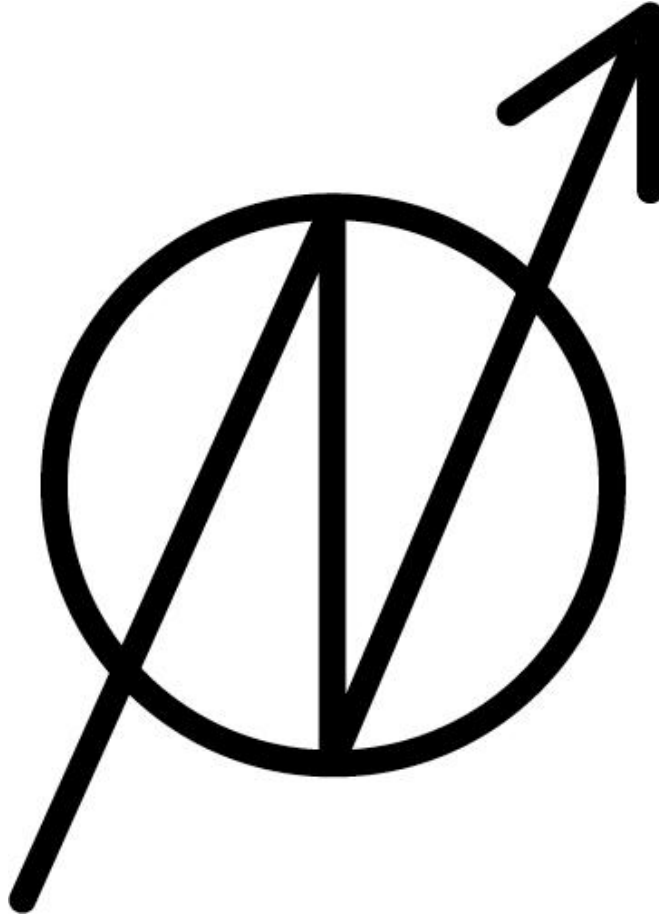
TOELATING TOT BRUIKLEEN

De auteur geeft de toelating deze scriptie voor consultatie beschikbaar te stellen en delen van de scriptie te kopiëren voor persoonlijk gebruik.

Elk ander valt onder de beperkingen van het auteursrecht, in het bijzonder met betrekking tot de verplichting de bron uitdrukkelijk te vermelden bij het aanhalen van resultaten uit deze scriptie.

2 juni 2006, Gent

Renée Steyaert

December 1979, rond de strijd voor de Groote Keijser duikt het medio 1979 geïntroduceerde kraakteken op. Het teken is ontleend aan de 'Hobo language'. Op hun zwerftochten op zoek naar werk onderhielden na de afschaffing van de slavernij in de Verenigde Staten de voormalige slaven, Hobo's, onderling contact door middel van een reeks gecodeerde symbolen. De cirkel met pijl betekent 'ga door'. De pijl wordt in de loop van 1980 door de krakers vervangen door een bliksemschicht.

Duivenvoorden Eric,
Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999,
Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, p. 154-55.

INHOUD

MOTIVERING	1
INLEIDING	2
DEEL I: DE WETGEVING	4
1. INLEIDING	4
2. BELGIË	4
2.1 Strafrechtelijk gebied: kraken is niet strafbaar naar het Belgische recht	5
2.1.1 Kraken als vermogensdelict	5
2.1.2 Kraken als huisvredebreuk	6
2.2 Civielrechtelijk gebied: over welke mogelijkheden beschikt de eigenaar om tegen krakers op te treden?	7
2.3 Kan de kraker zelf aanspraak maken op enige rechtsbescherming?	8
2.4 Praktisch: hoe kraken?	9
2.5 Tony Van Parys: anti-kraakwetsvoorstel	11
2.5.1 Het wetsvoorstel	11
2.5.1 Reactie van de krakers	12
2.6 Is het wenselijk het kraken te criminaliseren?	14
3. NEDERLAND	15
3.1 Hoe kan een eigenaar optreden tegen krakers en het pand ontruimen?	15
3.2 De kraker	16
3.2.1 Hoe kraken?	16
3.2.2 Rechten van krakers	17
3.3 Invloed van de wetgeving op de ontwikkeling van de kraakbeweging	18
4. VERGELIJKING TUSSEN BELGIË EN NEDERLAND	19
5. ONTRUIMING: SCHENDING VAN INTERNATIONALE MENSENRECHTEN?	20
6. CONCLUSIE DEEL I: WETGEVING	21

DEEL II: GESCHIEDENIS	22
1. INLEIDING	22
2. VLAANDEREN	22
2.1 Ontwikkeling van de kraakbeweging in steden	23
2.1.1 Leuven	23
2.2.2 Gent	26
2.2.2.1 Een valse start in 1978	26
2.2.2.2 De eerste echte kraakacties	29
2.2.2.3 De Kreaboutsers en Schelderatten	31
2.2.2.4 Gent: het kraakparadijs	36
2.2.2.5 En het kraken gaat door...	38
2.2.3 Antwerpen	40
2.2.4 Genk	42
2.2.5 Doel	42
2.2 De beweegredenen van Vlaamse krakers	43
2.3 De kraakbeweging anno 2006	43
3. NEDERLAND	45
3.1 Vóór Wereldoorlog II	45
3.2 Na Wereldoorlog II	45
3.3 Provo	46
3.4 Koöperatief Woningburo de Kraker (doet het steeds vaker)	50
3.5 Kabouters: Aktie '70 en Oranjevrijstaat	51
3.6 De aanloop naar de kraakbeweging als zelfstandige sociale beweging	53
3.7 De grote opmars vanaf 1975	55
3.8 Groote Keijser	55
3.9 Vondelstraat	57
3.10 De bom ontploft op kroningsdag	58
3.11 Buiten Amsterdam	60
3.12 De vermoedheid van het strijden slaat toe	61
3.13 Lucky Luijk: het einde van de hoogdagen in Amsterdam	61
3.14 Groot deel keert zijn rug naar het gebruik van geweld	62
3.15 Radicalisering en verdere versplintering	63
3.16 Verraders	65
3.17 Nieuwe generatie krakers	65
3.18 De eindbalans	66
4. CONCLUSIE DEEL II: GESCHIEDENIS	67

DEEL III: SOCIOLOGIE	69
1. INLEIDING	69
2. STEDELIJKE SOCIALE BEWEGINGEN	69
2.1 Sociale bewegingen	69
2.1.1 Definitie	69
2.1.2 Wat is een sociale beweging?	70
2.1.3 Waarin verschillen sociale bewegingen met actiegroepen?	72
2.2 Stedelijke sociale bewegingen	72
3. DE KRAAKBEWEGING	73
3.1 Profiel van de kraker	73
3.1.1 Kraken uit zelfhulp	75
3.1.2 Kraken uit protest	75
3.1.3 Kraken uit anarchistische ideologie	75
3.1.3.1 Wat is anarchisme?	75
3.1.3.2 Kraken en anarchisme	77
3.1.4 Kraken door de aantrekkingskracht van de alternatieve levenswijze	78
3.2 Organisatievorm	78
3.2.1 Algemeen	78
3.2.2 Praktische beschouwing	80
3.3 Strategieën	81
3.3.1 Stille kraker versus publieke kraakactie	81
3.3.2 Consensus versus geweld	81
3.3.3 Solidariteit	82
3.3.4 Belang van informatie	83
3.4 Kraakwachten of antikraak	84
4. IS ER EEN TOEKOMST VOOR DE KRAAKBEWEGING?	84
4.1 Oorspronkelijke beweegredenen	85
4.1.1 Woontekort en hoge prijzen	85
4.1.2 Leegstand en verkrotting	87
4.1.3 Sociale huisvesting	87
4.1.4 Grootschalige stadsvernieuwing	88
4.2 Verbreden van het perspectief	89
4.2.1 Nederland	89
4.2.2 Vlaanderen	91
5. CONCLUSIE DEEL III: SOCIOLOGIE	92

CONCLUSIE	93
------------------	----

BIBLIOGRAFIE	95
---------------------	----

MOTIVERING

In onze opleiding tot burgerlijk ingenieur – architect krijgen we talrijke visies over architectuur en stedenbouw voorgeschoteld. In de afgelopen vijf jaar werden we overspoeld met gedachten van professoren, atelierbegeleiders, architectuurcritici en spraakmakende architecten uit het verleden en heden. De kennis die ons wordt bijgebracht, is gegroeid doorheen eeuwen architectuur en stedenbouw. Met deze bedenking in mijn achterhoofd, wou ik een visie doorgronden die niet aan bod kwam de voorbije jaren, namelijk die van de kraakbeweging. Het standpunt van krakers is, naar mijn mening, een waardevolle aanvulling bij de tijdens onze studie verworven kennis.

INLEIDING

Deze thesis is een vergelijkende studie van de kraakbeweging in Nederland en Vlaanderen. De vergelijking wordt doorgetrokken over drie delen, die samen een zo compleet mogelijk overzicht geven van de kraakbeweging. Achtereenvolgens wordt de wetgeving, de geschiedenis en de sociologie betreffende de kraakbeweging behandeld.

Het eerste deel geeft een vergelijking tussen de wetgeving met betrekking tot het kraken in België en Nederland. In tegenstelling tot de Nederlandse wetgeving, is het aantal literaire bronnen over de Belgische wetgeving zeer beperkt. Het Belgisch wetgevende kader wordt beschreven op basis van juridische artikels en uitspraken van rechters. Er wordt voor beide landen een praktische toelichting gegeven over wat de eigenaar kan ondernemen om zijn pand te ontruimen en hoe een kraker kan inspelen op de wetgeving. Dit laatste is gebaseerd op advies van verschillende krakers uit beide landen en de kraakhandleidingen. Voor de Nederlandse krakers heb ik me gebaseerd op mijn verblijf bij kraakgroepen in Amsterdam, die hun kennis deelden en me de ervaring van het daadwerkelijke kraken lieten meemaken. In Vlaanderen ligt het minder voor de hand om als buitenstaander deel te nemen aan het kraken zelf, maar tal van ervaren krakers gaven de nodige toelichting voor de praktijk.

Verder worden kraken en ontruimingens bekeken in het licht van internationale mensenrechten. Er wordt een afweging gemaakt van het recht op wonen ten opzichte van het eigendomsrecht. Tot slot wordt de vraag gesteld of het criminaliseren van de kraker door het invoeren van specifieke wetgeving een oplossing biedt.

In het tweede deel wordt de ontwikkeling van de kraakbeweging in Vlaanderen en Nederland weergegeven. Voor de beschrijving van de kraakbeweging in Vlaanderen zijn geen literaire bronnen voor handen. Ik heb een beroep gedaan op archieven over de kraakbeweging in Vlaanderen uit de Anarchistische Infotheek in Gent. Deze archieven zijn een bundeling van krantenartikels, brochures en pamfletten van krakers, juridische documenten, enzovoort. De Nederlandse kraakgeschiedenis wordt in tal van boeken beschreven. De vergelijking tussen Nederland en Vlaanderen brengt een antwoord op de vraag waarom er in Vlaanderen nooit op dezelfde grote schaal is gekraakt als in Nederland.

Het laatste deel beschrijft de kraakbeweging vanuit sociologische invalshoek. Er wordt een korte samenvatting gegeven van de kenmerken van een sociale beweging. De beschrijving van het fenomeen 'sociale beweging' is de basis om de kraakbeweging te doorgronden. Het doel van dit deel is de gedachtewereld en beweegredenen van krakers te beschrijven los van de heersende vooroordelen. Tot slot wordt afgetast wat de toekomstmogelijkheden van de kraakbeweging zijn. Er wordt een overzicht gegeven van de oorspronkelijke beweegredenen van de kraakbeweging en getoetst in welke mate deze vandaag nog aanwezig zijn.

De bundeling van deze drie delen leidt naar een conclusie over de centrale vraagstelling: 'Is de kraakbeweging vandaag nog relevant? Heeft de kraakbeweging nog een toekomst voor zich?' In tegenstelling tot Nederland is het fenomeen in Vlaanderen voor vele mensen ongekend of gelinkt aan marginaliteit. Naast de centrale vraagstelling heeft de thesis tot doel de kraakbeweging neutraal te schetsen los van de heersende vooroordelen.

“Waar recht onrecht wordt, wordt verzet tot plicht! Neem dat recht in eigen hand, kraak een pand!”

Uit Kraken in Leuven, Gent, Brussel, Hasselt en overal, brochure van Onkruid, Ronse, 1982, p 53.

DEEL I: DE WETGEVING

1. INLEIDING

In dit eerste deel wordt de wetgeving besproken die van toepassing is voor het fenomeen ‘kraken’ in zowel België als Nederland. Onze noorderburen waren al ongeveer twintig jaar vertrouwd met het fenomeen ‘kraken’, vooraleer we in België geconfronteerd werden met de eerste krakers. Het is dan ook in die context begrijpelijk dat Nederland een wetgeving heeft opgebouwd specifiek voor het kraken. De wetgeving is duidelijk vastgelegd en zowel bij de krakers als bij de advocaten gekend. Dit integendeel tot België waar er geen wetten zijn opgesteld betreffende dit fenomeen. De verschillende mogelijkheden voor de eigenaar om zijn pand te ontruimen worden voor beide landen weergegeven. Verder wordt kort toegelicht hoe een kraker kan rekening houden met de wetgeving bij het kraken van een pand.

Tot slot worden het kraken en de ontruiming in de context van internationale mensenrechten in vraag gesteld. Hierbij wordt nagegaan in welke mate kraken kan beschouwd worden als het recht op een degelijke woning en ontruiming een schending zijn van dit internationaal mensenrecht.

2. BELGIË

Het kraken zelf wordt door de wetgever niet expliciet strafbaar gesteld. Er is dan ook weinig rechtspraak en wetgeving beschikbaar. In dit hoofdstuk is het artikel van Smaers¹ de rode leidraad waarin hij aftast wat de mogelijkheden zijn voor de eigenaar en de kraker zonder specifieke wetgeving. Smaers stelt de volgende vragen centraal:

1. Op strafrechtelijk gebied: is kraken naar Belgisch recht strafbaar?
2. Op civielrechtelijk gebied: over welke mogelijkheden beschikt de eigenaar om tegen krakers op te treden?
3. Kan de kraker zelf aanspraak maken op enige rechtsbescherming?

Na de analyse van Smaers stelt zich de vraag of het nodig is het kraken in België te criminaliseren. Tony van Parijs beantwoordde deze vraag door in 2003 een ‘anti-kraakwetsvoorstel’ in te dienen.

¹ Smaers G., De strafbaarheid van het kraken van woningen naar Belgisch strafrecht, in Rechtskundig Weekblad, 1986-87, p. 2193-2218.

2.1 Strafrechtelijk gebied: kraken is niet strafbaar naar het Belgische recht

Kraken wordt niet specifiek als een strafbare daad beschreven in de Belgische wetgeving, maar er zijn wel andere strafrechtelijke wetten met een context waar kraken inpast. In wat volgt wordt kraken getoetst aan twee strafbare handelingen, een vermogensdelict en huisvredebreuk.

2.1.1 Kraken als vermogensdelict

Het zonder toestemming in gebruik nemen van een ander zijn woning, is een inbreuk op het eigendomsrecht. Artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek (BW) definieert dat 'eigendom het recht is om op de meest volstrekte wijze van een zaak het genot te hebben en daarover te beschikken, mits men er geen gebruik van maakt dat strijdig is met de wetten of met de verordeningen.'

Het feit dat privaateigendom strafrechtelijk wordt beschermd, wijst erop dat onze rechtsorde een vitaal belang toekent aan dit rechtsgoed. In het Strafwetboek worden vermogensdelicten opgedeeld in enerzijds toeëigeningsdelicten en anderzijds vernieling- of beschadigingsdelicten.

De in het kraken gelegen specifieke vorm van eigendomsaantasting wordt door de wetgever niet expliciet strafbaar gesteld. Kan kraken dan onder één van de bestaande strafbaarstellingen worden gesteld?

Toeëigeningsdelicten

Krakers ontnemen de eigenaar niet de beschikkingsbevoegdheid, maar wel de gebruiksmogelijkheid. Gebruiksdiefstal wordt gedefinieerd als 'het bedrieglijk wegnemen van andermans goed voor kortstondig gebruik' en wordt strafbaar gesteld in artikel 461 in het Strafwetboek (SW).

Het 'wegnemen' veronderstelt dat het roerende goederen betreft, waardoor kraken niet als gebruiksdiefstal kan worden opgevat.² Wanneer men gebruiksdiefstal anders zou definiëren, kunnen krakers wel op basis van toeëigeningsdelicten strafbaar gesteld worden.

Vernieling- of beschadigingsdelicten

Wanneer de kraker bij het binnendringen in een leegstaand huis schade toebrengt aan het pand door het openbreken van het slot of het forceren van de toegangsdeur, kan hij worden aangesproken wegens beschadiging of vernieling. Het Strafwetboek maakt een onderscheid tussen vernieling van bouwwerken en voertuigen (artikel 521 SW), van graven, monumenten en kunstvoorwerpen (artikel 526 SW), van roerende eigendommen (artikel 528 SW) en van afsluitingen (artikel 545-546 SW). Het openbreken van een deur met de bedoeling andermans huis in gebruik te nemen, valt onder vernieling van afsluitingen.

² Jacobs Sophie, *Politiek kraken in Vlaanderen*, Promotor: Dhr. Vossen M., Hogeschool voor Economisch en Grafisch Onderwijs, Gent, 1995-96, p. 12.

Voorwaarde is dat er sprake is van vernieling, maar heel wat leegstaande woningen zijn gemakkelijk te betreden zonder schade te berokkenen. Artikel 545-546 SW, vernieling van afsluitingen, zal zelden van toepassing zijn of bewezen kunnen worden.

Samenvattend stellen we dat kraken niet als gebruiksdiefstal en zelden als beschadigingdelict kan bestraft worden. De wetgeving speelt onvoldoende in op de uitzonderlijke voorwaarden van het kraken om een kraker aan te klagen volgens deze strafbaarheden.

2.1.2 Kraken als huisvredebreuk

De onschendbaarheid van het wonen is opgenomen in artikel 10 in het Grondwetboek.³ De aantasting van de onschendbaarheid van de woning door private personen valt onder artikel 439 van het Strafwetboek.⁴ Volgende voorwaarden moeten voldaan zijn om zich te kunnen beroepen artikel 439 SW:

1. het binnendringen in een door een ander bewoond huis, appartement, kamer of verblijf of in de aanhorigheden ervan;
2. binnendringen zonder een bevel van de overheid en buiten de gevallen waarin de wet toelaat in de woning van particulieren tegen hun wil binnen te treden;
3. de dader moet gehandeld hebben hetzij met behulp van bedreiging of geweld tegen personen, hetzij door middel van braak, inklimming of valse sleutels;
4. het algemeen opzet volstaat: de beweegreden van de dader is van geen belang.

Deze wet doelt dus niet op de gebouwen, onroerende goederen of zaken als dusdanig, maar op de rust, zekerheid en onafhankelijkheid van de persoonlijkheid van de bewoner. Het betreft niet de bescherming van het eigendomsrecht, maar wel van de onschendbaarheid van de woning dat een aanvulling is van de individuele vrijheid en van het recht op privacy. Hieruit volgt dat het van belang is dat de woning bewoond wordt, want onbewoonde, leegstaande huizen zijn niet beschermd tegen huisvredebreuk.

Dit betekent niet dat de woning permanent moet bewoond zijn, buitenverblijven en appartementen aan de kust vallen ook onder de bescherming van huisvredebreuk. Een belangrijke indicatie hierbij is de al dan niet aanwezigheid van meubelen.

Heel vaak zal de eigenaar van een gekraakt pand beweren dat de krakers een niet-leegstaand pand bezetten. Het al dan niet leegstaan van de woning moet dan door de eigenaar bewezen worden en door de rechter beoordeeld worden.

³ Artikel 10 GW: De woning is onschendbaar; geen huiszoeking kan plaatshebben dan in de gevallen die de wet bepaalt en in de vorm die zij voorschrijft.

⁴ Artikel 439 SW: Met gevangenisstraf van vijftien dagen tot twee jaar en met geldboete van zesentwintig frank tot driehonderd frank wordt gestraft hij die, zonder een bevel van de overheid en buiten de gevallen waarin de wet toelaat in de woning van bijzondere personen tegen hun wil binnen te treden, in een door een ander bewoond huis, appartement, kamer of verblijf, of in de aanhorigheden ervan binnendringt, hetzij met behulp van bedreiging of geweld tegen personen, hetzij door middel van braak, inklimming of valse sleutels.

We kunnen concluderen dat het vreedzaam in gebruik nemen van een leegstaand pand niet strafbaar is op grond van huisvredebreuk. Wanneer er sprake is van 'het binnendringen met gebruik van gewelddadige middelen of het in gebruik nemen van een door een ander bewoond huis', kan de eigenaar zich verdedigen op basis van huisvredebreuk. In praktijk zullen krakers voorzichtig te werk gaan door na te gaan wie de eigenaar is en hoelang het pand leegstaat.

2.2 Civielrechtelijk gebied: over welke mogelijkheden beschikt de eigenaar om tegen krakers op te treden?

Ook al pleegt de kraker geen strafbaar feit en kan geen strafprocedure ingesteld worden, toch hoeft de eigenaar de inbreuk op zijn eigendomsrecht (artikel 544 BW) niet te dulden. De eigenaar beschikt over twee mogelijkheden.

Ten eerste kan hij de kraker dagvaarden op basis van artikel 1382 BW⁵ en een schadevergoeding eisen. De eigenaar moet aantonen dat de kraker hem onrechtmatig behandelde en hij hierdoor schade leed. Maar dagvaarden blijkt in de praktijk weinig efficiënt te zijn. De kosten van een burgerlijke procedure lopen hoog op en de duur van deze procedure is lang, terwijl de krakers ondertussen in het gebouw blijven. Een schadevergoeding eisen is pas zinvol wanneer de kraker het kan betalen, wat in de praktijk zelden het geval is. Daarbij komt nog dat de eigenaar geen personen kan dagvaarden zonder hun identiteit te kennen, tenzij in geval van nood. Anonimiteit is dan ook een belangrijk wapen waarover de kraker beschikt.

Ten tweede kan hij beroep doen op zijn revindicatierecht en in kortgeding de ontruimingsvordering van het pand vragen aan de vrederechter.⁶ Indien zijn vordering wordt toegewezen, kan hij overgaan tot gedwongen uitvoering ervan, zodat dwangmiddelen tegen de kraker kunnen worden aangewend. Ook hier stelt zich het zelfde probleem: een ontruiming kan enkel worden uitgesproken tegen een gekende bewoner, die onrechtmatig een woning gebruikt en tegen diegene, die van zijn kant eveneens in het pand verblijven: "de zijnen".⁷ Ook in dit geval is anonimiteit van de kraker een hinderpaal om in kortgeding een ontruimingseis te verkrijgen.

Wat kan de eigenaar doen wanneer de identiteit onmogelijk is te kennen? Het is belangrijk dat eerst bewezen en door de rechter aanvaard wordt dat alles in het werk werd gesteld om de identiteit te achterhalen, ondanks dat het succesloze pogingen waren.

⁵ Artikel 1382 BW: Elke daad van de mens, waardoor aan een ander schade wordt veroorzaakt, verplicht diegene door wiens schuld de schade is ontstaan deze te vergoeden.

⁶ Revindicatie is 'het recht van de eigenaar van een roerende of van een onroerende zaak, om die van een ieder, die deze zaak zonder recht onder zich heeft, op te vorderen. Ook de vruchtgebruiker, de erfpachter en degene, die een opstalrecht heeft, kan deze revindicatievordering instellen. Het recht geldt zelfs in het geval, dat de bezitter van de zaak failliet is verklaard'. Definitie uit Wikipedia De vrije encyclopedie, online encyclopedie <http://nl.wikipedia.org>.

⁷ Broeckx, K. Ontruimingsvorderingen tegen krakers, T. Vred. 1997, 470-475; T.Vred. 1998, p.12; noot onder Vred. Gent (1), 25 februari 1994.

Wanneer de eigenaar hierin voldoet, heeft hij twee mogelijkheden om zonder de krakers' identiteit te kennen, stappen tegen hen te ondernemen.⁸

Ten eerste kan hij een ontruimingsvordering bij éézijdig verzoekschrift instellen. De rechtspraak benadrukt het belang van terughoudendheid om een éézijdig verzoekschrift toe te staan. Slechts in geval van volstreekte noodzakelijkheid, zoals onder andere het onmogelijk bemachtigen van de krakers' identiteit, kan een verzoekschrift aangewend worden.⁹ Het is de rechter die beslist of de eigenaar wel of niet voldoende heeft gedaan om de identiteit van de krakers te achterhalen en of hij al dan niet het éézijdig verzoekschrift toelaat. Wordt het éézijdig verzoekschrift wel toegelaten, dan kan de rechter een bevel tot ontruiming verlenen "aan éénieder die zich in het gekraakte pand bevindt." De gerechtsdeurwaarder, bijgestaan door de politie, voert het bevel tot ontruimen uit. De krakers hebben het recht om verzet in te stellen tegen het éézijdig bevelschrift, maar doen dit meestal niet wegens tekort aan financiële middelen.

Ten tweede kan de eigenaar een dagvaarding uitbrengen aan "de bewoners van het pand, gelegen te..." die eventueel met foto's geïdentificeerd worden. Het artikel 867 van het Gerechtelijk wetboek stelt dat een dagvaarding aan het adres van "de bewoners van het pand gelegen te..." slechts is toegelaten indien de gedaagden verschijnen. Krakers laten meestal met opzet verstek gaan, omdat ze anoniem willen blijven. De rechter oordeelt of de krakers de dagvaarding hebben ontvangen en of deze dus rechtsgeldig is of niet. Maar wanneer bewezen wordt, dat de krakers hun anonimiteit behouden en niet willen verschijnen, kan hun afwezigheid niet gelden als verstek of als reden om de dagvaarding teniet te doen.

Samenvattend kan gesteld worden dat de eigenaar, zonder het kennen van de identiteit, de krakers kan laten ontruimen door of hen te dagvaarden of een éézijdig verzoekschrift tot ontruiming in te stellen. Belangrijk is dat hij de rechter overtuigt dat hij onmogelijk de identiteit kan achterhalen. In de praktijk wordt het vaakst gekozen voor een procedure met éézijdig verzoekschrift, omdat deze van kortere duur en goedkoper is dan een dagvaarding.

2.3 Kan de kraker zelf aanspraak maken op enige rechtsbescherming?

Naast de vraag of de kraker die een leegstaand huis in gebruik neemt, zich schuldig maakt aan een strafbaar feit, kan eveneens de vraag worden gesteld of het binnendringen in een gekraakt pand een strafbaar feit is. Wordt de kraker zelf beschermd tegen huisvredebreuk gepleegd door de overheid (artikel 148 SW¹⁰) of door de eigenaar (artikel 439 SW)?

⁸ Broeckx, K. Ontruimingsvorderingen tegen krakers, T. Vred. 1997, 470-475; T.Vred. 1998, p.12; noot onder Vred. Gent (1), 25 februari 1994.

⁹ Kort. Ged. Rb. Gent 19 Februari 1997, R.W. 1998-99, p 309.

¹⁰ Artikel 148 SW: Ieder ambtenaar van de administratieve of de rechterlijke orde, ieder officier van justitie of van politie, ieder bevelhebber of agent van de openbare macht, die, in die hoedanigheid optredend, in de woning van een ingezetene tegen diens wil binnendringt buiten de gevallen die de wet bepaalt en zonder inachtneming van de vormen die zij voorschrijft, wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met geldboete van zesentwintig frank tot tweehonderd frank.

Er is geen wetgeving die op deze vraag een éénduidig antwoord geeft. Auteurs zijn het eens over het feit dat de bewoner niet de eigenaar van de woning moet zijn. Wanneer een eigenaar binnendringt in zijn huis dat verhuurd wordt, kan de huurder hem aanklagen voor huisvredebreuk. Maar dat een kraker als bewoner moet worden beschouwd, is niet zo duidelijk. Sommige auteurs blijven bij hun standpunt dat de bewoner minstens de toelating van de eigenaar moet hebben om in de woning te verblijven.

De rechtspraak in België getuigt evenmin van éénsgezindheid. Zo oordeelde de Correctionele Rechtbank te Leuven dat een huiszoeking uitgevoerd in een gekraakt pand zonder huiszoekingsbevel en zonder toestemming van de bewoner, als onwettig moet worden beschouwd.¹¹ Hieruit volgt dat deze rechter de mening heeft dat een kraker die zich gevestigd heeft in een leegstaand huis, het recht heeft op bescherming van privacy. Maar niet elke rechter deelt deze mening.

2.4 Praktisch: hoe kraken?

Krakers kunnen volgens artikel 545-546 veroordeeld worden voor vernieling, wanneer ze bijvoorbeeld betrappt worden bij het openbreken en beschadigen van de deur. In Nederland wordt de kraak doorgaans overdag uitgevoerd, maar beschermt een groep de 'effectieve kraker' die bestraft kan worden voor inbraak en vernieling. In Vlaanderen wordt meestal niet zo openlijk gekraakt, behalve als het om een politieke actie gaat. Wanneer de deur open is, wordt een bed, tafel en stoel in de woning gezet en een nieuw slot in de voordeur geplaatst. Zo tonen de krakers aan dat het om een bewoond huis gaat waar huisvrede heerst. Wanneer de politie binnenvalt zonder huiszoekingsbevel kunnen ze een klacht indienen op basis van huisvredebreuk volgens artikel 439 SW.

Krakers willen soms hun verblijf legaliseren en nemen contact op met de eigenaar om tot een overeenkomst te komen voor de betaling van de huur. Komt het niet tot een akkoord, dan zal de eigenaar uiteraard de krakers uit zijn woning willen en ze dagvaarden. Om hen te dagvaarden heeft hij hun naam nodig, dus zorgen de krakers dat hun anonimiteit behouden blijft. Wanneer de politie aan de deur staat en ze de identiteit van de krakers vragen, kunnen ze altijd zeggen dat ze op bezoek zijn. De krakers zorgen er dan ook voor dat ze ergens anders gedomicilieerd zijn.

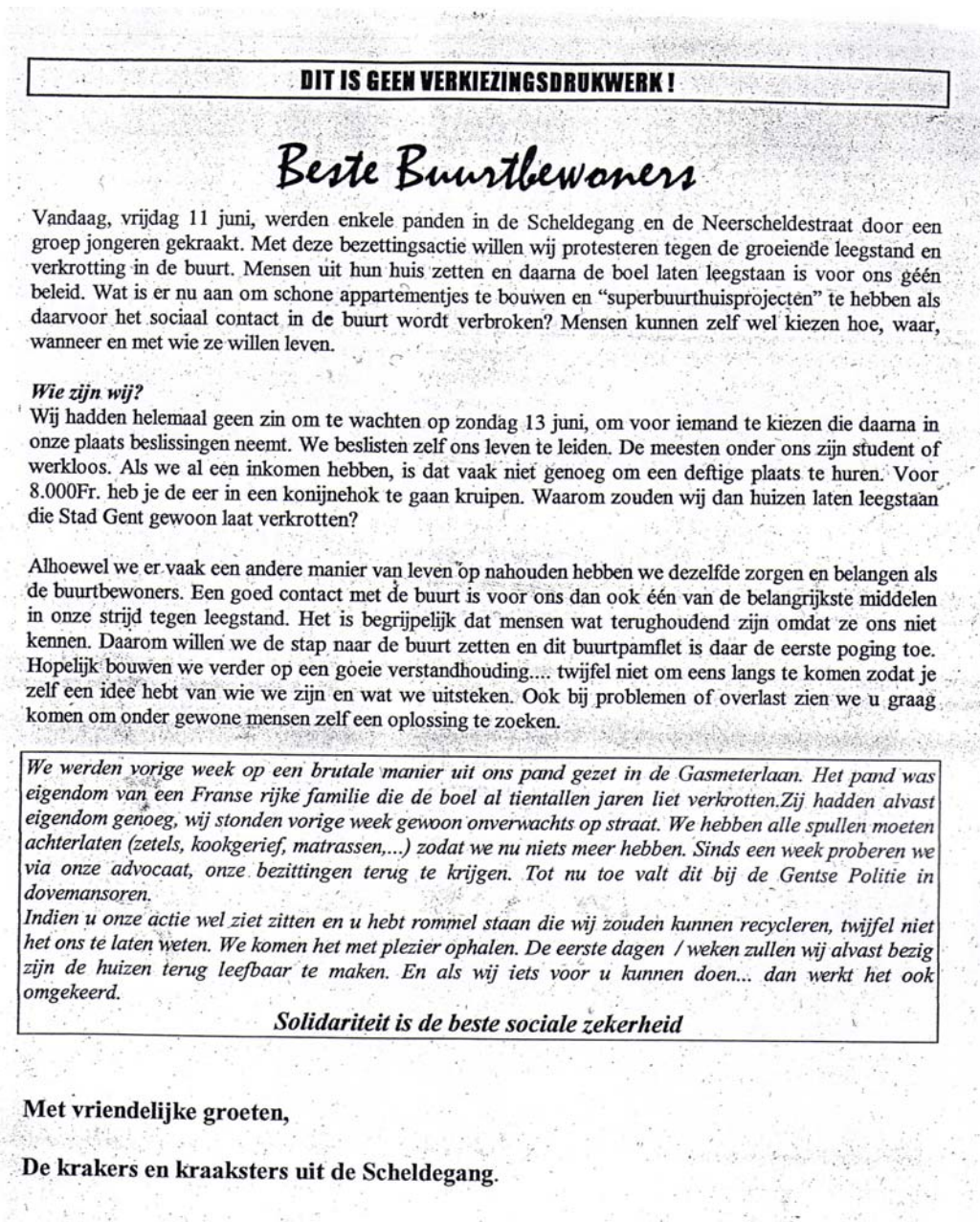
Het belang van de anonimiteit kan ook gerelativeerd worden, want zonder de identiteit van de krakers kan de eigenaar hen uit het pand krijgen met een ééNZijdig verzoekschrift. Via deze weg staan ze binnen enkele maanden na de kraak weer op straat. In die context is het interessanter dat de krakers hun anonimiteit opgeven. Aangezien een ééNZijdig verzoekschrift enkel toegestaan wordt in uiterste noodzakelijkheid, zoals bij het niet kennen van identiteit, zal de eigenaar de normale procedure van dagvaarding moeten volgen.

¹¹ Rb. Leuven, 3 juni 1977, Rechtskundig Weekblad, 1977-78, p. 1770, met noot A. Vandeplas.

Een dagvaarding duurt veel langer, al gauw een jaar, dan een procedure met éézijdig verzoekschrift zodat de krakers intussen de hele tijd gratis onderdak hebben.

Vaak sluiten krakers, zelfs voor ze in het pand gaan, een contract af met een energieleverancier. De energieleverancier heeft enkel de identiteit nodig van één bewoner en het toeleveringsadres.

Krakers proberen op goede voet te staan met hun burens, want door klachten over burenhinder kunnen de agenten hen onmiddellijk op straat zetten. Het is gangbaar in België en Nederland dat krakers in de buurt een pamflet uitdelen met daarop waar en wanneer ze gekraakt hebben en hun beweegredenen (afb. 1).

¹² afb. 1

¹² afb. 1: brief voor de buurtbewoners van de krakers en kraaksters uit de Scheldegang, Gent, 11 juni 1999. Uit het archief Gent III, Anarchistische Infotheek, Gent.

2.5 Tony Van Parys: anti-kraakwetsvoorstel

Een eerste wetsvoorstel dat het kraken strafbaar stelt, werd ingediend in februari 2003 door CD&V'ers Van Parys Tony, Verherstraeten Servais en Vandeuren Jo. Het wetsvoorstel werd echter niet meer behandeld wegens het beëindigen van de gevestigde legislatuur. In oktober 2003 diende Van Parys het zelfde wetsvoorstel opnieuw in, maar de commissie wilde geen hoogdringendheid inroepen waardoor het wetsvoorstel nog steeds hangend is. Concreet zal het wetsvoorstel behandeld worden wanneer de agenda van de commissie daartoe ruimte laat. Tot op heden is dit echter niet het geval geweest.

2.5.1 Het wetsvoorstel

Tony Van Parys diende dit wetsvoorstel in om gemakkelijker te kunnen optreden tegen krakers, die door het wetsvoorstel expliciet strafbaar gesteld worden. Van Parys licht toe waarom hij het criminaliseren van het kraken nodig acht: "In bepaalde grootsteden als Gent neemt het aantal kraakpanden schrikbarend toe en zorgt voor een ernstig probleem in de marge van de samenleving. ... De Onschendbaarheid van de woning keert zich hier precies tegen de rechthebbende en beschermt ironisch genoeg de belangen van de onrechtmatige bewoners tegen het optreden, van de rechthebbenden en de overheid. Op het terrein wordt inmiddels vastgesteld dat bepaalde krakersgroepen ernstige vernielingen aanrichten in de leegstaande panden en overlast veroorzaken. Deuren en ramen in de kraakpanden worden vernield en als brandstof gebruikt, de muren worden beschilderd met allerlei slogans, ruiten worden ingeslagen,..." Dit laatste is wel héél opmerkelijk: deuren en ramen die als brandstof gebruikt werden. De krakers voelen zich door zulke opmerkingen bespot: waarom zouden ze deuren en ramen verbranden voor warmte, als ze achteraf de kou niet kunnen buiten houden? Een kraker uit Gent vertelde over de 'nieuwe tactiek' van eigenaars om krakers buiten te houden. Deze tactiek gaat pas over verregaande vernieling van dan nog wel het eigen pand: eigenaars halen werkelijk alles uit het huis, de leidingen en aansluitingen voor water, gas en elektriciteit en sommige gaan zo ver dat ze de trap eruit halen.¹³

Verder heeft Van Parys het over 'kraakpanden als schuil- en onderduikplaats voor zowel illegalen als druggebruikers. Dan heb ik de bedenking of drugsdelinquenten verdwijnen door het kraken te criminaliseren. Zoeken drugsverslaafden dan geen andere 'schuilplaatsen'? Zijn alle krakers druggebruikers?

Concreet wil Van Parys een uitbreiding van artikel 439 van het Strafwetboek, 'huisvredebreuk'. Waar het huidige artikel 439 een 'bewoond huis, appartement, kamer of verblijf, of de aanhorigheden ervan' beschermt, wil Van Parys dit uitbreiden tot 'iedere woning of gebouw'. Verder wil hij het artikel 439 SW uitbreiden met een tweede lid dat 'het voortzetten van het wederrechtelijk verblijf in deze gebouwen, na vordering door de rechtmatige eigenaar of huurder om het gebouw onmiddellijk te verlaten, strafbaar stelt'.

¹³ Gert, gewezen kraker en medewerker van de anarchistische infotheek in Gent, gesprek op 12 april 2005.

Dit laatste wil zeggen dat elke kraker die na een goedgekeurd verzoekschrift voor ontruiming, nog in het pand blijft, bestraft kan worden met een gevangenisstraf van vijftien dagen tot twee jaar en een geldboete van zesentwintig euro tot driehonderd euro.¹⁴

In de praktijk zullen zich problemen stellen met huurders die niet over een geschreven overeenkomst beschikken of waarbij de beëindiging van een overeenkomst bron van discussie is. De eigenaar zal zich in deze situaties beroepen op de strafbaarstelling beschreven volgens dit wetsvoorstel. Wat in het geval van samenwonenden die ruzie krijgen en één van hen die zelf huurder/eigenaar is van de woning de andere wil laten 'uitzetten'...? Zo zijn er tal van voorbeelden denkbaar waarbij een gebruiker van een woning niet over een bewijsbare overeenkomst beschikt en waarbij de eigenaar zich ongehinderd op deze strafbepaling zal kunnen beroepen.¹⁵

2.5.1 Reactie van de krakers

Op 22 april 2003 reageerden de krakers op het wetsvoorstel, dat toen voor het eerst ingediend werd, met een betoging met driehonderd manifestanten in Gent. De betogers argumenteerden dat leegstand en verkrotting voor verloedering van sommige wijken zorgt en dat terwijl zij de leegstaande panden opknappen en er zinvolle activiteiten organiseren, zoals volkskeukens, de weggeefwinkel en allerhande optredens (afb. 2).¹⁶ Verder wezen ze op de onbetaalbare hoge huur- of koopprijzen van leefbare woningen.¹⁷

Burgemeester Beke liet weten dat hij zijn gedoogbeleid behoudt ten opzichte van krakers met een politieke boodschap zoals het aanklaarten van leegstand. Hij voegde er wel aan toe dat hij geen dialoog aangaat met krakers die voor overlast zorgen en misdaden begaan. In de toekomst zal hij dan ook strenger optreden tegen deze groep krakers. Als overheid kunnen zij weinig of niets doen tegen krakers, want zonder huiszoekingsbevel mag de overheid niet binnendringen. Een verplichting tot ontruiming is enkel mogelijk indien er ernstig te vrezen valt voor de veiligheid en dat op geen enkele andere manier kan aan worden verholpen. Beke wijst er op dat eigenaars, met of zonder de nieuwe wet, nog steeds een rechtersbevel nodig hebben om het pand te laten ontruimen. De procedures om het bevelschrift te bekomen worden wel gemakkelijker.¹⁸

Op 21 maart 2004 voerden een twintigtal krakers actie bij het huis van Tony Van Parys, nadat hij voor de tweede keer het wetsvoorstel indiende. Ze bezetten er voor enkele uren een vervallen, leegstaande woning vlak naast het huis van Tony Van Parys.

¹⁴ De basistekst wijzigt dan tot: Artikel 439 SW: Met gevangenisstraf van vijftien dagen tot twee jaar en met geldboete van zesentwintig frank tot driehonderd frank wordt gestraft hij die, zonder een bevel van de overheid en buiten de gevallen waarin de wet toelaat in de woning van bijzondere personen tegen hun wil binnen te treden, in **een woning of gebouw, bij een ander rechtmatig in gebruik**, binnendringt, hetzij met behulp van bedreiging of geweld tegen personen, hetzij door middel van braak, inklimming of valse sleutels.

¹⁵ Advies van de Dienst Juridische Zaken, Gemeenteraad Gent, 27 maart 2003.

¹⁶ *Gentse anarchisten op straat*, De Morgen, 22 april 2003.

¹⁷ *Anarchisten betogen tegen de 'antikraakwet'*, De Zondag, 20 april 2003.

¹⁸ *Frank en vrij, 'Veel strenger tegen krakers'*, De Gentenaar, 21 april 2003.

Van Parys, die op het moment van de actie niet thuis was, reageerde: "Ik geef toe dat er een probleem is, maar het gebrek aan betaalbare woningen ga je niet oplossen door panden te kraken."¹⁹

ANTI-KRAAKWET NOOIT!!!

Op 11 februari diende Tony Van Parys samen met Jo Vandeurzen en Servais Verherstraeten (CD&V) een wetsvoorstel in dat het kraken van gebouwen strafbaar moet stellen. Met zware straffen (15 dagen tot 2 jaar gevangenis en boetes van 26 tot 300 euro) wil hij mensen die leegstaande panden bezetten een halt toeroepen. Het voorstel gaat gepaard met een toelichting die bol staat van leugens en zware beledigingen.

Hij stelt het kraken voor als een ernstig probleem voor de samenleving. Kraken is integendeel een belangrijk symptoom van een ernstig probleem in de samenleving. In grotere steden is de woonnood enorm en ganse groepen mensen

vallen uit de boot als het er om gaat een degelijke woning te vinden voor een betaalbare prijs. De prijzen zijn de laatste jaren gigantisch gestegen en steeds meer mensen worden weggedrongen. Dit uit zich onder andere ook in het feit dat ook gezinnen een woning kraken, zonder er een politieke actie aan te koppelen, het zogenaamde woonkraken. Deze mensen hebben niet de mogelijkheid een geschikte woning te vinden maar eisen door een kraak het recht op wonen op. De regering zoekt blijkbaar niet naar een oplossing voor deze sociale wantoestanden maar probeert de mensen die deze problemen aankaarten op een laffe manier te criminaliseren.

Het recht op wonen wordt door dit wetsvoorstel trouwens volledig aan de kant geveegd. Het beschermen van het zo heilige eigendom staat centraal. Met de noden van de bewoners wordt echter geen rekening gehouden. Ook niet met het feit dat de meeste van die gebouwen al jarenlang leegstaan en zo kunstmatig aan de woonmarkt onttrokken worden. De jaren van leegstand wegen zwaar door op de staat van huizen en soms brengen zelfs eigenaars vernielingen toe om de verkrotting in de hand te werken. Om dan maar te beginnen aan het zoveelste a-sociale woningbouwproject...

Verder zouden krakers voor de verloedering van buurten zorgen, panden vernielen, zich sociaal gedragen, overlast bezorgen en zich gewelddadig opstellen. Belachelijke beschuldigingen want dit zijn ongeoorloofde veralgemeningen en verdraaiingen van de werkelijkheid. Leegstand in plaats van gekraakte panden zorgen voor buurtverloedering. Door het opnieuw in gebruik nemen van een leegstaand pand wordt de verdere verkrotting tegengegaan. Ook vinden in kraakpanden tal van sociale activiteiten plaats. Denk maar aan de volkskeukens, de weggeefwinkel en tal van culturele activiteiten die telkens openstaan voor de buurt. Een groot aantal panden streeft telkens een zo goed mogelijke verstandhouding met de buurt na en slaagt daar ook in. Het is dus ook uit de lucht gegrepen sociale actie te onderdrukken op basis van enkele gevallen van nachtlawaai. Zorgen trouwens voetbalmatches, cafés, de Gentse feesten, ... niet voor veel meer overlast? Gaat ook daar dan een eind aan gemaakt worden?

Van Parys beweert ook dat eigenaars via de bestaande wetgeving niet de mogelijkheid hebben krakers te laten uitzetten. Hoe verklaart hij dan de talloze ontruiming die er al geweest zijn. Via het éézijdig verzoekschrift kunnen eigenaars een uitzetting vragen, op voorwaarde dat er plannen kunnen worden voorgelegd die aantonen dat een ontruiming noodzakelijk en hoogdringend is. Toch hebben we uit ervaring al genoeg kunnen merken dat hier een loopje mee genomen wordt. Na ontruiming blijven huizen dikwijls nog jaren

²⁰ afb. 2

¹⁹ Krakers bezetten huis naast woning Tony Van Parys, Het Nieuwsblad, 22 maart 2004.

²⁰ afb. 2: pamflet Anti-kraakwet, 2003. Uit het archief Gent IV, Anarchistische Infotheek, Gent.

2.6 Is het wenselijk het kraken te criminaliseren?

Om tot een besluit te kunnen komen of een nieuwe strafbaarstelling moet ingevoerd worden, is een belangenafweging nodig. Enerzijds hebben we de rechten van de eigenaar en anderzijds het recht van een ieder op behoorlijk onderdak.

De bescherming van het eigendomsrecht kan in vraag gesteld worden wanneer de eigenaar zijn goed laat leeg staan en verkrotten. Wanneer de eigenaar zijn pand verwaarloost en ongebruikt laat, maakt hij misbruik van zijn eigendomsrecht. Anderzijds kan elke dakloze burger het recht op een behoorlijke huisvesting niet zomaar afdwingen van onverschillig welke huiseigenaar die tekort schiet in zijn plichten.

We moeten verder kijken dan dit belangenconflict. Krakers zijn slechts een gevolg van een achterliggend probleem, zoals woningnood en het onnodig leegstaan van woonruimte.

Kraakacties in Vlaanderen zijn doorgaans een protest tegen het woningbeleid van onze maatschappij, leegstand of speculatie. Wanneer kraken strafbaar wordt, beschermt de overheid deze wantoestanden. In strafbedreiging is nog nimmer een volledige oplossing van een sociaal probleem gevonden.²¹ In dit opzicht dient de overheid de leegstand en verkrotting te bestrijden en een rem te zetten op absurd hoge prijzen voor een woning. Sommige steden en gemeenten hebben al maatregelen getroffen door belasting op leegstaande of verlaten gebouwen te verplichten. Maar een fiscale belasting als bestraffing is niet voldoende. Preventieve maatregelen moeten gestimuleerd worden, zoals het invoeren van technische controle op het onderhoud van gebouwen, huurverbod op gebouwen die niet voldoen aan de normen en gedwongen openbare verkoop van langdurig leegstaande gebouwen.

Naast kraken uit protest is er een grote groep mensen die uit noodzaak een gebouw kraken. Deze krakers zitten meestal al aan de rand van de maatschappij. Als zij gecriminaliseerd worden en voor de rechtbank gedaagd worden, zal dit niet noodzakelijk een oplossing bieden. Ook in dit geval worden dezelfde achterliggende maatschappelijke problemen genegeerd door deze mensen strafbaar te stellen. Voor deze groep is er vaak geen andere keuze dan kraken en ligt de oplossing bij het bouwen van meer sociale woningen en opvangtehuizen.

We kunnen stellen dat de huidige burgerlijke procedures voldoende rechten en waarborgen verlenen aan de eigenaars om hun eigendom ontruimd te krijgen. In geval dat de krakers overlast of gevaar voor de openbare orde en veiligheid veroorzaken, kan het bestuur van de stad of gemeente, gesteund door de politie, overgaan tot ontruiming. Het is efficiënter de achterliggende oorzaken van het kraakfenomeen aan te pakken, dan de kraakbeweging, die een gevolg is van deze problemen, het zwijgen op te leggen.

²¹ Smaers G., *De strafbaarheid van het kraken van woningen naar Belgisch strafrecht*, Rechtskundig Weekblad, 19986-87, p. 2218.

3. NEDERLAND

Nederland kent sinds de jaren '60 de problematiek van een kraakbeweging. Hoewel de kraakbeweging anno 2006 een stuk kleiner en minder in de publiciteit is dan in de bloei-jaren, worden nog steeds dagelijks panden gekraakt. De Nederlandse Wetgeving betreffende kraken wordt uitgebreid behandeld in de scriptie van Schuckink Kool Marcel.²² Achtereenvolgens wordt de wetgeving met betrekking tot de eigenaar en de kraker besproken. Tot slot komt de invloed van de invoering van een specifieke wetgeving op de kraakbeweging aan bod.

3.1 Hoe kan een eigenaar optreden tegen krakers en het pand ontruimen?

Als een pand gekraakt is, doet de eigenaar aangifte bij de politie. Hij beroept zich dan op huis- of lokaalvredebreuk volgens artikel 138 en 139²³ uit het Wetboek van Strafrecht (SW) of artikel 429 sexies SW.²⁴ Deze artikelen houden in dat de eigenaar slechts een gerechtelijke procedure kan starten als het pand op het moment van de kraak nog in gebruik was of het pand nog geen jaar leeg stond. Kritiek van de krakers is dat de aangifte vaak een formaliteit is, met andere woorden: de eigenaar baseert zich op deze argumenten voor een aangifte, ook als iedereen duidelijk merkt dat de woning niet in gebruik was gedurende een jaar.²⁵

De aanklacht wordt dan doorgestuurd naar de officier van justitie, die oordeelt over het wel of niet ontruimen. Beslist de officier positief ten opzichte van de eigenaar, dan volgt een ontruiming op basis van het strafrecht. Is het oordeel van de officier van justitie in het nadeel van de eigenaar, dan kan de eigenaar zijn zaak aan de rechter voorleggen. Wanneer een pand langer dan één jaar leeg staat, wordt er altijd een gerechtelijke procedure gestart.

²² Marcel Schuckink Kool studeerde af in de Rechten aan de Open Universiteit van den Haag in 2001. Momenteel is hij één van de bekendste en succesvolste advocaten in zijn specialiteit, namelijk het verdedigen van krakers in rechtszaken.

²³ Artikel 138 SW: Hij die in de woning of het besloten lokaal of erf, bij een ander in gebruik, wederrechtelijk binnendringt of, wederrechtelijk aldaar vertoevende, zich niet op de vordering van of vanwege de rechthebbende aanstonds verwijdt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van de derde categorie.

Artikel 139 SW: Hij die in een voor openbare dienst bestemd lokaalwederrechtelijk binnendringt, of, wederrechtelijk aldaar vertoevende, zich niet op de vordering van de bevoegde ambtenaar aanstonds verwijdt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van de tweede categorie.

²⁴ Artikel 429 sexies SW:

A. Hij die een door hem wederrechtelijk in gebruik genomen woning of gebouw, waarvan het gebruik door de rechthebbende niet meer dan twaalf maanden voorafgaande aan die wederrechtelijke ingebruikname is beëindigd, op vordering van of vanwege de rechthebbende niet aanstonds ontruimt, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste vier maanden of geldboete van de derde categorie.

B. Met dezelfde straf wordt gestraft hij die, vertoevende in een wederrechtelijk in gebruik genomen woning of gebouw, waarvan het gebruik door de rechthebbende niet meer dan twaalf maanden voorafgaande aan die wederrechtelijke ingebruikname is beëindigd, zich op de vordering van of vanwege de rechthebbende niet aanstonds verwijdt.

²⁵ De Graad F., Van Meel E., Verbruggen J., *Zwartboek ontruimingen*, Andelante Den Haag, Fort van Sjakoo, Amsterdam, 1999. Internetversie: <http://squat.net/archiv/nl/zwartboek/index.html>

Er zijn twee mogelijke procedures voor de eigenaar die een rechtszaak wil starten. De eerste is een bodemprocedure. De kans dat de eigenaar deze zaak wint is heel groot, maar het nadeel is dat een bodemprocedure minstens langer dan een half jaar duurt. Achteraf kunnen de krakers nog in beroep gaan tegen deze uitspraak, maar wegens geldtekort gebeurt dit zelden.

De tweede mogelijkheid is dat de eigenaar een kortgeding²⁶ kan aanspannen, waarin hij stelt een spoedeisend belang te hebben bij de ontruiming van zijn pand (zoals verbouwingsplannen, verkoop, enz.). Wijst de rechter in kortgeding de eis tot ontruiming toe, dan is er sprake van een ontruiming op basis van civielrecht. Ook hier menen de krakers dat in de praktijk echter weinig doorslaggevend bewijs voor het spoedeisende belang aangedragen wordt. De rechter heeft een erg grote beoordelingsvrijheid en gaat tegenwoordig al vaak akkoord met het standpunt dat de spoedeisendheid van de eis van de eigenaar "reeds daarin gelegen is dat zijn eigendom door krakers wordt bewoond."²⁷

Naast de officier en de rechter is er nog een derde partij die invloed op ontruiming uitoefent, met name de gemeente. De gemeente kan zelf geen ontruimingsvonnis opstellen, maar door het versneld afgeven van de voor een ontruiming benodigde vergunningen aan de eigenaar kan zij wel op een ontruiming aansturen. Andere middelen waarmee de gemeente een beslissing tot ontruiming kan beïnvloeden, zijn het aankopen van panden en het al dan niet verlenen van politiebijstand.²⁸

3.2 De kraker

3.2.1 Hoe kraken?

De meeste mensen zien kraken als iets dat 's nachts in alle geheim gebeurt. Dit kan nog steeds het geval zijn, maar in een grootstad zoals Amsterdam wordt er voornamelijk in alle openheid en overdag gekraakt. De kraakbeweging is na een lange geschiedenis een min of meer 'geaccepteerd' fenomeen geworden waar de bewoners van Amsterdam niet meer vreemd van op kijken. Bij elke kraak is er de 'feitelijke kraker', of diegene die de deur openbreekt en een groep krakers die hem beschermen (afb. 3). Diegene die de deur openbreekt begaat een strafbaar feit, 'gewelddadig binnendringen met toebrengen van schade', en vlucht daarom na zijn taak onmiddellijk.

Na het openbreken plaatsen de groep krakers een tafel, stoel en bed (matras) om huisvrede te creëren. De nieuwe bewoners hebben nu hun huisrecht gevestigd. De politie arriveert kort na de kraak, opgebeld door buurtbewoners of de krakers zelf. Ze krijgen toegang tot het pand zodat ze officieel kunnen constateren dat het een leegstaand pand is. Hierna wordt door de dienstdoende agent een rapport opgemaakt en gaat elk zijn weg.

²⁶ Kort geding: Behandeling voor de president van de arrondissementsrechtbank van zaken waarin om redenen van onverwijlde spoed een onmiddellijke en voorlopige voorziening wordt geëist. Tegen de uitspraak in kort geding staat beroep en verzet open.

²⁷ De Graad F., Van Meel E., Verbruggen J., *Zwartboek ontruiming*, Andelante Den Haag, Fort van Sjakoo, Amsterdam, 1999.

²⁸ Ibidem

De kraker bewoont het pand en de agent licht de eigenaar in over de situatie, die dan op zijn beurt de gerechtelijke procedure zal inzetten.

Dit is de manier waarop het zou moeten gaan. In praktijk draait de kraak soms uit op een aanvaring tussen krakers en politie of Mobiele Eenheid.²⁹

³⁰ afb. 3

3.2.2 Rechten van krakers

De politie of de eigenaar kan aangeklaagd worden voor huisvredebreuk wanneer zij ongewenst de woning binnendringen. Maar zoals in de Belgische wetgeving is het discussiepunt hierbij of een kraker wel als bewoner kan beschouwd worden.

Wanneer krakers een negatieve uitspraak van de officier van justitie vrezen, kunnen ze een kortgeding tegen de staat starten, waarin ze een verbod op ontruiming eisen. Krakers baseren zich op huisvredebreuk of artikel 429 sexies SW.

²⁹ Mobiele Eenheid: Medewerkers van de Mobiele eenheid (ME) handhaven samen met andere politiemensen de orde, bijvoorbeeld tijdens demonstraties, voetbalwedstrijden en andere activiteiten, waarbij veel mensen zijn betrokken. Ook kan een politiekorps de ME inzetten als er ongeregelde heden worden verwacht. De ME kan ook personen en objecten bewaken. Alle medewerkers van de ME verrichten dagelijks normaal politiewerk. ME'er zijn is dus een nevenfunctie.

(http://www.politie.nl/Overige/PolitieABC/Politietaken/mobiele_eenheid.asp)

³⁰ Kraakactie in centrum van Amsterdam, 4 september 2005. De feitelijke krakers zijn gemaskerd en beschermd door de groep. De kraak gebeurde op een zondagmiddag, openlijk en onder de belangstelling van de toeristen. De politie en buurtbewoners van Amsterdam zijn deze zondagse uitstapjes van de kraakbeweging gewoon. Foto: Renée Steyaert.

Maar een kortgeding tegen de staat is natuurlijk moeilijk te winnen. De bewijslast ligt bij de krakers zelf, zij moeten hun onschuld aantonen door te bewijzen dat het huis al één jaar niet in gebruik was. Het is voor hen bijna onmogelijk om te bewijzen dat het pand een jaar leegstond en financiële middelen hiervoor ontbreken hen ook.

3.3 Invloed van de wetgeving op de ontwikkeling van de kraakbeweging

Pas in 1965 kwam het fenomeen 'kraken' in Nederland in de publiciteit. Als gevolg van de jurisprudentie van begin jaren '70, waardoor kraken niet meer als huisvredebreuk werd aangemerkt en de rechtspositie van krakers verbeterde, nam het kraken een grote vlucht.

³¹ Toen eind jaren '70 de kraakbeweging tot een hoogtepunt kwam, startte de discussie over het nemen van wettelijke maatregelen specifiek gericht op het kraken. Pas in 1987 met de invoering van de Leegstandswet werden enkele artikelen aan het kraken van panden gewijd. Zo werd het mogelijk krakers anoniem te dagvaarden, wat tot dan toe onmogelijk was. De Leegstandswet bepaalde verder dat een leegstandsregister in elke stad of gemeente moet worden bijgehouden, zodat de gemeente na bepaalde tijd van leegstand het pand in beslag kan nemen of de eigenaar kan dwingen tot verkoop van hun pand.³² Volgens de overheid werd kraken door deze maatregelen overbodig, aangezien de leegstand door de overheid werd aangepakt. Maar in praktijk werd er vaak geen leegstandsregister opgesteld. Deze wet had weinig invloed op het gedrag van eigenaars die hun woning lieten verkrotten, want nergens zijn er in de wet maatregelen terug te vinden die leegstand afstraffen.³³

Met de invoering van de Huisvestigingswet in 1993 zijn aan het Wetboek van Strafrecht artikel 429 sexies toegevoegd. Ontruiming is nog steeds mogelijk wanneer aangetoond wordt dat het pand in gebruik is (huisvredebreuk), maar evenzeer als er geen jaar leegstand is op het moment van de kraak. In het artikel van Smaers wordt gesproken van twee theoretische voorwaarden die moeten vervuld zijn om van 'feitelijk gebruik van de woning' te kunnen spreken: men moet *facto et animo* wonen:

1. de gebruiker dient de intentie te hebben om het pand als woning te gebruiken (de zogenaamde *animus habitandi* of *bewoningswil*)
2. de gebruiker moet van de intentie door *feitelijke omstandigheden* (bv. Inrichting als woning) blijk hebben gegeven.³⁴

³¹ Schuckink Kool Marcel, *De rechtspositie van krakers jegens de overheid*, promotor Dick van Ekelburg, Universiteit Den Haag, 2001, p. 5

³² Van Der Walt A.J., *De onrechtmatige bezetting van leegstaande woningen en het eigendomsbegrip*, Recht en Kritiek, nr. 17, 1991, 3, pp. 329-359.

³³ De Graad F., Van Meel E., Verbruggen J., *Zwartboek ontruiming*, Andelante Den Haag, Fort van Sjakoo, Amsterdam, 1999.

³⁴ Smaers G., *De strafbaarheid van het kraken van woningen naar Belgisch strafrecht*, in Rechtskundig Weekblad, 1986-87, p. 2298.

In praktijk draait de situatie vaak uit op de discussie over wat verstaan wordt onder 'een pand in gebruik'. Voor de één is dat enkele dagen aanwezig op een jaar, voor de ander de ramen wassen, er veelvuldig slapen, enzovoort. De eigenaar gaat natuurlijk alles doen om aan te tonen dat het pand nog geen jaar leegstond, zodat de officier van justitie een ontruimingsbevel toekent. Wanneer de eigenaar dit niet kan aantonen moet hij een kostelijke procedure aangaan.

4. VERGELIJKING TUSSEN BELGIË EN NEDERLAND

Het belangrijkste verschil tussen de wetgeving van België en Nederland ligt bij de strafbaarheid van de krakers. In Nederland zijn krakers strafbaar op basis van artikel 429 sexies, wanneer ze een bewoond pand of nog geen jaar leegstand pand kraken. In België zijn geen strafrechtelijke wetten voorzien zijn voor het kraken.

In beide landen wordt in geval van een burgerlijke procedure tegen de krakers beroep gedaan op de wetgeving betreffende de bescherming van het eigendomsrecht en huisvredebreuk. Nederlandse eigenaars kunnen krakers dagvaarden zonder hun identiteit te kennen, terwijl in België dit theoretisch niet kan behalve in geval van dringende noodzaak. In de praktijk zal de eigenaar in België de 'volstreckte noodzakelijkheid' aantonen en een éézijdig verzoekschrift tot ontruiming indienen zonder het kennen van de identiteit.

In beide landen ligt de bewijslast tijdens een burgerlijke procedure bij de eigenaar: hij moet aantonen hoe de krakers 'schade' aan zijn huisvrede of eigendomsrecht hebben toegebracht of welke dringende plannen hij heeft met het pand om een ontruiming te verkrijgen. De beslissing over de toelating tot ontruiming komt enkel van de rechter. Zowel in Nederland als in België stelt zich de vraag in hoeverre het aantonen van de 'hoogdringendheid' van een ontruiming een formaliteit is geworden.

In België wordt er geen éénduidig antwoord gegeven op de vraag of de krakers beroep kunnen doen op huisvredebreuk wanneer de politie of eigenaar onverwachts binnenvalt. In Nederland is de wetgeving duidelijk, in die zin dat de gekraakte woning een jaar 'ongebruikt' moet zijn vooraleer de krakers recht hebben op de bescherming van hun huisvrede. Hier ligt het discussiepunt eerder bij de concrete invulling van 'ongebruikt'.

In Nederland circuleert een lijst met gespecialiseerde advocaten die krakers verdedigen. Dit in tegenstelling tot België waar slechts enkele advocaten interesse hebben in een specialisatie in de rechten van krakers. De meerderheid van de krakers die geconfronteerd worden met een rechtszaak, doen beroep op een pro-deo advocaat of verdedigen zich niet.

5. ONTRUIMING: SCHENDING VAN INTERNATIONALE MENSENRECHTEN?

Een ontruiming van krakers staat op gespannen voet met internationale mensenrechtenverdragen, die het fundamentele recht op een woning beschermen. Dit recht op wonen bevat ook de bescherming tegen gedwongen uitzettingen of inmenging van enig openbaar gezag. Er zijn verschillende formuleringen van dit recht in meerdere verdragen van mensenrechten. De bekendste verdragen zijn het 'Europees Verdrag van de Rechten van de Mens'³⁵ (EVRM), het 'Europees Sociaal Handvest'³⁶ en het 'Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten'³⁷.

Het Artikel 8 van het EVRM bepaalt concreet: 'Recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven':

- Een ieder heeft recht op respect voor zijn privé leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.
- Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

Kort betekent dit dat iedereen het recht heeft op vrije vestiging en de onschendbaarheid van de woning. Inperking van deze rechten is alleen toegestaan in bepaalde gevallen en moet proportioneel zijn, bijvoorbeeld als er grote maatschappelijke belangen op het spel staan. Een ontruiming door de overheid is niet proportioneel te noemen wanneer het enkel draait om de belangen van de eigenaar, die geen gebruik maakt van zijn pand. Een ontruiming ter bescherming van de belangen van de eigenaar kan gezien worden als een schending van artikel 8 van het EVRM. Wanneer krakers de openbare orde verstoren of er een gevaar betekenen voor de veiligheid van de buurtbewoners, is een ontruiming gerechtvaardigd.

³⁵ Het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens, 4 november 1951, artikel 8: Recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven.

³⁶ Het Europees Sociaal Handvest, 18 oktober 1961, deel I artikel 16: Het gezin als fundamentele maatschappelijke eenheid heeft het recht op een voor zijn volledige ontplooiing doelmatige sociale, wettelijke en economische bescherming.

³⁷ Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, 19 december 1966, artikel 11 paragraaf 1: De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht van een ieder op een behoorlijke levensstandaard voor zichzelf en zijn gezin, daarbij inbegrepen toereikende voeding, kleding en huisvesting, en op steeds betere levensomstandigheden. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag nemen passende maatregelen om de verwezenlijking van dit recht te verzekeren, daarbij het essentieel belang erkennende van vrijwillige internationale samenwerking.

6. CONCLUSIE DEEL I: WETGEVING

Samenvattend kunnen we stellen dat de wetgeving in Nederland kraken strafbaar stelt en in dat opzicht repressiever is dan de Belgische wetgeving. Maar anderzijds is de Nederlandse wetgeving voor de krakers een duidelijk kader waarin ze hun acties aanpassen door bijvoorbeeld geen panden te kraken die nog geen jaar leeg staan. De krakers in Nederland kennen de wetgeving of kunnen beroep doen op gespecialiseerde advocaten.

Kraken is een strijd waarbij het recht op wonen tegenover het recht op eigendom komt te staan. Het recht op een behoorlijke huisvesting is één van de fundamentele internationale mensenrechten. Wanneer men op Belgisch niveau een wet wil goedkeuren die indruist tegen dit conflict, dan geeft de overheid een negatief signaal aan de samenleving. Het recht op een woning wil niet zeggen dat de stad gratis woningen ter beschikking moet stellen, maar het recht op eigendom houdt ook niet in dat de eigenaar zich moet ontdoen van zijn plichten door zijn pand te laten verkrotten en leeg staan. Ondanks dat er in België geen specifieke wetgeving voor het fenomeen is opgesteld, hebben de eigenaars voldoende juridische middelen om hun panden te ontruimen.

Door de krakers te criminaliseren wordt een groep mensen aan de rand van de maatschappij met de rug tegen de muur geduwd. Voor deze groep zijn sociale woningen te duur en de wachttijden te lang, want intussen wonen ze op straat. De klassieke opvangtehuizen zitten vol en bieden geen oplossing meer.

Samenvattend komen we tot het besluit dat de strafbaarstelling van kraken geen oplossing geeft voor de achterliggende maatschappelijke problemen. Dergelijke wetgeving geeft eigenaars een misleidend signaal in die zin dat een eigenaar het idee krijgt dat het nakomen van zijn plichten, zoals het onderhouden en verhuren van zijn pand, geen noodzaak is. Hierbij komt nog dat de zwakkere groep in de samenleving, die uit noodzaak kraakt, totaal ontmoedigd wordt en de politieke kraker de mond gesnoerd wordt wanneer hij problemen op het gebied van het woonbeleid in het licht stelt.

“Van wie is de grond? Van hen die hem genomen hebben om anderen voor hun kar te spannen. Van hen die namen van de overvloed tot de overvloed geen overvloed meer was, maar een nauwelijks te vervullen behoefte werd.

Van wie is de grond? Van hen die hem genomen hebben, in lang vervlogen, maar niet te vergeten tijden. Van wie is de grond? Van hen die genomen hebben.

Van wie zal de grond zijn? Van hen die nemen!”

Uit Kraken in Leuven, Gent, Brussel, Hasselt en overal, brochure van Onkruit, Ronse, 1982, p.32.

DEEL II: GESCHIEDENIS

1. INLEIDING

Dit hoofdstuk is een samenvatting van de geschiedenis van de kraakbeweging in Vlaanderen en Nederland. Er wordt een beeld geschetst van het tijdstip van ontstaan, de beweegredenen en verdere ontwikkeling van de kraakbeweging.

Voor België worden de verschillende steden besproken met als belangrijkste krakerscentra Leuven en Gent. De Nederlandse kraakbeweging wordt van bij het ontstaan tot op heden het sterkst vertegenwoordigd door de kraakgroepen in Amsterdam. De vergelijking tussen de twee kraakscènes leiden tot een conclusie op de vraag waarom er in Vlaanderen nooit op dezelfde grote schaal is gekraakt als in Nederland.

2. VLAANDEREN

In tegenstelling tot Nederland dat sinds de jaren '60 krakers kende, ontstond dit fenomeen in België pas in de jaren '80. De Belgische krakers namen voorbeeld aan de Amsterdamse kraakscène, dit blijkt uit de volgende woorden uit een Vlaamse brochure van 1982:

‘Dra zal kraken een ‘normale zaak’ worden in het Leuvense. Als u even rond u kijkt ziet u duizenden huizen beschilderd met de leuze ‘kraak mij a.u.b., want ik verrot’. Bij een aantal huizen is het inderdaad al te laat, maar een aantal onder hen zijn in een verrekt goede staat. Leuven dient binnen enige tijd het Amsterdam van België te worden, de vrijplaats voor alles dat er prat op gaat marginaal te zijn, gratis wonen vanaf nu! Als gratis wonen kan, dan wordt het morgen veel gemakkelijker om rond te komen... Kraken is de slimste zet tegen de speculanten die de huurprijzen steeds opnieuw kunnen opdrijven omdat er geen spanning op de vraag- en aanbodmarkt gecreëerd wordt, door steeds meer huizen af te breken om die verdomde auto's parkeerplaatsen te bezorgen! KRAKEN IS EEN DAAD VAN AUTONOMIE!’³⁸

³⁸ De inleiding geschreven door “Zulma” voor Kraken in Leuven, Gent, Brussel, Hasselt en overal, brochure van Onkruit, Ronse, 1982.

Deze inleiding toont het enthousiasme van de beginnende kraakbeweging begin jaren '80, toen voornamelijk in Leuven gevestigd. Krakers wilden hetzelfde resultaat bereiken als hun Amsterdamse collega's: een uitgebreide en invloedrijke beweging die leegstaande panden bewoont, de hoge huurprijzen ontloopt, de woningmarkt boycot en uiteindelijk een aanzet geeft om het beleid van de autoriteiten betreffende woonbeleid te veranderen. Ze namen het kraaksymbool en de slagzinnen over uit Amsterdam en combineerden die met hun redenen om te kraken.

Om de geschiedenis van de kraakbeweging in Vlaanderen te herconstrueren, heb ik, bij gebrek aan het bestaan van 'wetenschappelijke' bronnen, me gebaseerd op krantenartikels, pamfletten en brochures van krakers. Al deze informatie komt hoofdzakelijk uit de archieven van de Anarchistische Infotheek in Gent.³⁹ Ik verwijs naar de archieven omdat bij de artikels of tekstfragmenten niet altijd de brongegevens (auteur, datum, krant, ...) vermeld zijn.⁴⁰ Wanneer deze wel opgegeven zijn, worden ze expliciet vermeld in de voetnoten.

2.1 Ontwikkeling van de kraakbeweging in steden

Het kraken in Vlaanderen ontstond aarzelend begin jaren '80, voornamelijk in Leuven, en pas in de jaren '90 in andere steden, zoals Antwerpen, Gent en Hasselt. Sinds de jaren '90 tot op vandaag is Gent de 'kraakstad' van Vlaanderen en zal daarom uitvoeriger besproken worden. In dit hoofdstuk beperk ik me tot de steden. Hoewel er ook gekraakt wordt in kleinere gemeenten en dorpen, is de betekenis van deze acties verwaarloosbaar in vergelijking met de impact van de stedelijke kraakgroepen.

2.1.1 Leuven

Begin jaren '80 was Leuven een bloeiende studentenstad, die onvoldoende plaats had om de massa studenten te huisvesten. De huurprijzen bleven stijgen zodat de studiebeurs of uitkering van het OCMW voor een student onvoldoende was om een kamer te huren. Het waren dan ook deze studenten die een oplossing zochten in het kraken voor hun woonprobleem.

Op dezelfde dag dat in Amsterdam met veel gedruis en persaandacht het kraakpand aan de Prins Hendrikkade werd ontruimd, in augustus 1980, hebben enkele Leuvense studenten een leegstaand huis aan de Parkstraat 67 gekraakt. Het huis was eigendom van de universiteit van Leuven en stond al vier jaar leeg en te verkrotten. De krakers verklaarden niets te maken te hebben met de Amsterdamse krakers, maar uit een eigen levensfilosofie te handelen.

³⁹ Anarchistische Infotheek, Annonciadenstraat 16, 9000 Gent. Openingsuren: woensdag van 14u tot 18u en zaterdag van 14u tot 17u. Meer informatie: <http://www.anarchie.be/infotheek/>

⁴⁰ Archieven: *België, Gent I, Gent II, Gent III, Gent IV en Gent V*.

Hierbij werd het hele privé-bezit in vraag gesteld: “waarom moet iemand meerdere woningen bezitten en een ander zijn hele leven werken om de huur te betalen?” Ze vergeleken hun situatie helemaal niet met de woningnood in Amsterdam, maar vonden wel dat er onvoldoende studentenhuizen waren. Ze verweten de eigenaars van gemeenschapshuizen dat ze per kamer verhuurden aan schandalig hoge prijzen. Er werden pamfletten uitgedeeld in de hoop een bredere actie op gang te krijgen. De studenten werden opgeroepen om een hele reeks leegstaande panden in de stad, die met straat en nummer aangeduid stonden, te kraken. Een grote kraakgolf bleef uit, maar hier en daar waren er bezettingen van korte duur door kleine groepen. Pas tien jaar later, gelijklopend met het ontstaan van de Gentse kraakgroepen, ontstond nieuw enthousiasme en groeide de beweging.

In april 1993 lieten de Leuvense studenten van zich horen toen ze een pand aan de Naamsestraat bezetten. Het ging om een deel van het College van de Hoge Heuvel, eigendom van de universiteit die het gebouw ging verbouwen voor de nieuwe Economie Faculteit. De krakers protesteerden tegen het uitblijven van een huurprijsovereenkomst voor studentenkamers dat rekening houdt met het inkomen van de ouders of zelfstandige student. Er kwam geen directe toegift, maar het zette de discussie in gang.

Exact één jaar later protesteerden tiental jongeren van de Sociale Raad, de overkoepeling van studentenkringen aan de Koninklijke Universiteit Leuven, door een leegstaand huis in de Ravenstraat 33 te kraken. Hiermee wilden ze de aandacht vestigen op de heersende woonproblematiek: in België stonden er toen negentigduizend woningen leeg, terwijl er dertienduizend daklozen en vierentachtigduizend woningzoekenden waren. De krakers hadden een week voor hun bezetting de woning proberen huren, maar de eigenaar zag dat niet zitten. De woning stond al sinds 1977 te huur. De actievoerders eisten een huurwet waarbij “het recht op wonen” afdwingbaar wordt en waarbij minimumeisen gesteld worden aan de kwaliteit van de woning. Maar dit was nog niet alles: ze wilden de continu stijgende huurprijzen van studentenkoten een halt toe roepen en druk uitoefenen op de overheid om de wetten rond leegstand daadwerkelijk toe te passen. Met dit laatste mikten ze vooral op het gebruiken van artikel 134bis⁴¹ van de gemeentewet, dat stelt dat elk huis dat zes maanden onbewoond is onteigend en ter beschikking gesteld kan worden aan mensen in woningnood. Na drie weken was het pand ontruimd. Opnieuw volgden kleinere acties en bleef een grote kraakgolf uit.

In november 1995 kraakten studenten een huis in de Karel Van Lotharingenstraat, eigendom van Belgacom. De krakers eisten betaalbaar wonen in Leuven door uitbreiding van sociale woningen of toekennen van huursubsidies aan personen die het financieel moeilijk hebben.

⁴¹ Artikel 134 bis: Op gemotiveerd verzoek van de voorzitter van de raad voor maatschappelijk welzijn beschikt de burgemeester, vanaf de aanmaning van de eigenaar, over het recht om elk gebouw, dat sedert meer dan zes maanden verlaten is, op te eisen ten einde het ter beschikking te stellen van dakloze personen. Het opeisingsrecht kan slechts uitgeoefend worden binnen een termijn van 6 maand te rekenen vanaf de dag waarop de burgemeester de eigenaar op de hoogte heeft gesteld, en mits een billijke vergoeding.

Zoals in 1994, klaagden de krakers de stad aan die geen gebruik maakten van het opeisingsrecht van leegstaande panden of belasting op leegstand daadwerkelijk inden. Tien dagen later verlieten de krakers het pand wegens de kou. Belgacom kreeg de toestemming niet om het pand te slopen en er een parking aan te leggen, waardoor ze het uiteindelijk verkochten.

Sinds 1980 ontwikkelde de kraakbeweging met vallen en opstaan door een gebrek aan initiatief en organisatie. Er was geen sterke drijfveer zoals in Amsterdam de noodzaak om te gaan kraken hoog was door de urgente woonnood. Studenten waren niet radicaal genoeg om een echte kraakgolf in gang te zetten, maar de acties waren zeker niet zinloos. Zo wordt vandaag de huurprijs van een kamer van de universiteit berekend aan de hand van het gezinsinkomen én het aantal personen ten laste van het gezinshoofd. Verder zijn enkele van de gekraakte panden versneld verbouwd en weer in gebruik genomen.

Pas in 1998 kwam er een actie die het startsein gaf voor een blijvende kraakbeweging in Leuven. In oktober werd de twintig jaar leegstaande zijvleugel van het Universitair Ziekenhuis, St-Pieter, gekraakt door het Sociaal Jongerencentrum. De krakers stelden voor om in het meer dan vierhonderd kamers tellende gebouw een sociaal centrum uit te bouwen voor daklozen en financieel zwakkeren. De eigenaar, het OCMW van Leuven, ging hier niet op in en bracht de zaak in kortgeding voor de rechtbank. Op vijf november werd de zijvleugel op hardhandige wijze ontruimd door 45 rijkswachters en 20 politieagenten. De krakers haalden met deze actie de aandacht van de media.

De universiteit van Leuven werd ook met de vinger gewezen, want zij verscholen zich achter de rug van het OCMW, terwijl ze de gebouwen in bruikleen hadden en contractueel gebonden waren de vleugel verder uit te bouwen en af te werken. In de daarop volgende jaren is het gebouw verbouwd tot leszalen voor de universiteit.

Het Sociaal Jongerencentrum bleef niet stil zitten en kraakte in de komende jaren panden in de Brouwersstraat, de Lombaardenstraat (Colruytpand), de Diestsestraat, Sint-Servatiusstraat en Minderbroederstraat om er daklozen en studenten te huisvesten. De krakers waren al lang niet meer aan hun proefstuk toe toen ze in juli 2000 een achtste kraakactie ondernamen. De kraak van een villa in de Schapenstraat 29 was hun 'achtste offensief tegen de stad en tegen de leegstand'. De villa, een eigendom van de ultraconservatieve katholieke 'sekte' Opus Dei, stond al vier jaar te verkrotten zonder dat de stad durfde optreden. De krakers organiseerden in hun 'Villa Skwattus'⁴² een volkskeuken, optredens en infoavonden (afb. 4 en 5).

Pas in 2006, zes jaar na de kraak, spande Opus Dei een kortgeding aan. Opus Dei heeft plannen voor de sloop van de villa en de bouw van een nieuw hoofdkwartier ingediend, maar die zijn geweigerd door de stad Leuven. De afgelopen jaren heeft Opus Dei verschillende keren de krakers verrast met invallen en dreigementen, maar dit sterkte het zelfvertrouwen van de krakers enkel waardoor ze nu nog steeds hun jongerencentrum daar vestigen.

⁴² website van Villa Skwattus: <http://squat.net/leuven>

Ze blijven acties organiseren en stellen hun Villa open voor allerlei activiteiten: concerten, infotheek, volkskeuken, tapasbar, en veel meer. Na deze geslaagde kraak in 2000, duurde het drie jaar vooraleer het Sociaal Jongerencentrum weer actie ondernam. In oktober 2003 kraakten de jongeren pand nummer 34 aan de Diestsesteenweg. Het Sociaal Jongerencentrum hielp als vriendendienst bij deze kraak om er andere krakers in te laten wonen.

⁴³ afb. 4 en 5

Sinds 2003 volgden verschillende kraakacties tegen leegstand en verkrotting, maar enkel Villa Skwattus bleef in handen van de krakers. Na een lange stilte kregen de krakers in mei 2006 opnieuw de aandacht van de media. Twintigtal krakers hadden een groot pand gekraakt dat moet wijken voor het stadsvernieuwingsproject 'het Hertogendal'. De krakers zien dit stadsproject als 'een doelbewuste strategie dat zal leiden tot de uitdrijving van armen door een constante stijging van de huurprijzen over heel Leuven.'⁴⁴

2.2.2 Gent

2.2.2.1 Een valse start in 1978

In de wijk Patershol in het centrum van Gent staat het Pand van de Geschoeide Karmelieten, een oud kloostercomplex waar sommige delen dateren uit 1300. Het tweede Pandhof is aan het eind van de achttiende eeuw bijgebouwd. Tot 1830 diende het Pandhof als klooster, later als stapelplaats en nog later werd de oude bidgang verbouwd en verhuurd aan bejaarden, studenten en jongeren.

⁴³ afb. 4: *Het Opus van de Leuvense krakers van villa Skwattus Dei*, De Morgen, 3 februari 2001. Foto: Sigfrid Eggers. afb. 5: *Jongeren kraken villa Opus Dei*, De Standaard, 18 juli 2000. Foto: Jos Verhoogen.

⁴⁴ *Krakers voeren actie tegen Hertogendal*, De Standaard, 10 mei 2006.

In oktober 1978 kregen de bewoners van het Pandhof een brief van de Provincie, de nieuwe eigenaar, met de melding dat het Pand binnen de drie maanden moest ontruimd zijn omdat er een 'functionelere' bestemming voor het gebouw was gekozen. De Pandbewoners organiseerden zich in het 'Pandinistisch Verblijvingsfront' om gezamenlijk protest te uiten.

De Provincie wilde van het Pandhof een jeugdhof maken en er een museum voor '150 jaar sociale strijd in Vlaanderen' organiseren. Ondanks dat de burgemeester het Pand al onbewoonbaar had verklaard om de koppige bewoners er uit te krijgen, besloten de 'Pandinisten' de leegstaande woningen te kraken zodat ze niet verder verkrotten. Al gauw werden de oorspronkelijke huurders vergezeld van sympathisanten die niet enkel uit protest voor de hangende uitdrijving ingetrokken waren, maar aangetrokken werden door de artistieke sfeer in het Pandhof.

In samenwerking met twee architecten, Tanghe en Van Herreweghe, legden de Pandinisten twee mogelijkheden voor aan de Provincie. Het minimale plan hield een renovatie in van de bestaande woningen waardoor ze brandveiligheid en basiscomfort met minimale ingrepen zouden krijgen. Het maximale plan hield in dat elk huis grondig gerenoveerd zou worden en kleinere huisjes zouden worden samengevoegd tot één woning. In debatten met het Provinciebestuur kregen de Pandbewoners de steun van alle politieke fracties om de woonfunctie van het Pandhof te behouden.⁴⁵

⁴⁶ afb. 6

⁴⁵ Archief, *Gent I*, in de Anarchistische infotheek in Gent; archief, *Patershol*, in Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Cruquiusweg 31, 1019 AT Amsterdam, meer informatie: <http://www.iisg.nl>

⁴⁶ afb. 6: Krantje Pandinistisch Verblijvings, Gent, 1979. Uit het archief *Patershol* van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam.

Uiteindelijk werd iedereen op straat gezet met een gewelddadige ontruiming en duurde het meer dan tien jaar vooraleer de restauratie begon. Walter De Buck liet zich inspireren door deze Genste acties en schreef het gedicht 'stadskernvernieuwing', dat later in verschillende kraakpamfletten terugkeerde.

Als gij houdt van uwe stad
Genteneire kijkt uit uw doppen
g'hebt al dikwijls slagen g'had
g'hebt u al dikwijls laten stroppen
onze schone stad verkrot
Deur prestige stadsbouwplannen
Wij staan hier allemaal voor Piet Snot
Dat is de wil der grote mannen
Als gij houdt van uwe stad
Pas maar op of hij ligt plat!!!

Urbanist of architect
Als g'uw kunsten wilt demonstreren
Toog maar eerst wat meer respekt
In plaats van Gent zo 't arrangeren
Al uw plannen met groot allure
Van bureaus en superflats
kunt d'aan gene zinnige mens verhuren
Binst vernielde gij onze stad
Urbanist of architect
Toog maar eerst wat meer respekt!!!

Oud Gent heeft menig pracht pand
Die ze eindelijk renoveren
Maar de meeste h'en z'al aangerand
Om ulder politiekers te logeren
Zij die alles gebruiken
En maar pronken en blageren

Smijten de bewoners buiten
Om ulder macht te demonstreren
't Is veur ons allen een echte schand
Wat er gebeurd is in ons Pand!!!

Voor ne sterke technische staat
Wilt ge vele geld besteden
Wonen naar de mens zijn maat
dat behoort tot het verleden
Maar menier de Spekulant
Generaties konditioneren
Tegen uw gulzig verstand
Zullen uw kleinkinders ageren
Want uwe technokratische staat
Is niet naar de mens zijn maat!!!

Om ulder macht nu te verzekeren
Moe'n we straks weer veur ulder kiezen
Tons zult g'alles weer herrekenen
Om geen stemmen te verliezen
Wat goed da'd hebt gedaan
En zo zal't volk ne kier verstaan
Da ne geweune mens altijd boet
Veur de pluimen op nen herenhoed!!!

Walter De Buck
20 augustus 1980

⁴⁷ afb. 7

⁴⁷ afb. 7: *Iedereen eist inspraak voor Pand*, De Gentenaar, 18 oktober 1979. Foto: Michiel H. Uit het archief *Patershol* van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam.

Vandaag is het Pand eigendom van de stad Gent en wordt het beheerd door de dienst Welzijnszorg. Het Pandhof bestaat uit woongelegenheden en is niet toegankelijk voor het publiek. In de sacristie worden culturele activiteiten van de dekenij Patershol gehouden.⁴⁸ Dit voorval was de eerste confrontatie met 'krakers' in Gent, hoewel dit moeilijk te bestempelen is als een bewuste kraakactie. Krakers betreden een huis zonder rechtmatige toestemming van de eigenaar, terwijl de 'Pandinisten' hun woning niet wilden verlaten. Deze situatie leidde ook niet tot andere kraakacties, want pas tien jaar later, in 1991, hoorde men van de eerste 'echte krakers'.

2.2.2.2 De eerste echte kraakacties

De Gentse kraakbeweging ontstond in juni 1991: een vijftal jongeren kraakten een huis in Ketelvest nummer 8. De eigenaar had het huis laten verkrotten sinds 1988. De krakers knapten de woning op en verbleven daar een jaar. Maar in dit jaar waren er verschillende dreigementen van de eigenaar, een dagvaarding en bovenop waren er problemen met junks die het pand een slechte naam bezorgden. Het pand werd pas ontruimd in augustus 1992 en kort erna gesloopt.

Kort na deze kraak, in juli 1991, protesteerden voormalige bewoners van drie beluiken in de Gerststraat met een kraakactie tegen de afbraak van hun vroegere woningen. In april '91 moesten de bewoners, hoofdzakelijk jonge werklozen en studenten, uit hun woning omdat de renovatie van de beluiken van start ging. Achteraf gingen de geruchten de ronde dat de 'renovatie' de sloop van de beluiken inhield voor de aanleg van een parking. De bewoners kraakten in juli de woningen en planden een buurtfeest als teken van protest. Het buurtfeest werd onder intimiderende bezoeken van de politie afgelast en Frank Beke, toenmalig schepen van Openbare Werken, verklaarde dat de verhalen van de aanleg van een parking uit de lucht gegrepen waren. De woningen stonden in het Bijzonder Plan van Aanleg ingekleurd als woongebied, dus de huisjes werden gerenoveerd. Het duurde wel tot in 1992 vooraleer de renovatie van de beluiken er kwam.

Op 8 mei 1992 werd een huis gekraakt in de Slinke Molenstraat, eigendom van de Gentse Maatschappij voor Huisvesting. Enkele maanden later werden nog acht panden in diezelfde straat gekraakt. De krakers wilden zich verzetten tegen het slopen van oude huisjes voor de bouw van nieuwe en te dure woningen. Onder de naam 'Het Krakend Gewricht' organiseerden ze tal van activiteiten, zoals volkskeuken, info-avonden, poppenkast, theater, feestjes, ateliers en nog veel meer. Pas in oktober 1993 werd totaal onverwacht onder het mom van een huiszoeking door veertig agenten het hele huis overhoop gehaald. Alle bewoners werden al dan niet naakt uit bed gehaald, geboeid en meegenomen voor verhoor. Vlak na hun vertrek voor het verhoor werd onder het toekijkende oog van de pers de hele inboedel op straat gezet en opgehaald door de vuilnisdienst. Alle deuren en ramen werden dichtgemetseld om herkraak te vermijden. In de pers werden de krakers afgeschilderd als marginale, onhygiënische criminelen, geïllustreerd met foto's van de stapel inboedel (afb. 8 en 9).

⁴⁸ <http://www.patershhol.org/de%20buurt.htm>

Uit andere hoeken, vooral van jongeren en andere krakers, kwam er kritiek op de manier waarop de krakers eruit gezet waren en hun privé-inboedel verloren hadden. Ook de buurtbewoners konden geen kwaad spreken over hun misschien wel vuile, maar steeds vriendelijke burens. Een maand later lieten de krakers van zich horen door de burgemeester, Gilbert Temmerman, een ultimatum te stellen: 'binnen de zes maanden het opeisingsrecht, volgens artikel 134bis, gebruiken en tenminste één dakloze huisvesten in een opgeëiste leegstaande woning'. Ze dreigden ermee dat er bij het niet inlossen van het ultimatum een kraakgolf in '94 kon worden verwacht.

⁴⁹ afb. 8

⁵⁰ afb. 9

⁴⁹ afb. 8: *Gilbert heeft 6 maand de tijd*, Het Laatste Nieuws, 23 november 1993. Foto: R.A.

De krakers hielden hun woord en kraakten op oudejaar van '93 naar '94 het leegstaande, geklasseerde hotel Van Goethem in Ingelandt 4. Dit was hun 'nieuwjaarsgeschenk voor de burgemeester, het wanbestuur, de grote speculanten en de huisjesmelkers van de stad Gent.' Vijftien personen namen er hun intrek. Er werd een alternatieve ontmoetingsruimte ingericht met onder meer een concertzaal, fietsenherstelplaats, schildersatelier en eetgelegenheid. Het hotel, eigendom van de Vlaamse gemeenschap, stond al tien jaar leeg. De Vlaamse Gemeenschap wou al sinds '91 het geklasseerde hotel verkopen, maar de krakers vreesden voor de sloop en bouw van een nieuw onbetaalbare woonblok. Burgemeester Temmerman stond opnieuw vrij machteloos tegen hun actie en besloot de krakers te laten blijven tot wanneer de Vlaamse Gemeenschap een koper had. Eind maart werd het pand verkocht aan een antiekhandelaar en vertrokken de krakers zonder tussenkomst van de politie, naar hun vrienden die enkele weken ervoor een pand aan de Coupure Links gekraakt hadden. De krakers hadden een succes behaald: het tien jaar leegstaande pand werd versneld verkocht en gerenoveerd. Het Pand aan de Coupure Links was eigendom van het OCMW en stond al drie jaar leeg. Eind april '94 ontving het OCMW een goedkeuring voor de ontruiming omdat ze konden aantonen dat het pand bij hoogdringendheid moest vrijgemaakt worden. Dit pand werd in de komende 3 jaar nog twee keer herkraakt omdat het bleef leeg staan.⁵¹

Deze eerste kraakacties werden telkens onder het beleid van burgemeester Temmerman hard aangepakt. Er werden geen panden langer dan een jaar bezet en de kraakgroepen bleven beperkt tot enkele tientallen. Maar deze krakers legden de basis voor een beweging die vanaf '95 zou groeien onder het gedoogbeleid van de nieuwe burgemeester Frank Beke: "Wij treden enkel op tegen krakers als de openbare veiligheid of de volksgezondheid in het gedrang komt. Als dat niet het geval is, laat het stadsbestuur de krakers met rust."⁵²

2.2.2.3 De Kreaboutsers en Schelderatten

In 1995 lieten de Kreaboutsers meerdere keren van zich horen tijdens hun zoektocht naar ruimte waar ze ongedwongen creatief konden zijn. In hun brochure beschreven ze zichzelf als een 'krakersgroep met creatieve zielen, opgesplitst in taakgroepen, die los van elkaar werkten en zonder werkelijke coördinerende functie'. Hun publiciteitscampagne was opmerkelijk: overal in Gent hingen affiches met de mysterieuze slogan 'Binnenkort komen de Kreaboutsers'. Op 14 februari kraakten ze hun eerste pand aan het Zuid, Frankrijkplein 4, eigendom van Electrabel en voordien restaurant Pizza Roma. Vóór de kraak was er een vergadering en persbijeenkomst georganiseerd in het studentenhuys De Brug van de Gentse universiteit. De vergaderzaal was aangevraagd door het Anarchistisch Kollektief, een erkende Gentse studentenvereniging.⁵³

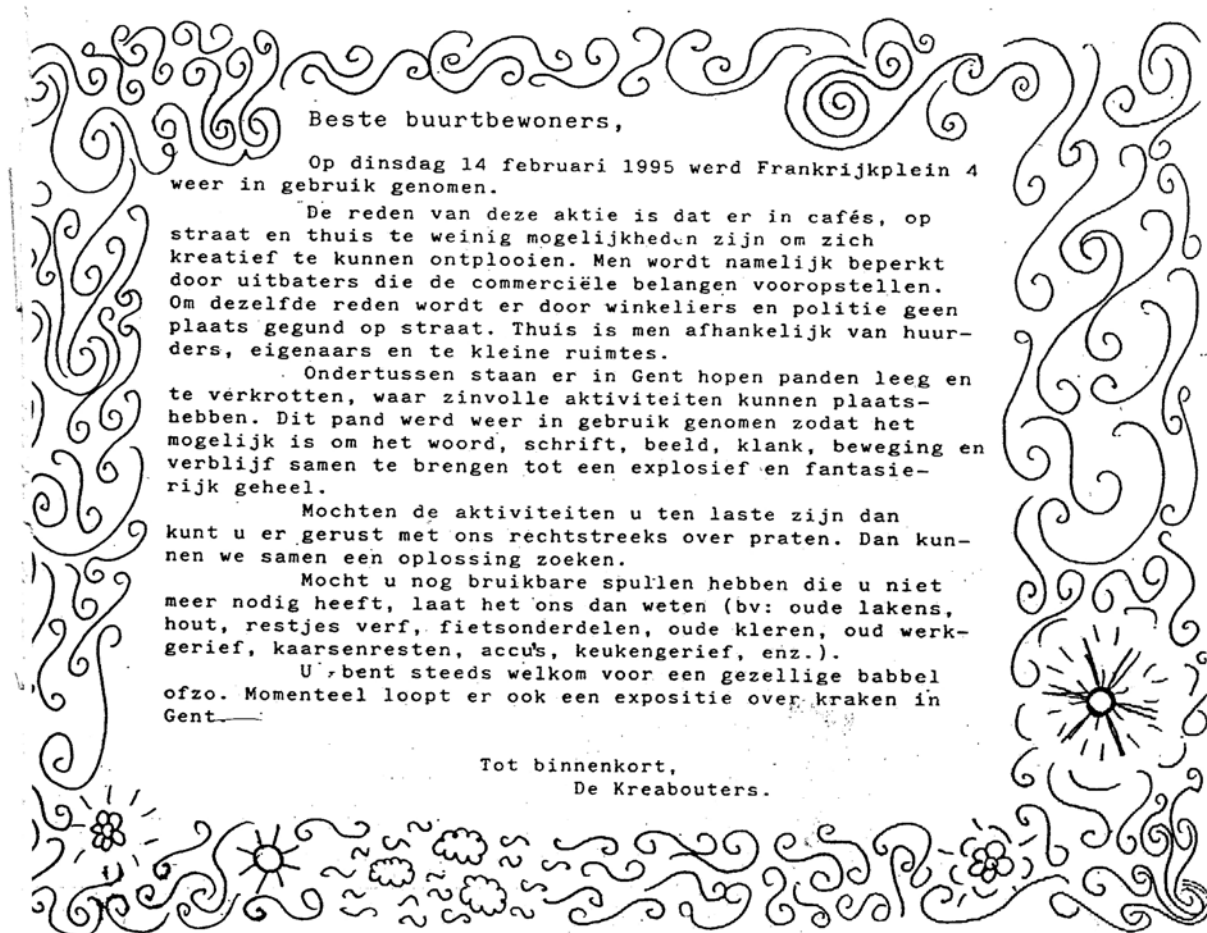
⁵⁰ afb. 9: *Gentse rijkswacht drijft krakers uit*, Gazet van Antwerpen, 28 oktober 1993.

⁵¹ *Krakers bezetten voor de derde keer OCMW-pand aan de Coupure*, De Gentenaar, 14 februari 1997.

⁵² Goethals Pascal, *Kraken gaat gewoon door*, De Gentenaar, 6 maart 1998.

⁵³ *Nieuwe krakersgroep bezet voormalige pizzeria Roma*, Het Volk, 16 februari 1995.

Dit was de eerste kraakactie met zeer publiekelijk karakter en waar sterk gewerkt was aan organisatie en propaganda (afb. 10).⁵⁴ Na de kraak bleven de Kreaboutsers niet stil zitten, ze organiseerden in hun pand onder andere een expositie 'Kraken in Gent', lentefeest en volkskeuken. Het creatieve centrum werd een succes, zeshonderd bezoekers kwamen langs in twee maanden tijd. Electrabel liet de Kreaboutsers blijven in hun pand tot wanneer de verbouwingswerken op 20 april begonnen en Kreaboutsers zonder politie-interventie weg gingen.⁵⁵

⁵⁶ afb. 10

De Kreaboutsers hadden hun verhuis gepland: opnieuw met de aanwezigheid van de pers, kraakten ze op 14 april het vroegere VDABgebouw in de Lange Steenstraat, een pand van de Vlaamse Gemeenschap.⁵⁷ Het voormalige 'Huis van de Arbeid' was zo groot dat de Kreaboutsers er andere organisaties ook activiteiten lieten organiseren.⁵⁸

⁵⁴ *Kreaboutsers kraken pand aan Zuid*, De Gentenaar, 16 februari 1995.

⁵⁵ *Electrabel mag beginnen bouwen op Zuid*, Het Volk, 11 april 1995 en *Electrabel mag bouwen aan Zuid*, De Gentenaar, 8 april, 1995.

⁵⁶ afb. 10: Pamflet voor buurtbewoners van de Kreaboutsers, 14 februari 1995, Gent.

⁵⁷ *Kreaboutsers bezetten Huis van den Arbeid*, Het Volk, 15 april 1995.

⁵⁸ Onder andere de volgende verenigingen hadden hun intrek in het pand van de Kreaboutsers: ANTIFA (Antifascistische Groep), SJW (studentenbeweging) en AEG (Anarchistische Economische Gemeenschap).

Hun nieuw centrum had slaapzalen, ateliers, tentoonstellingsruimte, muziekrumte, volkskeuken, fietsenwerkplaats en houtwerkplaats.⁵⁹ Als hoogtepunt organiseerden ze tijdens de Gentse Feesten, de Gentse Kraakfeesten, die tweeduizend bezoekers brachten.⁶⁰

V.O. ②

GENTSE KRAAKFEESTEN

15-24 JULI PROGRAMMA

lange steensstraat 71-73 gent

zaterdag 15 juli
ten voordele van de
Socialistische Jonge
Wacht

14u SJW-kafé
20u volkskeuken
22u fuif

zondag 16 juli
ten voordele van het
pand

14u Kreafé
aansluitend fuif

maandag 17 juli
ten voordele van een
potten- en flikker-
org.

14u potten- en flik-
kerkafé
aansluitend fuif

dinsdag 18 juli
ten voordele van het
pand

14u Kreafé
aansluitend fuif

woensdag 19 juli
ten voordele van de
Zwarte Raaf

14u kafé De Zwarte
Raaf
21u Info-avond over
de in de VS ter dood
veroordeelde Mumia
Abu Jamal
aansluitend fuif

donderdag 20 juli
ten voordele van het
pand

14u de dagelijkse
Crash
20u open podium
aansluitend fuif

vrijdag 21 juli
ten voordele van
maandblad DE NAR

14u Narkafé
aansluitend fuif

zaterdag 22 juli
ten voordele van de
Anarchistische Eko-
nomische Gemeenschap

14 u AEG-kafé
aansluitend fuif met
concerten

zondag 23 juli
ten voordele van het
anarchistische info-
centrum, de Info-
theek

14u kafé
aansluitend fuif met
concerten

maandag 24 juli
ten voordele van de
Verenigde Gentse
Anarchistische Kol-
lektieven

14u kafé
aansluitend fuif

FUIVEN KAFES CONCERTEN STANDS ETEN

Sinds half april is het voormalig VDAB-gebouw in de Lange Steenstraat in Gent gekraakt. Heel wat projecten vonden er de nodige ruste om hun activiteiten in door te laten gaan. Ook tijdens de Gentse Feesten staat in het zogenaamde Kreabouterhuis heel wat op het programma. Met de Gentse Kraakfeesten, worden de mega-commerciële Gentse Feesten aangegrepen om te laten zien dat het pand en de betrokken groepen wel degelijk bestaan. Alle feestactiviteiten draaien ten behoeve van de organiserende groep.

De fuiven worden stevast beëindigd om 7.00 uur a.m.
We vragen bezoekers eveneens begrip op te brengen voor het belang van het pand, de ligging bij enkele ziekenhuizen en het geïnvesteerde werk en daarom de boel onder controle te houden.

INGANG
EX-
VDAB
— LANGE STEENSTRAAT

⁶¹ afb. 11

In september '95 verlieten de Kreabouters, opnieuw zonder rumoer, het pand in de Lange Steenstraat omdat het openbaar zou verkocht worden.⁶² Ze bleven hopen dat de stad Gent een nieuwe ruimte ter beschikking zou stellen, maar daar kwam niets van in huis. Deze keer trokken de Kreabouters op 1 oktober 1995 naar leegstaande panden in Kattenberg 17, 19 en 21.

⁵⁹ Kreabouters kraken voormalig VDAB-pand, De Gentenaar, 15 april 1995 en Gentse krakers nu in voormalig VDAB-gebouw, De Morgen, 15 april 1995.

⁶⁰ Eigen Gentse Feesten in kraakpand, Het Volk, 24 juli 1995.

⁶¹ Affiche van Gentse Kraakfeesten georganiseerd door de Kreabouters, 15-24 juli 1995.

⁶² Krakende kreabouters verlaten vrijwillig RVA-pand in de Lange Steenstraat, De Gentenaar, 21 september 1995; Gentse krakers pakken hun koffers, De Morgen, 21 september 1995 en Kreabouters verlaten Lange Steenstraat, Het Volk, 21 september 1995.

In hun pamflet met de bekendmaking van de kraak verduidelijkten de krakers dat ze niet kraken om een eigenaar een hak te zetten, maar uit noodzaak: “Dat de stad Gent om dergelijke ruimte verleggen zit werd weer eens te meer bewezen in hun pand op de Lange Steenstraat, waar naar schatting zo’n tweeduizend kreabouters over de vloer kwamen en die uit andere streken en landen kwamen.”

Een tiental Kreabouters kraakten op 27 oktober twee huizen van de universiteit Gent in de St. Pietersnieuwstraat 29 en 31. Ze vormden de nieuwe kraakgroep KAF, Kreatief Aktie Front en streefden naar meer politieke acties tegen kernproeven, rassendiscriminatie, dierenproeven, leegstand en toenemende verkrotting in steden. Na zes weken werden de krakers op straat gezet.

De Kreabouters hadden in '95 radicalere collega's, de 'Schelderatten'. Op 15 mei 1995 ontstonden de 'Schelderatten' toen ze drie panden kraakten in de Visserij. In tegenstelling tot de Kreabouters deden ze dit 's nachts en in alle stilte. De 'Schelderatten' wilden met hun kraak niet enkel de leegstand aanklagen, maar ook de “absurde machtsverhoudingen” in de samenleving verwerpen. Ze kraakten de huisjes met de gedachte dat ze eigendom waren van NV Nieuwe Molens. De krakers hadden zich niet goed geïnformeerd en verlieten het pand toen bleek dat de huisjes net verkocht waren en de week na de kraak gingen verbouwd worden.⁶³ Hun eerste actie was een nederlaag.

De Schelderatten bleven niet lang bij de pakken zitten na hun eerste kraak. Dezelfde maand kraakten ze leegstaande huizen van de stad Gent in de Hoge Pontstraat. Net geen drie jaar bleven de krakers in dit pand, dat zowel woon- als werkruimte en een woonwagenvaart in hun tuin had. De burgemeester reageerde kalm: “Als er geen probleem is voor de openbare veiligheid, wordt er niet opgetreden.” De kraakpanden stonden leeg in afwachting van een sloopvergunning uitgereikt door het Vlaams Gewest, wat nog enkele jaren kon duren. Op 19 februari 1998, bijna drie jaar na de kraak, werden de Schelderatten op straat gezet.⁶⁴ De politie verzocht met megafoon het pand te verlaten, maar de krakers hun antwoord was duidelijk: ballonnetjes gevuld met verf en pek gingen vanop het dak richting interventieploeg. De ontruiming lukte pas na het gebruik van traangas, stormrammen, kettingzagen en een hoogwerker. Dit spektakel eindigde na twee uur met de arrestatie van 37 krakers. De dag na de ontruiming werden de huisjes gesloopt voor de bouw van sociale woningen die pas jaren later van start ging.

Vier dagen later, na hun ontruiming, hadden de Schelderatten een pand gekraakt in de Achterstraat in Sint-Amandsberg. Dit was opnieuw een verkrottende eigendom van de stad Gent.⁶⁵ Deze keer kregen ze de steun van de buurtbewoners die al maanden de leegstand en verkrotting aanklaagden van dit pand in hun wijk.⁶⁶

⁶³ *Even nieuw kraakpand in de Visserij*, De Gentenaar, 15 mei 1995.

⁶⁴ *Politie ontruimt na meer dan twee jaar kraakpand*, Het Laatste Nieuws, 20 februari 1998 en *Krakers uitgerookt*, De Gentenaar, 20 februari 1998.

⁶⁵ *Krakers van het ene pand naar het andere*, De Morgen, 24 februari 1998.

⁶⁶ *Wij dringen al maanden aan op een snelle sloping*, Het Laatste Nieuws, 29 februari 1998.

⁶⁷ afb. 12

⁶⁸ afb. 13

⁶⁷ afb. 12: ontruiming van de Schelderatten. Uit archief *Gent II*, Anarchistische Infotheek.

⁶⁸ afb. 13: ontruiming van de Schelderatten. Uit archief *Gent II*, Anarchistische Infotheek.

2.2.2.4 Gent: het kraakparadijs

De Kreabouters en de Schelderatten waren zeer gekend bij de Gentenaars en waren een voorbeeld voor andere jongeren. Naast deze twee zeer actieve groepen was er een explosie van tientallen kraakgroepen. Hierna volgt een overzicht van de talrijke acties in de tweede helft van de jaren '90.

Op 14 juli 1996 werd de Korte Meer 1, een pand van de universiteit van Gent gekraakt. Een half jaar later ontvingen de krakers van een gerechtsdeurwaarder een ontruimingsbevel wegens hoogdringende redenen. De ontruiming kwam totaal onverwachts, want kort voor het bezoek van de gerechtsdeurwaarder, hadden de krakers vernomen van de universiteit dat ze nog twee jaar mochten blijven. De krakers verlieten vrijwillig, maar teleurgesteld het pand. Drie dagen later manifesteerden een dertigtal sympathiserende krakers voor het rectoraat van de universiteit Gent. Ze waren boos over de manier waarop hun collega-krakers in de winter onverwachts op straat werden gezet.⁶⁹ Met een spandoek 'Korte Meer ontruimd: dan maar het rectoraat' hadden ze het kantoor van de rector anderhalf uur bezet.

In het studentenblad *Schamper* stond één jaar na de ontruiming een artikel over het nog steeds leegstaande pand aan de Korte Meer. Dit artikel was naar aanleiding van een symbolische kraak op 4 februari 1998 in hetzelfde pand. De krakers wilden hiermee het onrecht dat hen was aangedaan in de kijker zetten en een verklaring eisen voor het nog steeds leeg staan. *Schamper* onderzocht de inhoud van de 'hoogdringendheid' waarmee het pand ontruimd werd. Het antwoord van de coördinator van de dienst Gebouwen, Dhr. Janssens, klonk: "men besliste toen alle panden in de Korte Meer samen te renoveren. Hiervoor moest men opmetingen doen en plannen opmaken. Men hoopt tegen oktober '98 de renovatiewerken te kunnen aanvangen, zodat de Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen er zijn intrek kan nemen." *Schamper* concludeerde terecht: "Leegstand lijkt ons geen sine qua non voor het opmeten van een gebouw. Waarom moest het pand dan al vorig jaar ontruimd worden in putje winter?"⁷⁰ De hoogdringendheid waarmee het Pand van de universiteit ontruimd werd, toonde aan de rechter niet altijd correct is in zijn uitspraak.

Er was een groep krakers die hun 'sympathie' met de krakers van de Korte Meer wilden tonen door een pand aan de Gasmeterlaan te kraken.⁷¹ Toen het herenhuis in 1997 gekraakt werd, bleek het huis nog bemeubeld te zijn, waardoor de krakers er geen intrek namen. Achteraf bleek dat de eigenaar al jaren in Frankrijk woonde en werd het herkraakt, omdat het intussen volledig leeg was gehaald en achtergelaten door de eigenaar.⁷²

⁶⁹ *RUG zoekt naar ander gebouw voor krakers*, Het Volk, 4 februari 1997 en *Krakers bezetten kantoor rector Willems*, De Gentenaar, 4 februari 1997.

⁷⁰ Bri&an, *Krakers herdenken ontruiming Korte Meer*, *Schamper*, 2 maart 1998.

⁷¹ *Krakers bezetten herenhuis aan de Gasmeterlaan*, De Gentenaar, 6 februari 1997 en *Krakers zetten politie een neus*, Het Laatste Nieuws, 6 februari 1997.

⁷² *Pand Gasmeterlaan gekraakt*, Het Volk, 12 november 1998 en *Jongeren kraken huis aan Gasmeterlaan*, De Gentenaar, 13 november 1998.

Onverwachts werden de krakers bijna een jaar na hun intrek gearresteerd op basis van 'diefstal water en elektriciteit'.⁷³ Ze hadden gebruik gemaakt van water en elektriciteit die nooit waren afgesloten. Dit was de eerste ontruiming wegens diefstal van water en elektriciteit en er kwam dan ook protest van de hele kraakbeweging.

Een zeer opvallende keuze van kraakpand was de oude rolschaatsbaan in de Bomastraat, in 1996 gekraakt door een zevental jongeren. Het ruime gebouw was eigendom van de dienst patrimonium van de stad Gent en stond drie jaar leeg. De krakers knapten het pand tot woonst en ruimte voor optredens. Na twee jaar kwam de ontruiming.

Een in Gent gekend kraakpand was 'De Drie Charels', want de naam was ontleend van het café dat in september 1997 gekraakt werd. Het café en woonhuis aan de Leiekaai was eigendom van de stad Gent en stond vier jaar leeg.⁷⁴ De huizen werden opgeknapt en ingericht als woon- en werkruimte voor tien krakers en een anarchistisch infocafé. Toen de krakers na 3 jaar te horen kregen dat het pand verkocht werd aan een vastgoedmakelaar en ze er uit moesten, eisten ze een onderhoud met burgemeester Beke. Na al die tijd was het pand een gekend centrum geworden voor de anarchistische beweging. De krakers deden een oproep om het pand in te richten als een autonoom - sociaal centrum, maar die vraag werd niet ingelost.

Eind januari 1998 werd het pand aan de Ryhovelaan 57 gekraakt en enkele maanden later volgde het pand op nummer 65. Beide panden waren eigendom van nv New Impriver en stonden reeds jaren te verkrotten. De krakers richtten de panden in als woonst voor een tiental personen, kunstenaarsatelier en een fietsatelier. In juni 1998 werden beide panden ontruimd omdat ze verkocht werden aan het nabijgelegen psychiatrisch ziekenhuis. Nummer 57 had een verwittiging gekregen met een verzoekschrift dat over brandgevaar en verkoop sprak, maar de bewoners van nummer 65 werden compleet verrast door de ontruiming.⁷⁵

Na de ontruiming werden de panden dichtgemetseld en de inboedel van de krakers werd in een container weggegooid. De krakers namen wraak voor de manier waarop ze uit het pand gezet waren: ze metselden de poort van de gerechtsdeurwaarder dicht.⁷⁶ De dag daarna gingen de krakers zo goed als naakt naar het dienstencentrum van de politie hun beroofde persoonlijke bezittingen opeisen. Behalve veel aandacht van de pers leverde dit weinig op. De krakers vonden kort erna een nieuw onderkomen, in de directeurswoning van de leegstaande katoenspinnerij in de Molenstraat.

⁷³ *Rechtbank begripvol voor krakers*, De Zondag, 16 april 2000 en *Veroordeling van krakers is een gevaarlijk precedent*, De Morgen, 18 april 2000.

⁷⁴ *Krakers in oud café De Drie Charels*, De Gentenaar, 23 september 1997 en *Krakers bezetten twee verkrutte woningen aan Gentse Leiekaai*, De Morgen, 23 september 1997.

⁷⁵ *Eigenaar dreigt met ontruiming kraakpand*, De Gentenaar, 11 juni 1998; *Twee kraakpanden in Bloemekeswijk ontruimd*, Het Volk, 19 juni 1998; *Actie tegen krakers*, Gazet van Antwerpen, 19 juni 1998; *Krakers verrast*, Het Laatste Nieuws, 19 juni 1998.

⁷⁶ *Krakers nemen wraak voor ontruiming*, De Gentenaar, 20 juni 1998 en *Krakers metselen muurtje aan huis gerechtsdeurwaarder*, Het Volk, 20 juni 1998.

Anno 1998 was er een heuse krakersbeweging actief in Gent. Een artikel in maart 1998⁷⁷ schreef over vijf permanent bewoonde kraakpanden: aan de Leiekaai (de drie charels), de Frans Van Ryhovelaan, de Bomastraat, de Achterstraat en de Bisschopstraat. In totaal waren er tientallen gekraakte panden, maar niet altijd voor lange tijd bezet. Het ging telkens om kleine groepjes krakers die los van elkaar handelden, maar elkaar wel kenden en steunden wanneer nodig. Hun beweegredenen waren steeds gelijklopend: een aanklacht tegen leegstand en verkrotting, gecombineerd met een anarchistische levenshouding die ageert tegen de wantoestanden van het kapitalisme.

2.2.2.5 En het kraken gaat door...

‘We blijven natuurlijk anarchisten, maar we willen de goegemeente bewijzen dat we meer zijn dan een stelletje leeggangers en steuntrekkers die de hele dag op hun gat zitten’,⁷⁸ een uitspraak van een bewoner van het in 1999 gekraakte internaat aan de Sint-Jacobskerk. De krakers beseften dat ze met deze vooroordelen te kampen hadden en planden, in de voetsporen van de Kreabouters, met regelmaat creatieve initiatieven. Vlak voor hun ontruiming stelden ze hun kraakpand open als toeristische attractie, zodat ze ‘de mensen een idee konden geven hoe krakers leven en hoe eigenaars hun eigendommen laten verkrotten’.⁷⁹

In 2000 waren er tientallen panden gekraakt, waarvan er enkele jaren bewoond bleven door de krakers. Zo werd het voormalige kunstinstituut Rodelijvekens twee jaar bewoond door de krakers, ‘De Rotte Lijxkes’. Een kraakpand in de Vogelenzang 22, eigendom van het nabijgelegen Sint – Lucas hospitaal, was drie jaar in handen van de krakers. In een pamflet gericht aan de pers verklaarden ze: ‘Er is nu ook al geruime tijd de dringende vraag om ruimte voor een autonoom centrum, dat echter maar niet ingewilligd wordt door hogerhand; (...) Het spreekt echter vanzelf dat we het daarom niet zullen laten om verder te kraken TEGEN speculatie, leegstand en geldklopperij en VOOR het recht op zelfbeheer op een spontane, blijde en vrije manier.’⁸⁰

Krakers protesteerden niet enkel tegen leegstand en speculatie, maar evenzeer leverden ze kritiek op prestigieuze stadsvernieuwingsprojecten, ‘cityvorming’. In de meeste gevallen vonden ze het onrechtvaardig dat de bewoners onteigend worden voor de bouw van duurdere woningen of commerciële blokken. Zo kwam er in april 2000 een protestactie met veertig krakers tegen het bouwproject ‘herwaardering van Sas- en Bassijnwijk’ in Gentbrugge.⁸¹ De kritiek klonk dat de stad Gent maar bleef slopen en onteigenen terwijl er nergens een bouwproject afgewerkt werd.⁸²

⁷⁷ Goethals Pascal, *Kraken gaat gewoon door*, De Gentenaar, 6 maart 1998.

⁷⁸ *Creatief Kraken in Gent*, De Morgen, 25 november 1999.

⁷⁹ ‘Als ik enthousiast ben, geef ik zelfs een rondleiding’, De Morgen, 9 augustus 2001.

⁸⁰ *Hallo liefste pers!*, Pamflet van de nieuwe bewonersters van Vogelenzang 22 Gent, 22 augustus 2000.

⁸¹ *Krakers protesteren tegen slopen huisjes*, Het Laatste Nieuws, 5 april 2000 en *Krakers Sas- en Bassijnwijk protesteren tegen leegstand*, De Gentenaar, 5 april 2000.

⁸² *Wachten op woningen*, De Gentenaar, 4 augustus 2000.

Aan een halfafgewerkt blok dat al maanden onaangeroerd bleef, hingen de krakers spandoeken op met 'stop de stad' en dit landschap wordt u aangeboden door stad Gent en de Volkshaard'.⁸³ De actie kwam er naar aanleiding van kraakpanden die bedreigd werden met ontruiming voor de verdere uitwerking van het stadsplan voor de wijk.

Een half jaar later werden ze toch op straat gezet, zonder alternatieve opvangplaats en werd het pand gesloopt.⁸⁴ Aan een gigantische bloemenmand, een tijdelijke toeristische stunt in het centrum van Gent, hingen ze rouwend een spandoek op: 'Van kraakpand naar braakland...' Het stadsbestuur belofde: "...voortaan meer te communiceren. Bedoeling is om in de toekomst menselijkere manieren te vinden om panden te ontruimen."⁸⁵

De stadsontwikkelingsprojecten voor Gent stapelden zich op, niet verwonderlijk, want de stadsvernieuwing van de 19de-eeuwse gordel behoorde tot één van de prioriteiten van burgemeester Beke. Het stadsvernieuwingsplan 'Zuurstof voor de Brugse Poort', voorgesteld in 2003, hield de sloop in van 89 huisjes voor het herinrichten van buurtparken, pleinen en de bouw van 40 sociale woningen.⁸⁶ De plannen moeten de wijk, vooral bewoond door allochtonen, heropwaarderen en een sociale mix in gang zetten. In de loop van 2004 bewoonden tientallen krakers de onteigende huisjes in de Brugse Poort. Op 1 december 2004 ontstond er onder de bedreiging van een ontruiming een nog nooit eerder geziene 'krakersoorlog' in Gent.⁸⁷ De krakers, die zichzelf de 'kinderen van de vergeten straatjes' noemden, barricadeerden de straten en bekogelden vanop een dak de politie met eieren, verf, fietsen en winkelkarretjes. Elders in Gent bezetten krakers kantoren van het Stadsontwikkelingsbedrijf, staken ze afval in brand en metselden ze de voordeur dicht van een sociale huisvestingsmaatschappij. Na een hele dag zich op het dak te verschansen, kregen de krakers een douche van de brandweer waardoor ze verkleumd de strijd opgaven (afb. 14,15 en 16). De krakers zagen niet veel positiefs in de plannen: "In de plaats komt een asociaal woonblok rond een miniparkje. (...) Wat wel zal gebeuren, is dat de huurprijzen hier omhoog zullen gaan, waardoor van een sociale mix geen sprake meer zal zijn."⁸⁸ Om herkraak te vermijden had de stad alle huisjes in afwachting van de sloop met platen afgesloten (afb. 17).⁸⁹

Een ander Gents project, 'Bruggen naar Rabot', pakt de armste wijk van Gent aan. Centraal staan, zoals in 'Zuurstof voor de Brugse Poort', begrippen als sociale mix, leef- en woonkwaliteit en groene ruimte. Met een spandoek 'stop de sociale verdringing' aan de poort, bewoonden 8 krakers sinds 25 oktober 2004 het voormalige Alcatel-gebouw.⁹⁰ En ook hier klinkt dezelfde kritiek: "Waarom zoveel geld in deze waanzinnig grootse projecten steken terwijl dit gebruikt kan worden om meer dringende problemen aan te pakken die

⁸³ De Volkshaard is een sociale huisvestingsmaatschappij in Gent en bouwheer van de halfafgewerkte bouw.

⁸⁴ *Gentse krakers zoeken nieuw onderkomen*, Het laatste Nieuws, 7 november 2000 en *Krakersactie aan bloemenmand*, Het Volk, 7 november 2000.

⁸⁵ *Stad belooft voortaan meer te communiceren met krakersbeweging*, De Gentenaar, 7 november 2000.

⁸⁶ *Gentse krakers protesteren tegen afsluiting gas en elektriciteit*, De Standaard, 23 september 2004.

⁸⁷ *Gentse krakersoorlog in Kastanjestraat*, De Standaard, 2 december 2004.

⁸⁸ *Krakers zetten Gent op stellen*, De Morgen, 2 december 2004.

⁸⁹ *De kinderen van de vergeten straatjes*, Brochure over het verzet tegen de afbraak van twee beluikjes in Gent, 2004.

⁹⁰ *Krakers van Brugse Poort palmen Alcatel-gebouw in*, De Gentenaar, 25 oktober 2004.

om oplossing schreeuwen?"⁹¹ In deze wijk eindigde het niet in een gewelddadige confrontatie tussen de politie en de krakers, want ze verlieten het pand begin 2006.

⁹² afb. 14 en afb. 15

⁹³ afb. 16 en afb. 17

2.2.3 Antwerpen

In de jaren '90 kende Antwerpen al kraakgroepen, maar op kleine schaal en van korte duur. Pas in juli 1996 kregen de Antwerpse krakers veel media-aandacht, wanneer veertig krakers een voormalige stedelijke school in de Meistraat bezetten. Met hun actie wilden ze de aandacht vestigen op de vele daklozen, die ze steunden en onderdak aanboden, maar ook op het tekort aan ruimte voor jongeren om creatief te zijn. Ze claimden een onafhankelijke stad gesticht te hebben, Vogelvrijstad genaamd, dat geen hiërarchische, kapitalistische structuur kent en niet langer deel was van de stad Antwerpen of België.

⁹¹ *Krakers in voormail Alcatel-gebouw Gent*, De Morgen, 26 oktober 2004.

⁹² afb. 14: *Gentse krakers oorlog in Kastanjestraat*, De Standaard, 2 december 2004. Foto: Frederiek Vande Velde. afb. 15: *Ontruiming in de Brugsepoort*, 1 december 2004. Foto: www.indymedia.be

⁹³ afb. 16: *Ontruiming in de Brugsepoort*, 1 december 2004. Foto: www.indymedia.be
afb. 17: *Ontruiming in de Brugsepoort*, 1 december 2004. Foto: www.indymedia.be

De stad Antwerpen wou het pand verbouwen tot een hogeschool en een winkelcomplex met parking. Uiteraard was dit helemaal tegen de zin van de krakers die hardnekkig hun strijd voortzetten door er te blijven wonen en activiteiten te organiseren.

In augustus '90 werd het pand ontruimd naar aanleiding van een drugsdelict. Een jonge vrouw was in coma geraakt na een feestje in het pand, als gevolg van het nemen van een cocktail van amfetaminen en tranquillizers. Bij de ontruiming werden honderden joints, marihuana, amfetaminen en speed gevonden. Het pand werd verzegeld, de krakers ondervraagd en terug op straat gezet. De media zette het negatieve imago van de krakers extra in de verf: 'marginale relschoppers en junks'. De stad kreeg ook kritiek te verwerken: bij de ontruiming zou de politie persoonlijke bezittingen van de krakers vernield hebben en brutaal tekeer zijn gegaan tegen enkele krakers om te eindigen in een vechtpartij op de Groenplaats. Het stadsbestuur zag in dat harde optredens niet het gewenste effect leverden, integendeel, de jongeren vonden toch andere plaatsen om hun activiteiten door te laten gaan.

Sinds de 'Meistraatbeweging' ontstonden verschillende kraakpanden die ingericht waren als centrum voor creatievellingen. Eén van die creatieve kraakgroepen, de Scheld'Apen, is nog steeds heel toonaangevend en een voorbeeld van hoe krakers een positief imago kunnen verkrijgen én behouden. Midden juni 1998 bezetten enkele krakers het oude seinhuis van de NMBS aan de Herbouvilllekaai, dat na een tijd dienst te doen als de huisvesting van Antwerpse stadsarbeiders, leeg stond. De kraak was bedoeld als een oproep naar het stadsbestuur voor ruimte voor eigenzinnige jongerenprojecten. De krakers noemden zichzelf de Scheld'apen afkomstig van A(ntwer)'pen aan de Schelde. De jongeren toverden het verlaten krot in geen tijd om tot een concert- en feestzaal met bar, keuken, backstage, repetitiekot, kantoor en meer. Scheld'apen werd korte tijd na de kraak erkend door de jeugddienst van de stad Antwerpen als officiële jeugdvereniging.⁹⁴ De Scheld'apen zijn intussen bekend om feestjes, punkfanfares en creatieve bron waar rockgroepen⁹⁵ repeteren, graffiti- en grafische kunstenaars de muren sieren en iedereen welkom is om 'zijn ding' te doen. In 2005 moesten de krakers hun woonwagenvak verlaten om plaats te maken voor een doortrekterrein voor zigeuners. Hun aanpalende jeugdhuis ging dicht om de nachtrust van de zigeuners niet te storen. Na veel protest van heel artistiek Antwerpen stelde de stad de terreinen van Petroleum Zuid voor als nieuwe ruimte. Trots openden de krakers in april hun concertruimte voor 300 toeschouwers, jeugdhuis en exporuimte.⁹⁶

In dezelfde positieve sfeer van de Scheld'apen en met veel media-aandacht kraakten jongeren in juli 2004 het dominicanenklooster in de Ploegstraat in de Kivietwijk. De krakers verzetten zich tegen de plannen om het oude klooster te slopen en er nieuwe kantoren in de plaats te bouwen.

⁹⁴ Scheld'Apen bestaat nu nog steeds als jeugdvereniging. Hun activiteiten en kalender is te zien op hun website: <http://users.skynet.be/scheldapen/index.html>

⁹⁵ Think of One en Zita Swoon, twee groepen uit Antwerpen, maakten gebruik van hun repetitieruimte.

⁹⁶ *Vernieuwde Scheld'apen weer open voor publiek*, De Standaard, 4 april 2005.

De krakers, met de steun van verschillende wijkcomités, lieten weten dat ze bleven zolang ze niet zeker waren dat het pand voor de buurtbewoners ingericht werd. Het gekraakte klooster werd het symbool voor het toenemende protest tegen de plannen om de Kivietbuurt om te toveren tot een kantorenwijk.

Na een jaar onzekerheid werd het klooster definitief gered: het werd opgekocht door het provinciebestuur en vier sociale organisaties kregen er een hoofdkantoor. Daarnaast vestigden het buurtcentrum en het secretariaat van de Antwerpse bewonersgroep 'stRaten-generaal' zich in het klooster. Zowel de krakers als de buurtbewoners waren opgelucht en tevreden met deze beslissing.

2.2.4 Genk

In 1990 kraakten een vijftigtal leden van organisaties uit diverse wijken in Genk twee huizen op de Ceinturlaan. De krakers bleven er niet wonen, het was eerder als protestactie bedoeld. Mikpunt van de kritiek was het Vlaamse Woningfonds dat een twintigtal huizen liet leegstaan en verkrotten omdat er geen geld was voor de renovatie. Het ging over huizen van voormalige tuinvijken die de mijnwerkers huisvestigden. Bij de sluiting van de mijnen nam het Vlaamse Woningfonds de niet verkochte woningen over. De krakers en het buurtcomité eisten dat het Vlaamse woningfonds de lege woningen onmiddellijk zou verhuren voor een redelijke prijs of ze zou verkopen. Pas drie jaar na de actie werden de woningen verhuurd aan grote gezinnen met een laag inkomen. Deze protestactie kreeg veel aandacht van de pers, maar luidde geen verdere kraakacties in zoals in Leuven, Gent of Antwerpen.

2.2.5 Doel

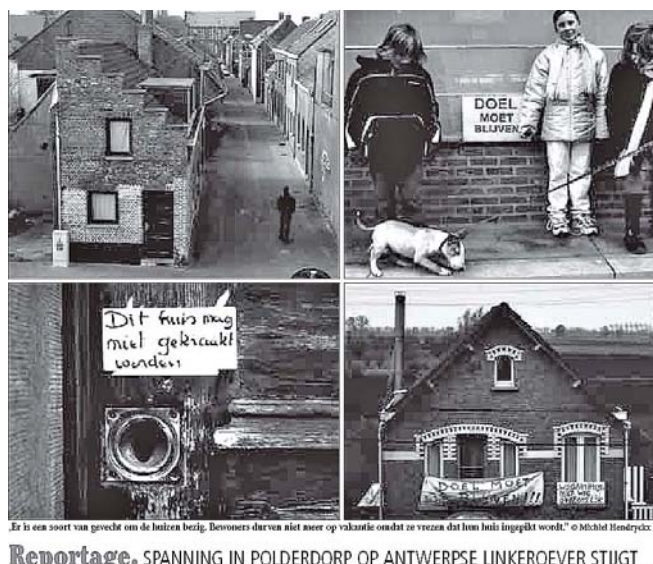
In de jaren '90 ontstonden plannen voor de uitbreiding van de Antwerpse haven. Deze uitbreidingsplannen hielden een nieuw containerdok, het Deurganckdok, net ten Zuiden van Doel in. Dit dok maakte Doel niet langer leefbaar waardoor het dorp moest verdwijnen. Vanaf 1999 konden de bewoners zich laten onteigenen met een bewonersrecht tot 2007. In 2003 waren er nog maar 214 van de oorspronkelijk 645 inwoners en sloot het dorpsschooltje zijn deuren toen er nog maar 8 leerlingen ingeschreven waren. In juli 2005 werd het Deurganckdok officieel ingehuldigd en tegen 2007 zou Doel volledig verdwenen zijn voor de verdere uitbreiding van een tweede containerdok, Saeftinghedok.

In maart 2006 was het aantal bewoners officieel gedaald tot 202, maar het reële inwonersaantal was gestegen.⁹⁷ De leegstaande huizen worden bewoond door naar schatting 150 tot 200 krakers, die illegaal elektriciteit en water aftapten in de 126 gekraakte woningen.⁹⁸ De krakers, gesteund door het actiecomité Doel 2020, overhandigden in mei 2006 aanvragen tot regularisatie om hun bereidheid tot samenwerken te tonen.⁹⁹ Voorlopig blijven de krakers en de overgebleven bewoners in Doel.

⁹⁷ [http://nl.wikipedia.org/wiki/Doel_\(Belgi%C3%AB\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Doel_(Belgi%C3%AB))

⁹⁸ *Water en elektriciteit afgesloten*, De Standaard, 3 mei 2006.

⁹⁹ *Ruim 120 krakers in Doel willen regularisering*, De Standaard, 10 mei 2006.

Help, Doel is weer vol

¹⁰⁰ afb. 18

2.2 De beweegredenen van Vlaamse krakers

Kraken ontstond uit een combinatie van verschillende beweegredenen: protest tegen leegstand, verkrotting en onbetaalbare stadsplanning, uit zelfhulp of uit anarchistische ideologie. In sommige steden, zoals Gent was er geen urgent woningtekort, maar veeleer nood aan degelijke sociale huisvesting. Kraken uit noodzaak was eerder een gevolg van de hoge huurprijzen van krotwoningen dan van woningtekort. Een extra factor was het verval van de familiale structuur in de jaren '80 en '90. Jongeren verzetten zich tegen het ouderlijke gezag vaak vanuit een anarchistisch principe. Ze verlieten op jonge leeftijd de ouderlijke woning en uit geldnood sloten ze zich aan bij kraakgroepen.

Naast redenen als protest en noodzaak zochten jongeren naar een alternatieve levenswijze. Het leven in gemeenschap bood hen een meer anarchistische en creatieve manier van leven. Kraken was voor hen een levensfilosofie waardoor ze vrijheid verkregen om zo afstand te kunnen nemen van de gevestigde maatschappij. Men kan niet stellen dat er krakers zijn met slechts één beweegreden, eerder een combinatie van bovenstaande factoren.

2.3 De kraakbeweging anno 2006

Vandaag is kraken nog steeds een aanklacht tegen leegstand, speculatie en 'geld verkwistende' cityvorming. Dit zijn de motieven van de zogenaamde politieke krakers, die niet uit woonnood kraken, maar uit een openlijk protest. De groep politieke krakers vormt de minderheid in vergelijking met de toenemende groep die kraakt uit zelfhulp.

¹⁰⁰ afb. 18: *Help doel is weer vol*, De Standaard, 23 maart 2006. Foto's: Michiel Hendryckx

Veel jongeren willen onafhankelijk zijn van hun ouders en komen naar de steden. Deze jongeren kunnen de hoge huurprijzen niet betalen en vinden een oplossing bij krakers. Zorgwekkender zijn de krakers die aan de rand van de samenleving staan en niet meer geholpen kunnen worden door de klassieke opvangtehuizen.

Vandaag is Gent de kraakstad van Vlaanderen. Er zijn tientallen panden waarvan enkele gekend zijn door hun activiteiten, zoals volkskeuken, optredens, feestjes en infoavonden. Gekende kraakpanden in Gent zijn de drie Charels, Palingshuizen en IvagoSquat. In Leuven is nog steeds Villa Skwattus het gekendste jongerencentrum met tal van activiteiten. Antwerpen heeft al zes jaar de Scheld'apen¹⁰¹ en verder De kiviët en 't Nief Badhuis.

De laatste jaren stapelen de steden de stadsvernieuwingsprojecten op, wat voor krakers actievoeren betekent. Krakers zien deze vaak prestigieuze projecten als zuivere geldverspilling. Ze reageren tegen de onnodige leegstand in afwachting van de start van een project, de stijging van de prijzen en verdrijving van de lagere inkomensklassen uit de stadswijken door deze cityvorming.

In oktober 2006 zijn er gemeenteraadsverkiezingen in Gent. Huidig burgemeester Beke is geen kandidaat en de krakers vrezen dan ook het einde van het gedoogbeleid. Naar aanleiding van deze veranderingen had ik een gesprek met Mr. Rousseau en Mvr. De Smet, de woordvoerders van Frank Beke bij contacten met krakers.¹⁰² Zelf spreken ze niet over een gedoogbeleid, maar een stadsbeleid met gezond verstand: geen ontruiming en nodeloos de zaak op de spits drijven zolang de krakers geen overlast bezorgen. Tot op heden heeft de stad altijd goede contacten gehad met de 'politieke' krakers en zijn er weinig incidenten gebeurd. Graag hadden ze de creatievere krakers in het verleden willen steunen met subsidies. Om aanspraak te maken op een subsidie moeten de krakers een vzw vormen, maar dit gaat vaak in tegen hun anarchistische principes.

Voor de toekomst maken ze zich meer zorgen over de steeds groeiende groep niet-politieke krakers: illegalen, Roma-zigeuners en randgroepjongeren. In Gent zijn het merendeel van de krakers landlopers die geen andere keuze hebben dan leegstaande panden bewonen. De stad probeert deze mensen te bereiken via straathoekwerk en de klassieke opvangtehuizen, maar er is een deel van deze mensen die niet wil meewerken en geholpen worden. Vaak hebben deze mensen een combinatie van psychiatrisch en juridisch verleden, druggebruik en ziekte. Door krakers te criminaliseren, worden de problemen voor deze groep enkel erger. Er wordt onderzoek gedaan naar andere nieuwe oplossingen, zoals hufferwoningen¹⁰³, maar intussen focust het beleid zich vooral op een toename van sociale woningen en stadsvernieuwing.

¹⁰¹ De website van de Scheld'apen is <http://users.skynet.be/scheldapen/>

¹⁰² Gesprek op 18 mei 2006 met: Bart Rousseau, kabinetsmedewerker Schepen M. De Regge (Sociale Zaken, Huisvesting en Emancipatie) en Chris De Smet, kabinetsmedewerker Burgemeester Beke.

¹⁰³ Hufferbunker: een betonnen woning waar nauwelijks schade aangericht kan worden, kan gemakkelijk chemisch gereinigd worden en met een minimum aan toezicht. Dit is een concept uit Nederland, van de wooncorporatie Woon op maat.

3. NEDERLAND

“Hierbij leggen we de eerste steen voor een monument dat we zullen oprichten als teken van het eind van uw grootheid... Het is de steen des aanstoots en het monument zal de gramschap zijn van de door u geteisterde bevolking.”

Dit zijn de woorden van de pamfletten die gebonden waren rond drie welgemikte bakstenen. In januari 1969 werd het kraken in Amsterdam aangekondigd door het ingooien van de ruiten van het Bureau Woonruimte van de gemeente, van de makelaar Rappange en van de Amsterdamse Maatschappij tot het beheer van Onroerend Goed. Dit is het begin van georganiseerde kraakacties.

Voorafgaand op deze drie bakstenen is er een hele voorgeschiedenis van clandestien bezetten van leegstaande panden. Dit hoofdstuk is hoofdzakelijk opgesteld met de belangrijkste passages uit het boek van Eric Duivenvoorden, *Een voet tussen de deur*, het meest complete boek over de geschiedenis van de kraakbeweging in Nederland. Amsterdam speelt in deze geschiedenis de hoofdrol.

3.1 Vóór Wereldoorlog II

Het einde van de negentiende eeuw werd gekenmerkt door sterke industriële ontwikkelingen. Om deze toeloop van arbeiders aan te kunnen, werden de steden volgebouwd met arbeidershuisjes. In de jaren '30 kwamen deze woningen terug leeg te staan door de economische crisis. De hoge huurprijzen leidden tot huurstakingen in de grote steden. De huurprijzen werden verlaagd, maar veel gezinnen werden op basis van hun huurschulden uit hun woonst gezet door de deurwaarder. De op straat gezette gezinnen werden opgevangen in door bewonerscomités bezette panden. Deze comités namen woningen elders in de stad in gebruik door het plaatsen van een tafel, een bed en een stoel. De Hoge Raad had in 1914 al bepaald dat het plaatsten van deze drie voorwerpen voldoende was om huisvrede te creëren en een gezin niet zomaar uit het huis gezet kon worden. Deze eerste gevallen van georganiseerde clandestiene bezettingen vonden plaats in omstandigheden waar geen sprake is van een woningtekort, maar van een overschot van verkrottende leegstaande panden.¹⁰⁴

3.2 Na Wereldoorlog II

‘Woningnood is het kernwoord in het ontstaan van het fenomeen kraken. Tot ver in de twintigste eeuw woonden grote gezinnen op enkele vierkante meters. Er was niet enkel een tekort aan woningen, maar ook aan kwalitatieve leefruimte.

¹⁰⁴ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, p. 13-14.

Woonruimte kon er wel zijn, maar is niet voor iedereen beschikbaar: alles draait uit op een gapende kloof tussen arm en rijk. Woningnood hangt af van politieke beslissingen en economische verhoudingen die krakers wilden veranderen.’¹⁰⁵

Na een periode van bombardementen en verwoestingen ontstond er een groot woningtekort. Mensen bezetten in alle stilte leegstaande woningen, wat soms oogluikend werd toegestaan. In de hierop volgende jaren groeit deze stille manier van huizen bezetten uit tot openlijke kraakacties die de woningnood aanklagen.

Een eerste openlijke kritiek op het woonbeleid kwam in 1964 in het Amsterdamse studentenblad *Propria Cures*. Onder het motto ‘Redt een pandje’ moedigde *Propria Cures* de studenten aan de leegstaande panden van de te slopen Kattenburgwijk te bezetten. In deze wijk werden gezinnen uit hun woning gezet ondanks dat het slopen pas jaren later zou plaats vinden. Het studentenblad zag de kans om er in afwachting van de sloop studenten te laten wonen.

In 1965 werden er enkele panden gekraakt in de Generaal Vetterstraat in Kattenburg. Deze straat stond op de slooplijst voor de aanleg van een nieuwe weg. Door de nijpende woningnood werden deze panden bezet door jongeren. Het was de eerste keer dat een clandestiene bezetting zoveel media-aandacht kreeg. Reporters oordeelden dat de nozems uit de jaren vijftig volwassen waren geworden en zich niet langer lieten wegstoppen in kelders en zolders. Maar tegelijk verschenen de eerste negatieve reacties op de bezettingen: ‘Kattenburg: vergaarbak van menselijke ratten’. Er ontstond wrijving tussen de overgebleven oorspronkelijke bewoners en de illegale bezetters.¹⁰⁶

3.3 Provo

Op 25 mei 1965 werd de oprichting van ‘jongerentijdschrift ter vernieuwing van het anarchisme, Provo’ aangekondigd. De naam ‘Provo’ was afgeleid van ‘provoceren’, ‘provoceren van de vijand, namelijk centralisatie, militarisme en bezit’.¹⁰⁷ Provo bestond uit jonge actievoerders die woningnood en stadssanering in Amsterdam bekritiseerden.

In het zevende nummer van Provo, begin april 1966, verscheen de anonieme ‘subversieve brief’.¹⁰⁸ Hierin werden de stadsplannen ‘om de bevolking naar de buitenwijken te deporteren en de binnenstad om te vormen tot een amorfe betonwoestijn’ aangeklaagd. De brief spoorde aan tot opblazen van de in aanbouw zijnde IJ-tunnel, het liquideren van overheidsmisdadigers, afschieten van slopers, enzovoort. Kort na het uitkomen van deze brief werden alle nummers van Provo in beslag genomen en de redactie - Rob Stolck, Hans Mertz, Luud Schimmelpennink, Roel van Duijn¹⁰⁹ - gearresteerd.

¹⁰⁵ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, p. 13-14.

¹⁰⁶ idem, p. 17.

¹⁰⁷ Faes Andreas, *Hedendaags Anarchisme in Vlaanderen en Nederland (1933-2000)*, Promotor Prof. Dr. Deneckere G., Universiteit Gent, 2004-05, pp. 15-19. Definitie van Berckman A. uit zijn boek, *Het ABC van het anarchisme*, Gent, Spreeuw, 1980, p. 119.

¹⁰⁸ Van Duijn Roel, *Provo De Geschiedenis van de Provotarische beweging 1966-1967*, Meulenhoff, Amsterdam, 1985, pp. 176-177.

¹⁰⁹ Roel van Duijn: bekend als provo; initiator van de kabouterbeweging, schrijver en publicist; gemeenteraadslid van Amsterdam voor achtereenvolgens Provo, Kabouterstad Amsterdam, en de Politieke Partij Radicalen (PPR);

Roel van Duijn en Rob stolk lieten zich niet afschrikken door hun arrestatie, ze organiseerden tal van bijeenkomsten en als culminatiepunt op 10 maart 1966: enkele rookbommen tijdens de bruiloftstoet van prinses Beatrix en Claus von Amsberg (afb. 19).

¹¹⁰ afb. 19

Provo was vooral gekend door haar alternatieve voorstellen, de 'Witte plannen'¹¹¹. Met de Witte plannen probeerden ze op een ludieke wijze de problemen in de maatschappij van de jaren '60 aan te klagen en op te lossen. Het eerste en wellicht het bekendste was het 'Witte Fietsenplan' (afb. 20). Dit plan wou een ecologische verbetering betekenen in het 'door auto's geplaagde' Amsterdam. Dit alles kon volgens Provo door meer gratis openbaar vervoer, twintigduizend openbare witte fietsen en semi-openbare elektrische auto's, zodat men het autoverkeer in de binnenstad zou kunnen verbieden. Het 'Witte Lijkenplan' bevatte een alternatieve straf voor de verkeersmoordenaars. Ze moesten met een beitel in het asfaltdek de silhouet van het slachtoffer uithollen en met witte specie vullen. Bovendien moest het slachtoffer een witte begrafenis krijgen op kosten van de verkeersmoordenaar. Tegen de luchtvervuiling door de industrie werd het 'Witte Schoorstenenplan' ingeschakeld.

PPR wethouder in Amsterdam namens de PPR 1974-1976; boer in Vlagtwedde (Groningen) 1977-1981; fractiekerngroep lid van het Groen Progressief Akkoord bij het Europese Parlement 1984-1986; vanaf 1986 is van Duijn lid van de Amsterdamse gemeenteraad voor Groen Amsterdam/De Groenen. (informatie van het International Institute of Social History, Amsterdam: <http://www.iisg.nl/archives/en/files/d/10792052.php>)

¹¹⁰ afb. 19: Foto van Newsphoto: www.newsphoto.nl

¹¹¹ Van Duijn Roel, *Provo De Geschiedenis van de Provotarische beweging 1965-1967*, Meulenhoff, Amsterdam, 1985.

In het 'Witte Woningenplan' kwamen oplossingen voor de woningnood naar voren: onderzoek naar betere (goedkopere en snellere) bouwmethodes, het ter beschikking stellen van sloopwoningen aan alleenstaanden, het voor bewoning geschikt maken van woningen in de binnenstad die als kantoor- en bedrijfsruimten gebruikt werden en andere gelijkaardige voorstellen. Verder moest volgens het 'Witte Vuilnisbakkenplan voor onbehuisden' de woningnood van jonge gezinnen bestreden worden met tot wieg omgebouwde vuilnisbakken. In het 'Witte huizenplan' gaf Provo alternatieven voor het in gebruik nemen van leegstaande panden, met inbegrip van het Paleis op de Dam (afb. 22). De witte ideeën bleven maar komen: het 'Witte Kippenplan' van de 'Vereniging Vrienden van de Politie' moest politieagenten veranderen tot sociaal werkers. Het 'Witte Wijvenplan' was voor de geboorteregeling en vrije liefde, ook voor de vrouwen. In het 'Witte Ambtenarenplan' werd opgeroepen tot het opblazen van het bevolkingsregister. Het 'Witte Kinderenplan' was een programma voor de kinderopvang, en in het 'Witte Bedjesplan' werd de toren van de Nederlandse Bank aan het Frederiksplein ter beschikking gesteld als nieuwe huisvesting voor het 'Binnen Gasthuis'.

¹¹² afb. 20 en 21

De witte plannen spraken tot de verbeelding, ze waren voornamelijk als zinnenprikkelend bedoeld, maar bevatten vaak heel praktische maatregelen. Voor de gemeenteraadsverkiezingen van 1 juni 1966 werden alle witte plannen bij elkaar gebracht in een programma voor een Nieuw Amsterdam, inclusief het oprichten van wijkraden en andere departementen. Provo behaalde één zetel in de gemeenteraad. Een paar plannen werden voorgesteld aan de gemeenteraad, ze werden besproken, en allen verworpen. Voor de andere plannen ondernamen de provo's zelf stappen: het wit schilderen van fietsen, het 'Witkarproject' en de crèche van het 'Witte Kinderenplan' in een pand van Stichting De Straat.

¹¹² afb. 20: Het Witte Fietsenplan van Provo.

afb. 21: Affiche voor de gemeenteraadsverkiezingen in Amsterdam.

Online archief van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam: www.iisg.nl

IN HOLLAND STAAT UN HUIS

EN IN DAT HUIS
WOONT NIEMAN D
HET STAAT OP DE DAM
IN HET HART VAN AMSTERDAM
HET PALEIS OP DE DAM IS
HET IMAGE VAN DE WONINGNOOD

IN AMSTERDAM STAAN DUIZENDEN HUIZEN LEEG LANGS
DE GRACHTENGORDEL EN IN DE JORDAAN, HET
AMSTERDAMSE BOLWERK VAN DE VRYHEID &

UN HUIS IS UN GNOT-
TEMPEL, U HEEFT
RECHT OP UN EIGEN
HUIS EN UN RECHT-
VAARDIGE VERDELING
VAN HET KOLLEKTIEF
WONINGBEZIT. GEEN
HUIS IN HET MAJES
CENTRUM MAG WOR-
DEN AEGEBROKEN
ZOLANG ER NOG
MENSEN IN WONEN
NIEUW AMSTERDAM

PROVO'S WERKGROEP
WITTE HUIZENPLAN LAN-
SEERT UN LIEVEREVO-
LUTIONAIRE OPLOS-
SING VAN HET WO-
NINGPROBLEEM. HET
WITTE HUIS IN HET
WITTE HUIS KAN IE-
DEREEN BINNEN-
GAAN EN ZYN WOON-
RUIMTE UITZOEKEN
NIEUW BABYLON

HET WITTE HUIZEN PLAN

DE WERKGROEP WITTE HUIZENPLAN NAM DE VOLGENDE INITIATIEVEN:

- ① HET UITROEPEN VAN HET PALEIS OP DE DAM TOT STADHUIS VAN AMSTERDAM DE KOLLEKTIEVE KLOOSTEMPEL VAN HET MAJES CENTRUM
- ② DE WERKELIJKE UITGAVE VAN UN LYST TET ADRESSEN VAN LEEG-STAANDE HUIZEN DIE ZATERDAGS OM 10 OOR OP DE DAM VERSPREID WORDT
- ③ HET WITSCHILDEREN VAN DE DEUR EN DEURPOST VAN LEEGSTAANDE WONINGEN TEN TEKEN DAT IEDEREEN ERIN WONEN KAN OOOO
- ④ DE OPRICHTING VAN UN ARBEIDSBUREAU OM DE JONGEREN IN DE ZOMERMAANDEN TE MOBILISEREN TEGEN DE WONINGNOOD OOOO
- ⑤ HET WITTE HUIZENPLAN ZAL DEEL UTMAKEN VAN HET PLAN NIEUW AMSTERDAM

REDT UN PANDJE BEZET UN PANDJE - GNOTWILHET

113 afb. 22

Provo creëerde het beeld van Amsterdam-Kabouterstad. Deze utopie van de kleinschalige, milieu- en mensvriendelijke samenleving op socialistisch-anarchistische grondslag zou gedragen worden door allerlei actiegroepen die op hun manier aan deze kaboutergedachten vorm gaven. Eenmaal in de gemeenteraad, zou er geïnfiltriseerd kunnen worden in de gevestigde politieke partijen om de bestaande consumptiemaatschappij van binnenuit te veranderen.¹¹⁴

Op ideologisch vlak streefden ze naar een vernieuwing van het anarchisme, zoals Roel van Duijn stelde: "Toen begon ik eraan te denken een nieuw tijdschrift op te richten, dat het anarchisme in een voor deze tijd aantrekkelijke vorm moest gieten." Concreet hield deze vernieuwing de volgende punten in: sterke focus op ecologie; nadruk op het geweldloze en pacifistische (vb. het gebruik van rookbommen, dat enerzijds schadeloos is, maar anderzijds een sterk 'beeld' heeft van een bomactie) en een nieuw wereldbeeld van een

¹¹³ afb. 22: Het Witte Huizenplan van Provo. Online archief van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam: www.iisg.nl

¹¹⁴ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, p. 49.

'cybernetisch paradijs met een volledige productie waarin de mens verlost zal zijn van arbeid'. Roel van Duijn noemde deze utopische wereld New Babylon: "daar zal de mens eindelijk geëvolueerd zijn van een zwoegend werkdier tot wat hij in wezen is: de homo ludens." ¹¹⁵

Het officiële einde van Provo kwam er op 15 mei 1967 in het Vondelpark. Provo was uitgebloeid en werd voorbijgestoken door nieuwe groeiende organisaties. Sinds hun deelname in de gemeenteraad vernieuwde Provo zichzelf niet meer. Hun invloed op de na hen volgende kraakbewegingen was opvallend merkbaar. Het belang van Provo lag in het vernieuwen van het anarchisme en het vergroten van jongerenparticipatie in de politiek.

3.4 Koöperatief Woningburo de Kraker (doet het steeds vaker)

Woningburo de Kraker was in 1969 opgericht kort na de drie welgemikte bakstenen door de ruiten van het Woonbureau, de makelaar en de onroerendgoedmaatschappij. Het was een aanzet tot een georganiseerde beweging en tegelijk het afscheid van Provo, dat zijn invloed kwijt gespeeld had. Woningburo de Kraker begeleidde verschillende kraakacties onder het motto "Redt een pandje, bezet een pandje"¹¹⁶. Buro de Kraker was vooral actief in de Dapperbuurt, waar ze de steun van buurtbewoners kregen, die schrik hadden hun woning te verliezen door de saneringsplannen.

Woningburo de Kraker steunde de krakers, hoofdzakelijk studenten, door het publiceren van een 'Handleiding voor krakers' (afb. 23). In deze handleiding stonden allerlei praktische tips van hoe gas en elektriciteit illegaal te bekomen tot juridisch advies. Ze riepen een nieuw type actievoerder in het leven, de 'kraker'. De personen die clandestien huizen bezetten, werden in de pers aangeduid als 'Kraak-man', 'huispiraat', maar 'de kraker' heeft het van deze termen gehaald. Woningburo de Kraker haalde vaak de aandacht van de pers door hun spandoeken aan hun kraakpanden en de openlijke manier van actie voeren. 'Woningburo de Koevoet (weet hoe het moet)' leverde op de publiciteitsacties van Buro de Kraker kritiek en ijverde voor de stille vorm van kraken zoals die vanaf de oorlog overal gekend was.¹¹⁷

In de zomer van 1969 liet Woningburo de Kraker voor de laatste keer van zich horen. In de Damstraat in Amsterdam werd een pand bezet, waarvan de eigenaar toestemming had gekregen van de gemeente om het te gebruiken als uitbreiding van zijn ernaast gelegen hotel.

¹¹⁵ Faes Andreas, *Hedendaags Anarchisme in Vlaanderen en Nederland (1933-2000)*, Promotie Prof. Dr. Deneckere G., Universiteit Gent, 2004-05, pp. 15-19. Definitie van Berckman A. uit zijn boek, *Het ABC van het anarchisme*, Gent, Spreeuw, 1980, p. 122.

¹¹⁶ "Redt een pandje, bezet een pandje" is overgenomen van het Amsterdamse studentenblad *Propria Cures*, 1964. Het motto werd eerder overgenomen door Provo voor hun pamfletten.

¹¹⁷ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, pp. 24-32.

De krakers deelden pamfletten uit waarin ze stelden: 'Amsterdammers, weest vriendelijk voor vreemdelingen, maar verzet u tegen de toeristen-industrie. Laat van uw huis geen hotel maken. Hebt u geen huis, ga er een kraken!' ¹¹⁸ Na deze laatste actie maakte het kraken als openlijk protest tegen de woningnood weer plaats voor het stille clandestien bezetten zoals na de oorlog ontstaan was. ¹¹⁹ De tijd leek nochtans rijp voor een grote kraakgolf, maar het stopzetten van Buro de Kraker zorgde voor een verval in de beweging. Zonder intensieve begeleiding van een gespecialiseerde organisatie, zoals Woningburo de Kraker, dreigde het kraken dood te bloeden, maar een jaar later kwam er hulp.

¹²⁰ afb. 23

3.5 Kabouters: Aktie '70 en Oranjevrijstaat

Begin jaren '70 kwam een nieuwe start voor de kraakbeweging met Aktie '70 en Oranje Vrijstaat. Deze groepen wilden nog meer dan Provo en Woningburo de Kraker, niet langer anoniem en buiten de parlementaire democratie te werk gaan. In januari 1970 publiceerde de parlementaire anarchist Roel van Duijn, die kopstuk was bij Provo, zijn "proklamatie van de Oranje Vrijstaat", waarin onder meer de oprichting van het volksdepartement van Huisvesting werd aangekondigd. Dit departement bestond dan uit het "gesocialiseerde Woningburo de WoningKraker." Oranje Vrijstaat werd een politieke partij met de faam Roel van Duijn.

¹¹⁸ Van Deuren Guy, *Vechten voor een woning. Een verkenning van de kraakbeweging in Engeland en Nederland*, Universiteit Gent, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Vakgroep Moraalwetenschap, Gent, 1981-82, pp. 66-68.

¹¹⁹ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, p. 41.

¹²⁰ afb. 23: *Handleiding voor krakers*, Woningburo de Kraker, Amsterdam, 1969. Online archief van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam: www.iisg.nl

Aktie '70 organiseerde kraaksprekuren en plakte affiches met de slagzin 'Ik schaam me, bewoon mij' op de deuren van leegstaande panden. Ze stelden lijsten op van leegstaande huizen en gaven deze af aan de gemeente, die dan onderzocht welke van de panden bewoonbaar waren. De gemeente regelde dan dat enkele van deze panden verhuurd werden.¹²¹ Aktie '70 voegde zich bij Oranjevrijstaat, die steunend op de Provotarische utopie van 'Amsterdam-Kabouterstad', zich politiek engageerde. Zowel de politieke partij Oranjevrijstaat als de kraakbeweging Aktie '70 genoot van het succes van hun samenwerking en de aandacht van de media.

Aktie '70 had succesvolle kraakacties georganiseerd die de start waren van een kraakgolf in andere Nederlandse steden. Een belangrijk initiatief was het uitroepen van 5 mei 1970 tot Nationale Kraakdag, wanneer Nederland voor de vijftiengste keer de bevrijding vierde. In veel steden eindigde de acties op deze dag met constructieve dialogen en positieve beslissingen. Enkel in Amsterdam werd de Nationale Kraakdag gekenmerkt door gewelddadige confrontaties tussen krakers en de Mobiele Eenheid (afb. 24).

In 1971 viel Aktie '70 uiteen en kwam er een eind aan de groots georganiseerde kraakacties. De teleurstelling in de samenwerking met de gevestigde politiek kenmerkte de komende kraakgroepen.

¹²² afb. 24

¹²¹ Van Deuren Guy, *Vechten voor een woning. Een verkenning van de kraakbeweging in Engeland en Nederland*, Universiteit Gent, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Vakgroep Moraalwetenschap, Gent, 1981-82, p. 68.

¹²² afb. 24: Krakers op de Herengracht, 5 mei 1970, nationale kraakdag. Online archief van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam.

3.6 De aanloop naar de kraakbeweging als zelfstandige sociale beweging

De kraakbeweging werd in de jaren '70 deels gedragen door buurtactiegroepen en jeugdhulpverlening. De hulpverlening hielp jongeren met problemen zoals woningnood, druggebruik, conflicten thuis, enzovoort. Om de jongeren zonder onderdak te helpen, zochten straatwerkers steun bij de kraakbeweging, maar dit betekent eveneens de intrede van druggebruik in de kraakwereld.¹²³ Een positief gevolg was dat door de betrokkenheid van de hulpverlening, de woningnood een vast politiek agendapunt werd in de eerste helft van de jaren '70. Maar er was geen sprake meer van politieke actiegroepen zoals Provo of Oranje Vrijstaat.

Buurtactiegroepen bouwden los van de hulpverleningen een eigen kraakscène. De buurtactiegroepen waren vaak te radicaal om samen te werken met instanties voor jongerenhulp. Deze actiegroepen bestreden de grootschalige saneringsplannen voor Amsterdam. In de eerste helft van de jaren '70 zullen verschillende actiegroepen samenwerken en zo de basis leggen van dé kraakbeweging als zelfstandige sociale beweging.

De Nieuwmarktbuurt werd gesloopt voor de aanleg van een metrolijn en commerciële blokken. Krakers waren hier niet alleen tegen omdat de plannen de vernietiging van een historisch deel van de stad betekenden, maar ook omdat de huizen vervangen werden door kantoren, banken en hotels. Deze woningen waren de laatste met lage huurprijzen in tegenstelling tot de rest van de stad. De oorspronkelijke bewoners werden herhuisvest in slaapsteden aan de rand van Amsterdam.¹²⁴ Dankzij de oproep van 'Aktiegroep Nieuwmarkt' nam het aantal gekraakte panden met grote aantallen toe.

Aktiegroep Nieuwmarkt ijverde voor een positief imago van de krakers ten opzichte van de oorspronkelijke buurtbewoners. Een terechte bezorgdheid wanneer in een pamflet, *Stem van de buurt*, de volgende tekst werd verspreid: 'In de meest ontruimde woningen kwamen er [mensen] op, die de krotten in rattenholen veranderden en er een andere mentaliteit op nahielden dan de oorspronkelijke bewoners gewend zijn. (...) Moet men tolerant en lief zijn voor de buitenlanders en een kleine groep Nederlanders, die in hun eigen drek leven, uitgezonderd een klein groepje goedwillenden? Laat u niet intimideren door een handjevol nietsnutters.' Deze woorden kwamen van het 'Sanerings- en Begeleidingskomité', buurtbewoners die het saneringsbeleid van Amsterdam steunden. Er waren ook buurtbewoners, 'de Sectie', die zich samen met Aktiegroep Nieuwmarkt bleven kanten tegen de nieuwe plannen voor de buurt.

¹²³ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, pp. 45-77.

¹²⁴ Van Deuren Guy, *Vechten voor een woning. Een verkenning van de kraakbeweging in Engeland en Nederland*, Universiteit Gent, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Vakgroep Moraalwetenschap, Gent, 1981-82, p. 69.

In hun strijd tegen 'cityvorming' kregen de krakers te maken met steeds gewelddadiger optredens van de mobiele eenheid (afb. 25). Na veelvuldige conflicten werden er toch resultaten geboekt: de aanleg van een snelweg werd tegengehouden, het plan voor de metro was afgevoerd en in de toekomst ging er meer geluisterd worden naar de eisen van de buurtbewoners. Deze buurtstrijd leverde de bewijzen dat de kraakbeweging naast een aanklacht tegen het beleid, ook een alternatieve oplossing kan bieden.

Aktiegroep Nieuwmarkt had invloed via politieke wegen omdat ze diplomatisch en openlijk waren en niet zozeer te vinden voor gewelddadig verzet. Het was de combinatie van hun diplomatie en andere radicalere actiegroepen, die zal leiden tot de bloeiperiode van kraakbeweging. Eén van de groepen die voor hard verzet kozen, was de Amsterdamse Aktie Partij (AAP). Het tijdschrift 'Vrij Nederland' omschreef AAP als 'de radicale, onromantische, vechtlustige nageboorte van Provo en Kabouter. AAP organiseerde naar de traditie van Aktie '70 op 5 mei 1974 een Nationale Kraakdag onder het motto 'bevrijding van de woningnood'. AAP plande kraaksprekuren, steunde, vaak met geweld, het verzet tegen de buurtsaneringen, verspreide kraakhandleidingen en werkte samen met verschillende actiegroepen.

¹²⁵ afb. 25

¹²⁵ afb. 25: demonstranten trotseren het waterkanon tijdens de ontruiming van de metroaanleg, 24 maart 1975. Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, p. 100.

3.7 De grote opmars vanaf 1975

Na tien jaar openlijke acties verscheen de kraakbeweging als zelfstandig sociale beweging op het toneel. De basis voor de nieuwe generatie krakers was gelegd: wantrouwen tegenover politiek, contacten op informele basis met andere buurtgroepen, opbouwen van een eigen organisatie op buurniveau met waarschuwingssystemen, onderlinge steun, eigen publiciteitsorganen, acties die geplaatst werden in het kader van de strijd tegen de woningnood, leegstand en cityvorming.¹²⁶ In de jaren zestig ging het om tientallen, bij de Kabouters en Aktie '70 om honderden en bij het verzet van Actiegroep Nieuwbuurtmarkt om duizenden krakers en sympathisanten. Vanaf de tweede helft van de jaren zeventig en tachtig zullen tienduizenden jongeren over heel Nederland betrokken geraken bij de kraakbeweging.¹²⁷

De kraakbeweging nam een vlucht, niet enkel door stijgend aantal leden, maar ook door betere organisatie en steun van allerlei maatschappelijke organisaties. In de eerste helft van de jaren '70 bundelden de verschillende actiegroepen zich om verzet te tekenen tegen het anti-kraakwetsvoorstel. Ze kregen de steun van verschillende kerkelijke organisaties en de 'Raad van Kerken'. Hun gezamenlijk protest oogstte succes: de anti-kraakwet werd afgevoerd en er kwamen voorstellen voor een Leegstandswet.

Dat de kraakbeweging uitgroeide tot tienduizenden betrokkenen, betekende naast veel steun ook moeilijkheden. Een discussiepunt was de rol van woordvoerders en leiders binnen de groepen. Krakers volgden de anarchistische filosofie en stonden wantrouwig tegenover elke vorm van autoriteit. Iedereen die zich als leider opwierp, werd dan ook geboycot.

In 1977 werd het aantal woningzoekenden met een urgentieverklaring geschat op 30.000 personen of gezinnen. En dit aantal bleef stijgen, want in 1980 werden het er 52.992 woningzoekenden.¹²⁸ Ook de vernieuwingsplannen voor arbeidersbuurten bleven uit. Met de steun van allerlei organisaties stond de kraakbeweging veel sterker en klaar om een apotheose in hun strijd te bereiken.¹²⁹

3.8 Groote Keijser

De kraak in 1978 van zes panden aan de Keizersgracht, de Groote Keijser, begon als een "gewone" kraak zoals vele andere panden, maar veranderde door een keerpunt in een hoogtepunt voor de kraakbeweging. Ondanks het ontruimingsvonnis in 1979, bleven van de vijftig inwoners een tiental krakers in het pand.

¹²⁶ Van Deuren Guy, *Vechten voor een woning. Een verkenning van de kraakbeweging in Engeland en Nederland*, Universiteit Gent, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Vakgroep Moraalwetenschap, Gent, 1981-82, p. 69.

¹²⁷ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, pp. 78-116.

¹²⁸ Ruys Katrien, *Sociologische beschouwingen omtrent het kraken van woningen te Londen en Amsterdam*, promotor: Prof. Dr. M. Vaerenbergh, Universiteit Gent, Faculteit Rechten, Gent, 1981-82, p. 32.

¹²⁹ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, pp. 117-152.

Hun besluit stond vast: 'We gaan er niet uit.' In deze strijdpamfletten verscheen voor het eerst het kraakteken met de cirkel en de pijl, die later een bliksemschicht werd.

De krakers hadden noch de ervaring, noch de politieke wil om hevig verzet te bieden bij de ontruiming van de Groote Keijser. Radicalere krakers uit de Staatsliedenbuurt zagen dé kans om de ontruiming van de Groote Keijser tot een hoogtepunt te brengen. Ze vervoegden de overgebleven bewoners en maakten van het pand een stalen bunker. De media en duizenden sympathisanten kwamen om de acties en demonstraties mee te maken. De spanning tussen de krakers enerzijds en de burgemeester en politie anderzijds steeg gevoelig. De burgemeester vreesde voor het vallen van doden bij de ontruiming en koos aanvankelijk voor overleg met de krakers. Ondanks het overleg eindigde de ontruiming in een gewelddadig verzet van krakers uit heel Amsterdam. Het leger kwam zelfs te pas bij het doorbreken van de barricades die de krakers in de straten rondom het pand geplaatst hadden.¹³⁰ De radicale strijdlustige toon was gezet om de jaren '80 in te gaan.

¹³¹ afb. 26

¹³² afb. 27

¹³⁰ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, pp. 154-165.

¹³¹ afb. 26: Affiches van de krakers aan de Groote Keijser, Amsterdam, 1978. Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, pp. 154.

3.9 Vondelstraat

In februari 1980 werd een pand in de Vondelstraat ontruimd, maar op vrijdag 1 maart werd het herkraakt. Dezelfde dag van de herkraak probeerde de Mobiele Eenheid opnieuw het pand te ontruimen. De kraakbeweging haalde het nieuws wanneer het leger werd ingezet om de barricades in de Vondel-‘vrij’-straat op te ruimen. Onder de ogen van de wereldpers werd de Mobiele Eenheid verdreven door de sterk georganiseerde krakers. In de daaropvolgende dagen onderhandelden de krakers met politieke partijen en het gemeentebestuur over de bestemming van het pand en de opruiming van de barricades. Maar dit overleg leidde niet tot een oplossing. Op maandag 3 maart ruimden tanks van het leger de barricades op. Ondanks de ‘verloren slag’ hadden de krakers de Mobiele Eenheid gezichtsverlies doen lijden.¹³³

¹³⁴ afb. 28

¹³² afb. 27: Demonstratie voor de grote Keijser, januari 1980. Online archief van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam.

¹³³ Van Deuren Guy, *Vechten voor een woning. Een verkenning van de kraakbeweging in Engeland en Nederland*, Universiteit Gent, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Vakgroep Moraalwetenschap, Gent, 1981-82, p. 73.

¹³⁴ afb. 28: Doorbreking barricades Vondelstraat, 3 maart 1980. Online archief van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam.

3.10 De bom ontploft op kroningsdag

Enkele cijfers uit 1980 tonen aan dat de woningnood een reëel probleem was: jaarlijks amper 1500 woningen die door Amsterdam ter beschikking gesteld werden tegenover 56000 woningzoekenden en een wachttijd van vier jaar. Deze feiten gecombineerd met stijgende huur- en koopprijzen vergrootte de druk op de overheid om te handelen.¹³⁵

De spanning steeg bij iedereen: de woonproblematiek oefende druk uit op de politiek, de repressie van de kant van de overheid nam sterk toe na de zware nederlaag in de Groot Keijser en de Vondelstraat en tot slot bleven de krakers imponerende harde taal verspreiden. De kraakbeweging riep de hele maand april in 1980 uit tot actiemaand met als climax: 30 april, de kroningsdag van Beatrix. Gewelddadig getinte affiches verschenen over heel Nederland met als motto: '30 april aktiedag! Kom naar Amsterdam, maar denk eraan, helm hoofdzaak!' of 'Geen woning, geen kroning'.

30 APRIL AKTIEDAG !

PRESTIGE OBJECTEN

METRO ; 2 MILJARD
(20000 WONINGEN)

STADHUIS - OPERA
360 MILJOEN UIT
HUISVESTINGSPOT
(3600 WONINGEN)

KRONING ?
56 MILJOEN
(560 HUIZEN)

**BEHARTIGT DE OVERHEID
HET VOLKSBELANG ? NEE!**

Al tientallen jaren
wordt er door de
politiek verantwoorde-
lijken gekozen voor
prestige objecten:
Metro, Stadhuis, Opera
en nu dan weer die
kroning.
Alleen grote onder-
nemingen verdienen aan
dit soort zaken.

PRESTIGE OBJECTEN

PALEIS HUIS ten BOSCH
VERBOUWING 80MILJ.
(800WONINGEN)

**DURE OBJECTEN IN
HET HELE LAND**
VELE MILJOENEN
VELE WONINGEN

**ONTRUIMING VAN DE
VONDELSTRAAT**
10 MILJOEN
(100 HUIZEN)

**DIT SCHREEUWT OM AKTIE (EN NU NIET LUDIEK)
LAAT DEZE BELACHELIJKE MILJOENEN
DANS NIET ONGESTOORD DOORGAAN**

KOM NAAR AMSTERDAM
maar denk eraan : **HELM HOOFDZAAK !!**

¹³⁶ afb. 29

¹³⁵ Van Deuren Guy, *Vechten voor een woning. Een verkenning van de kraakbeweging in Engeland en Nederland*, Universiteit Gent, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Vakgroep Moraalwetenschap, Gent, 1981-82, p. 97.

¹³⁶ afb. 29: affiche met oproep tot aktiedag op 30 april 1980. Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, p. 167.

De schrik zat er bij de overheid goed in, want ze kondigde een week voor de inhuldiging van Beatrix aan dat de anti-kraakwet definitief werd ingetrokken en dat de Amsterdamse woningbouwverenigingen alles op alles gingen zetten om te voorkomen dat op 30 april nog woningen leegstonden. Maar deze sussende beloftes konden de krakers niet van gedacht veranderen. Op 30 april kwamen krakers van het hele land naar Amsterdam voor een demonstratie die wereldwijd gevolgd werd. Noch de overheid, noch de krakers zelf hadden een dergelijk uit de hand gelopen situatie verwacht. De bikkelharte straatgevechten zorgden voor interne verdeeldheid bij de krakers. Er ontstond in de kraakbeweging een opsplitsing tussen diegenen die zich afkeren van geweld en anderen die elke confrontatie tot het uiterste geweld willen drijven. De krakers uit de jaren '60 en '70 voerden actie via de gevestigde en eigen media, politiek en vrij geweldloze acties, maar die tijd is voorbij. De krakers anno 1980 namen afstand van de benauwende ideologieën en kozen voor spontaniteit en directe actie: 'Anything goes!'.

De boodschap was bij het juiste adres aangekomen: kort na 30 april werd de aankoop van de eerste tien kraakpanden in de Amsterdamse gemeenteraad besloten. In 1980 kwamen er meer dan honderd kraakpanden in het aankoop- en verbouwingscircuit terecht. Het grootste deel van die panden werden in de jaren die volgden voor jongerenhuisvesting ingezet. Ook de overheid antwoordde op de kroningsrellen door het versneld invoeren van de Leegstandswet in 1981. Behalve het bijhouden van een leegstandsregister, betekende dit wetsvoorstel een verdere onderdrukking en criminalisering van de krakers.¹³⁷

¹³⁸ afb. 30

¹³⁷ Adilkno (Foundation for the Advancement of Illegal Knowledge), *Cracking the movement. Squatting beyond the media*, Autonomedia, New York, 1994, pp. 46-84.

¹³⁸ afb. 30: Kroningsrellen in Amsterdam, 30 april 1980. Online archief van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam.

¹³⁹ afb. 31

3.11 Buiten Amsterdam

De invloed van deze kroningsrellen reikte tot ver buiten Amsterdam. In heel Nederland werden tot in de kleinste dorpen krakers gesignaleerd. Ook in het buitenland waren de Amsterdamse krakers graag geziene gasten. Het in Amsterdam geïntroduceerde kraakteken werd eerst in Duitsland en dan in de rest van West-Europa overgenomen. Veel krakers lieten zich inspireren door de Amsterdamse kraakbeweging, waardoor de onrust oversloeg naar steden in andere landen, zoals Berlijn, Londen en Leuven.¹⁴⁰

Naar Amsterdams voorbeeld gebruikten de krakers in Nijmegen barricades om de straten af te sluiten rondom hun gekraakt pand dat met ontruiming werd bedreigd. Het pand in de Piersonstraat werd ontruimd voor de bouw van een parkeergarage. De barricades werden pas na acht spannende dagen opgeruimd, waarna de volgende drie dagen demonstraties werden gehouden waaraan tienduizend mensen deelnamen.

In Utrecht ging het er rustig aan toe tot de kroningsrellen. Op de nationale kraakdag werden op verschillende plaatsen in Utrecht panden gekraakt. De meeste daarvan werden kort daarna ontruimd door de overheid of door de knokploeg van de eigenaar. Het resultaat was een beleid van de gemeente dat gericht was op een zeer preventieve en repressieve aanpak tegen kraken.

¹³⁹ afb. 31: Kroningsrellen in Amsterdam, 30 april 1980. Online archief van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam.

¹⁴⁰ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, pp. 166-197.

In Groningen werd er sinds nationale kraakdag ook op los gekraakt. Talloze herenhuizen, hotels, een schouwburg, een politiebureau en als kers op de taart een voormalig ziekenhuis met ruimte voor tweehonderd mensen, konden aan de kraakgolf niet ontsnappen.¹⁴¹

3.12 De vermoeidheid van het strijden slaat toe

In 1980 waren er honderden kraakpanden bijgekomen, maar was er ook een lange lijst van ontruiming ontstaen. Na een jaar van continu radicaal geweld zagen een deel van de krakers geen toekomst meer in deze wijze van verzet: de confrontatie om de confrontatie. Ze wilden overgaan tot overleg met de tegenstander en dit zonder inmenging van de media. Onder de slogan 'Met de ME op de thee' gingen ze gesprekken aan met de Mobiele Eenheid. Dit initiatief leverde niet veel op maar was een start voor communicatie onafhankelijk van de media. Volgens de krakers werd de pers beter geboycot omdat ze te vaak schuldig waren aan sensatiezucht. De kraakbeweging zette dan ook een hele reeks aan eigen communicatiekanalen op gang. Ze verspreidden hun standpunten via films, spreekbeurten, buurtkranten, boeken, radiostations, pamfletten en zelfs eigen televisiezenders via een gekraakt kabelnetwerk.

De kraakbeweging verbreedde het actieterrein, van een beweging vóór jongerenhuisvesting naar een 'tegenbeweging', tegen autoriteiten, onderdrukking, uitbuiting, discriminatie, racisme, milieuvervuiling, kernenergie, kortom tegen alles en iedereen wat mensen in de weg staat hun lot in eigen handen te nemen. Ze waren solidair met uiteenlopende andere actiegroepen, maar hun imago van gewelddadige actievoerders zorgde dat ze niet bij elke actie of demonstratie welkom waren. De interne verdeeldheid in de kraakbeweging over radicale gewelddadigheid bleef toenemen en dit in het nadeel van hun beeld naar de buitenstaander als één kraakbeweging. Door de gewelddadigheid van enkele kraakgroepen veranderden steeds meer mensen hun positieve mening over de kraakbeweging tot een beeld van een egoïstisch handelende groep.

3.13 Lucky Luijk: het einde van de hoogdagen in Amsterdam

In 1981 in de Jan Luijkenstraat werden de krakers van een villa door een knokploeg van de eigenaar op straat gezet. Eigenaren hadden soms een eigen knokploeg, ingehuurd of een groep vriendjes, als oplossing voor de langdurige en kostelijke juridische procedures. Dit pand, Lucky Luijk genoemd, werd een week na het bezoek van de knokploeg herkraakt. De herkraak werd tot in de details voorbereid met tweehonderd krakers. De herkraak draaide uit op heftig geweld en een overwinning voor de herkrakers.

¹⁴¹ Van Deuren Guy, Vechten voor een woning. Een verkenning van de kraakbeweging in Engeland en Nederland, Universiteit Gent, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Vakgroep Moraalwetenschap, Gent, 1981-82, p. 90-91.

Wanneer in de zomer van 1982 de gemeente dreigde met een ontruiming van Lucky Luijk, maakten de krakers van de villa een stalen burcht en verwezen naar de 'oorlog' bij de ontruiming van de Groote Keijser. De gemeente deinsde terug uit schrik voor hevige rellen en bood een tussenoplossing aan: het pand werd aangekocht en ter beschikking gesteld van de Gemeentelijke Dienst Herhuisvesting. De krakers weigerden op dit voorstel in te gaan. De gemeente ging ondanks het vooruitzicht van harde confrontatie over tot de ontruiming van Lucky Luijk. De beelden van een brandende tram en drie dagen durende noodtoestand in Amsterdam werden wereldwijd verspreid. Heel anders dan in 1980, kregen de krakers geen greintje respect meer voor het zinloos gewelddadig verzet. Lucky Luijk zorgde voor toenemende repressie van de overheid en vergaande interne verdeeldheid tussen de krakers.¹⁴²

¹⁴³ afb. 32

3.14 Groot deel keert zijn rug naar het gebruik van geweld

Na Lucky Luijk had de meerderheid van de krakers de voorkeur om afstand te nemen van radicale confrontaties. Die krakers gingen over tot het organiseren en inrichten van de veroverde kraakpanden. Er ontstond een overvloed aan initiatieven die samen een hele subcultuur vormden. Er waren kraakrestaurants, film-, muziek-, en theatervoorstellingen, kunsttentoonstellingen en nog veel meer.

¹⁴² Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, pp. 198-230.

¹⁴³ afb. 32: Brandende tram na gewelddadige ontruiming Lucky Luijk, oktober 1982. Online archief van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam.

In de panden werd er met alternatieve woonvormen geëxperimenteerd. De meeste krakers woonden in groep en hadden samen een financiële pot voor de energieonkosten en renovatiekosten. Door de uitbouw van hun infrastructuur vond de kraakbeweging weer aansluiting bij een breder publiek. Het was helemaal geen vereiste meer dat je te kampen had met woonproblemen om bij de activiteiten van de kraakbeweging betrokken te raken. Een 'woonwerkpand' was een mooi voorbeeld van een pand waar zulke initiatieven georganiseerd werden in combinatie met woongelegenheid. Het ging meestal om zeer ruime panden, zoals voormalige scholen of bedrijfsruimtes.

Een voorbeeld van een woonwerkpand is de voormalige woningtextielfirma Wijers, dat in 1984 ontruimd werd voor de bouw van Holiday Inn hotel. De gemeente beseftte wel dat dit in tijden van hoge werkloosheid een ontruiming niet ongestraft ging blijven. Ze stelden de krakers een ander pand ter beschikking, dat weliswaar uit het centrum lag en kleiner was. Na drie maanden overleg weigerden de krakers het voorstel: ze waren niet bereid te onderhandelen binnen het kader van de gevestigde politiek. Het pand werd ontruimd zonder dat er een vervangende ruimte werd geregeld. De ontruiming liep, buiten de beschouwing van enkele rellen, een stuk rustiger dan de jaren voorheen. Het enige voordeel dat uit dit verlies gehaald werd, was de legalisering van vele andere woonwerkprojecten in de loop van de komende jaren.

De meerderheid van de krakers sloten zich aan bij de bredere woonwerkcultuur. Velen kwamen vanuit dit punt geleidelijk terug in de burgermaatschappij. Een kleinere groep krakers zetten hun strijd verder met acties die buiten de klassieke woonproblemen vallen. Uiteindelijk bleef er nog een kleinere minderheid over die de ideologie van de oude kraakbeweging met een compromisloze strijd levend hield.¹⁴⁴

In 1982 schreef Wietsma¹⁴⁵ hierover in zijn boek het volgende: "Alleen bij een gewelddadige confrontatie is de kraakbeweging nog nieuws. Het gaat dan om het aantal gesneuvelde ruiten. Dat de beweging speculatie, leegstand en city-vorming aan de kaak stelt, wordt gevoeglijk achterwege gelaten. Zo wordt de kraakbeweging gemarginaliseerd en keert de publieke opinie zich tegen de krakers. De pers zorgt voor rugdekking van het overheidsgeweld." Wanneer de kraakbeweging haar protest langs de gewelddadige weg uitte, ging de overheid met geweld terugslaan in naam van het herstellen van de openbare orde. Overheidsgeweld werd geleidelijk in deze context gelegitimeerd.

3.15 Radicalisering en verdere versplintering

Na een periode waarin de kraakbeweging zocht naar een aanhang van een breder publiek, door gematigder opstellen tegenover de autoriteiten en een bredere waaier aan actieonderwerpen, eindigden ze teleurgesteld. Ze oefenen geen politieke invloed meer uit. De meeste krakers waren moe gestreden en verdwenen geleidelijk uit de beweging.

¹⁴⁴ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, pp. 198-262.

¹⁴⁵ Wietsma A., Vonk J., *Als je leven je lief is*, Amsterdam, 1982, pp. 162-163.

Voor een klein deel van de krakers betekende de woonwerkcultuur een verkeerd ingeslagen weg, maar nog niet het einde. Deze minderheid bleef strijden en koos voor een verregaande radicalisering. Bij elke ontruiming was een zeer gewelddadig verzet een ritueel geworden, waar de ME steeds beter op voorbereid was.

Een hoogtepunt van gewelddadigheid werd bereikt bij een ontruiming in 1985 in de Staatsliedenbuurt. De Mobiele Eenheid pakte de krakers zo hard aan dat er zelfs een kraker in de arm getroffen werd door een kogel afgevuurd door de ME. Uiteindelijk waren er verschillende gewonden en drieëntwintig arrestanten, onder hen Hans Kok. De arrestanten werden naar de cel in het hoofdbureau gebracht, waar die nacht Hans Kok overleed. De autoriteiten bleven bij hun onschuld en hingen het beeld op dat Hans Kok overleden was aan een overdosis drugs. De krakers eisten een onderzoek naar de doodsoorzaak. De waarheid bleek dat hij weliswaar veel methadon geslikt had, maar dat zou in normale omstandigheden niet zijn dood betekend hebben. Na zijn opsluiting in de cel was er meer dan veertien uur niet naar hem omgekeken. Hij sliep op de betonnen vloer zonder matras, zonder dekens, zonder eten.¹⁴⁶ Deze verwaarlozing in combinatie met methadon werden hem fataal. De overheid wou de affaire in de doofpot steken, maar heel Nederland reageerde ontzet. Het zette Remco Campert aan tot het schrijven van volgend gedicht:

Klein Chili
Leg ze plat in de bus
en sla ze verrot.
Je hoeft niet te denken-
de commissaris dekt je wel.

Haat ze als de pest
laat ze creperen in het cachot.
Je hoeft niet te voelen-
justitie dekt je wel

Zaaien ze uit
als een kankerbult?
Straks het Olympisch stadion-
volksgevoel dekt je wel.

‘Opdat we niet vergeten’
dat hoor je zo vaak.
Kom Amsterdammers
let op uw saeck!

De burgemeester gaf uiteindelijk na alle commotie toe dat er ‘organisatorische’ fouten op het hoofdbureau gemaakt waren. Hans Kok werd een symbool voor de kraakbeweging in Nederland.¹⁴⁷

¹⁴⁶ Luchteling Victor, *Axie!*, *Herinneringen uit de Amsterdamse kraakbeweging*, Contact, Amsterdam/Antwerpen, 1997, pp. 85-110.

¹⁴⁷ Adilkno (Foundation for the Advancement of Illegal Knowledge), *Cracking the movement. Squatting beyond the media*, Autonomedia, New York, 1994, pp. 113-128.

3.16 Verraders

In de jaren '70 en het begin van de jaren '80 was de kraakbeweging een open organisatie waarin iedereen werd toegelaten en alle interne informatie van de beweging leerde kennen. Het besef groeide dan ook dat de beweging informanten kende die spoorwerk voor de politie deden. Sommige acties lekten dan ook op voorhand uit en werden door de ME met gemak afgehandeld. Deze open beweging versplinterde in kleinere, radicalere groepjes en de overige geweldloze krakers. Onderling gaven de radicale groepen elkaar geen sympathie of steun meer, ze verweten elkaar soms verraad. Zo ontstond er een 'verradersaffiche' met de namen en adressen van zogezegde verraders ten opzichte van de kraakbeweging. De rest van de beweging reageerde teleurgesteld en vol onbegrip en wees erop dat de teloorgang van de beweging niet de schuld is van enkele individuen.

De versplintering eind jaren '80 was een niet te vermijden ontwikkeling van een beweging die elke vorm van overkoepelende ideologie wou mijden. De beweging werd groter en zo steeg ook de druk om de verschillen in gedachtegoed tussen de krakers te beheersen.¹⁴⁸

3.17 Nieuwe generatie krakers

De invoering van de Leegstandwet op 1 januari 1987 betekende een zware klap voor de reeds verzwakte kraakbeweging. De Leegstandwet bepaalde niets over de ooit geplande leegstandsregisters en strafbaarheid van eigenaren die hun leegstaand pand niet melden, maar wel een anti-kraak gedeelte. Krakers konden anoniem gedagvaard worden. Het kraken zelf was nog steeds niet strafbaar gesteld, dus er bleef gekraakt worden ondanks de vele dagvaardingen en ontruiming. Vanaf 1994 met de invoering van artikel 429 sexies SW, werd kraken van woningen die minder dan één jaar leeg staan, strafbaar.

De nieuwe generatie kreeg de kritiek van hun voorgangers dat hun acties niets voorstellen in vergelijking met de grootse, wereldwijd gevolgde demonstraties van vroeger. Deze nieuwe krakers wilden wel dezelfde groots opgezette acties organiseren, maar werden door toenemende repressie en wetgeving in speelruimte beperkt. De strijd van de kraakbeweging werd noodgedwongen verder gezet in rechtszalen. Juridische adviseurs en advocaten namen de plaats in van de alternatieve jeugdhulpverlening die het kraken in de jaren zeventig begeleidde.

Het kraken bleef doorgaan maar evenzeer kwamen nieuwe thema's aanbod: solidariteit met illegale vluchtelingen, anti- Europese Unie, aandacht voor milieu, brieven schrijven naar gevangenen, enzovoort. Krakers voerden ook actie tegen de kandidatuur van Amsterdam voor de organisatie van de Olympische Spelen van 1992. Deze campagne leverde hen opnieuw internationale publiciteit op.

¹⁴⁸ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, pp. 263-299.

In de jaren negentig kwam er ook een nieuwe ontwikkeling: de kraakwacht, ook anti-kraak genoemd. Jongeren, vaak studenten, sluiten een contract af met de eigenaar waarin staat dat ze een kleine vergoeding betalen en hun rechten als huurders afstaan. Zo is de eigenaar verzekerd dat zijn pand niet gekraakt zal worden en kan hij op elk moment de kraakwachten op straat zetten. In de ogen van de krakers zijn deze kraakwachten onderkruipers die meewerken aan speculatie.¹⁴⁹

3.18 De eindbalans

De kraakbeweging was een onvermijdelijk resultaat van een combinatie van factoren: woonnood, leegstand en verkrotting van wijken en de sterk toenemende groep van jongeren. Het gewelddadige optreden in de jaren '80 was een mes dat aan twee kanten sneed. Enerzijds heeft het geweld ervoor gezorgd dat het begrip van steunende organisaties en bevolking afnam, maar anderzijds zou zonder die hardhandigheid de problematiek van jongerenhuisvesting niet opgelost worden. Het is pas na de hevige rellen in '80 dat de overheid de aanpak van jongerenhuisvesting in stroomversnelling bracht.

In de jaren negentig werd bij elke ontruiming het einde van de kraakbeweging aangekondigd, maar telkens verschansten de krakers zich in een ander pand. In de tweede helft van de jaren '90 nam de repressieve houding van de autoriteiten af. De gemeente zocht zelf alternatieve ruimten om de woonwerkcultuur met tal van kunstzinnige activiteiten voort te laten leven.

Ondanks dat er geen sprake meer was van nijpende woningnood, bleven krakers strijden voor betaalbaar wonen en andere misstanden van het woonbeleid. De krakers namen tal van nieuwe actieterreinen die buiten hun oorspronkelijke beweegredenen vielen, zoals acties tegen kernenergie, discriminatie van minderheidsgroepen, enz.

Vandaag is de kraakbeweging in de Nederlandse steden nog steeds aanwezig, weliswaar in mindere mate dan in de jaren '80. In Amsterdam zijn de krakers zeer goed georganiseerd en laten wekelijks verschillende keren van zich horen. Hun acties zijn openlijk en goed onderbouwd door jongeren die kennis hebben over de wetgeving en zich informeren over de eigenaar en de duur van leegstand. Er zijn wekelijks verschillende groepen die kraakspreekuren organiseren, waar studenten hulp kunnen vragen voor het kraken van een woning. Er wordt niet enkel voor studenten, daklozen of illegalen gekraakt die de hoge huurprijs niet kunnen betalen. Kraken is nog steeds een protestmiddel tegen nodeloze leegstand, de bouw van commerciële blokken, speculatie en tekort aan betaalbare woningen. Zoals in de jaren '90 al opkwam, is de kraker anno 2006 meer dan ooit een politiek actievoerder die opkomt tegen elke vorm van onrechtvaardigheid.

¹⁴⁹ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, pp. 300-321.

4. CONCLUSIE DEEL II: GESCHIEDENIS

In dit deel komen we tot een besluit waarom in België nooit op dezelfde grote schaal gekraakt is zoals in Nederland. Men kan wijzen op het feit dat de woonnood in België nooit zo acuut was als in Nederland. Het ontbreken van echte noodsituaties voor een groot deel van de samenleving die geen alternatief meer had behalve protest voeren, zorgde er voor dat de krakers in Vlaanderen nooit dezelfde kracht kende.

In vergelijking met Nederland is de overheidsinterventie in de bouw- en huursector in België altijd miniem geweest. In Vlaanderen hadden particulieren een grote invloed op het woonbestand en de prijs. Bovendien waren de mogelijkheden om als particulier een eigen huis te bouwen vrij gunstig na wereldoorlog II. In 1948 kwam de bouwpremie door de wet De Taeye, waardoor de private woningbouw enorm gestimuleerd werd. Uiteraard was er een groep mensen die ondanks de subsidies uit de boot vielen en het moeilijk hadden een betaalbare woning te vinden. Deze groep kon hiertegen moeilijk verzet bieden aangezien de woningmarkt versnipperd was tussen particulieren. De armere klasse in Vlaanderen woonde in de verpauperde wijken aan de rand van de steden. In Nederland richtten de krakers hun acties tegen één groot apparaat, namelijk de wooncorporaties die het grootste deel van de woonmarkt in handen hebben.

Anderzijds ligt ook het ontbreken van een harde, progressieve kern aan de basis van het feit dat er in België geen kraakbeweging op grote schaal bestaat.¹⁵⁰ Behalve dat de Nederlandse krakers geen geweld schuwden, waren ze ook sterk georganiseerd. In de jaren '80 konden ze tot duizenden krakers en sympathisanten motiveren om deel te nemen aan hun manifestaties. Ze hadden een uitgebreid medianetwerk van kranten, pamfletten tot eigen radio en televisie om hun publiek aan te spreken. Door hun talrijk aantal deelnemers hadden ze een gevarieerd publiek dat elk op zijn manier een steentje bijdroeg: studenten die wel onderbouwde eisen en voorstellen maakten tegenover autoriteiten, creatievelingen die activiteiten organiseerden, sympathiserende advocaten en sociaal assistenten, jongeren die de panden opknaptten, enz. Hun drijfveer was veel krachtiger net omdat hun acties ontstonden uit dringende woningnood. Tot op vandaag dragen kraakgroepen dezelfde verbondenheid en organisatiegraad mee, maar de radicale agressie is sterk gematigd of zelfs weg.

Krakers in Vlaanderen voelden nooit dezelfde noodzakelijkheid om zich te organiseren. Ze kraakten uit protest, gecombineerd met een anarchistische houding, die elke vorm van organisatie als een beklemming van hun eigen individuele vrijheid aanvoelt. Kraakgroepen kenden telkens een kort bestaan en hadden nooit de uitgebreide aanhang zoals in Amsterdam. Onderling werkten de groepen enkel in geval van ontruiming of een manifestatie samen.

¹⁵⁰ Ruys Katrien, *Sociologische beschouwingen omtrent het kraken van woningen te Londen en Amsterdam*, promotor: Prof. Dr. M. Vaerenbergh, Universiteit Gent, Faculteit Rechten, Gent, 1981-82, pp. 141-142.

Vandaag is er nog steeds geen behoefte om zich te bundelen tot een sterk front. Enerzijds is dit omdat de redenen van protest nooit uitgesproken hoogdringend zijn voor een groot deel van de bevolking, maar minderheidsgroepen aangaat zoals daklozen, illegalen en zigeuners. Anderzijds kiezen veel krakers voor de levensstijl, het samenleven in groep met gelijkgezinden die dezelfde anarchistische ideologie erop na houden.

“Social movements are thus best conceived of as temporary public spaces, as movements of collective creation that provide societies with ideas, identities and ideals.”

Mamadouh Virginie, *De stad in eigen handen, Provo's, kabouters en krakers als stedelijke sociale beweging*, Sua Amsterdam, Amsterdam, 1992, p. 32.

DEEL III: SOCIOLOGIE

1. INLEIDING

In dit laatste deel wordt het fenomeen ‘sociale beweging’ kort beschreven. Deze vrij theoretische omschrijving wordt gegeven om inzicht te krijgen in het ontstaan en de werking van een sociale beweging. Een diepe sociologische studie was niet het doel, wel het vormen van een sociologisch onderbouwd kader dat toelaat de kraakbeweging te bespreken los van de heersende vooroordelen in onze maatschappij. In de bespreking van de kraakbeweging wordt een overzicht gegeven van wie er kraakt, waarom er gekraakt wordt, hoe de organisatie werkt en met welke middelen ze te werk gaat. Tot slot wordt afgetast wat de toekomstmogelijkheden van de kraakbeweging zijn.

2. STEDELIJKE SOCIALE BEWEGINGEN

2.1 Sociale bewegingen

2.1.1 Definitie

Er zijn veel definities van het begrip ‘sociale beweging’ in omloop. Dit zijn enkele voorbeelden:

Schreuder, 1981: “De kern van de zaak ligt in de omstandigheid dat er groepsvorming rond onbehagen plaatsvindt, dat dit onbehagen in de groep een naam krijgt, dat men zich op grond daarvan van de omgeving op de een of andere wijze distantieert of ertegen opponeert en dat men gaat handelen om het onbehagen weg te nemen.”¹⁵¹

Deze definitie is te ruim: men kan volgens Schreuder zelfs een groep rel schoppende voetbalsupporters als een sociale beweging beschouwen. De term ‘groepsvorming’ geeft blijk van één coherent geheel, terwijl een sociale beweging een samenstelling is van verschillende individuen en organisaties die niet noodzakelijk als één groep moeten samenwerken. Verder geeft de definitie geen duidelijk beeld over de manier van actie voeren.

¹⁵¹ Van Noort Wim, *Bevlogen bewegingen, een vergelijking van de kraak- en milieubeweging*, Sua Amsterdam, Amsterdam, 1988, p. 16.

Een definitie die wel uitspraak doet over deze punten: Van Noort, 1988: "Een sociale beweging is een samenstel van vele actoren en een verscheidenheid aan publieke activiteiten dat gedurende lange tijd gericht is op het tot stand brengen van maatschappelijke veranderingen."¹⁵²

Toch is deze definitie te vaag omwille van termen als 'actoren' en niet verder bepaalde 'maatschappelijke veranderingen'.

De definitie van Mamadouh vat het best samen wat een sociale beweging is:

"Een sociale beweging is een netwerk van organisaties, groeperingen en individuen die bewust (buitenparlementaire) actie voeren en gedurende langere tijd gericht zijn op de totstandkoming van wenselijk geachte maatschappelijke veranderingen op grond van gemeenschappelijke waarden en normen, in het bijzonder van alternatieve opvattingen over een bepaald thema."¹⁵³

2.1.2 Wat is een sociale beweging?

Sociale bewegingen streven het veranderen van sociale structuren na, daarom zouden we ze anti-institutioneel kunnen noemen.¹⁵⁴ Sociale bewegingen zijn gericht op een mentaliteitsverandering bij een zo breed mogelijk publiek. Ze bieden nieuwe alternatieve opvattingen en normen over een bepaald onderwerp om de beoogde maatschappelijke verandering te verkrijgen. De volgende kenmerken gelden voor sociale bewegingen:¹⁵⁵

Continuïteit en organisatie

Een sociale beweging kent geen hiërarchische, gecentraliseerde structuur zoals een politieke partij, maar kent ook geen totaal gebrek aan structuur, zoals bij spontane massaopstanden. Het netwerk van een sociale beweging is opgebouwd rond organisatorische knooppunten waar deelnemers samenkomen.

Er moet een zekere continuïteit zijn: in geval van een éénmalige actie spreekt men niet over een beweging. Een 'mars tegen racisme en zinloos geweld' brengt éénmalig individuen en groeperingen samen om te wijzen op misstanden in de maatschappij, maar is geen basis van een sociale beweging.

Participanten

We kunnen de deelnemers van een beweging opdelen in drie categorieën op basis van hun betrokkenheid: gangmakers (initiatiefnemers, leiders), deelnemers (actievoerders) en sympathisanten. *Gangmakers* nemen het initiatief om anderen te organiseren tot een beweging. Ze stellen de ideologie en doelstelling van de beweging op en bepalen de actiemethode. Verder is er een onderscheid tussen formele en informele leiders.

¹⁵² Van Noort Wim, *Bevlogen bewegingen, een vergelijking van de kraak- en milieubeweging*, Sua Amsterdam, Amsterdam, 1988, p. 18.

¹⁵³ Mamadouh Virginie, *De stad in eigen handen, Provo's, kabouters en krakers als stedelijke sociale beweging*, Sua Amsterdam, Amsterdam, 1992, p. 22.

¹⁵⁴ Ruys Katrien, *Sociologische beschouwingen omtrent het kraken van woningen te Londen en Amsterdam*, Promotor: Prof. Dr. M. Van Vaerenbergh, Faculteit van de Rechten, Universiteit Gent, 1981-82, p. 64.

¹⁵⁵ Mamadouh Virginie, *De stad in eigen handen, Provo's, kabouters en krakers als stedelijke sociale beweging*, Sua Amsterdam, Amsterdam, 1992, pp. 11-31.

Formele leiders zijn voorzitters, vertegenwoordigers en woordvoerders, terwijl informele leiders charismatische initiatiefnemers of ideologen (intellectuelen die een theoretische bijdrage leveren aan de opbouw van een beweging) zijn.

De *deelnemers* zijn de leden die actie voeren om de vooropgestelde ideeën en doelen van hun leiders vervullen. Ze laten zich gemakkelijk mobiliseren omdat ze zich kunnen identificeren met de ideologie van hun leiders en beweging.

Sympathisanten nemen geen deel aan de acties, maar ze zorgen voor basisvoorzieningen die de beweging in stand houden. Dit kan gaan van het kopen van een krantje van de beweging, het geven van financiële steun tot het voorzien van ruimte voor bijeenkomsten.

Gericht op maatschappelijke veranderingen

Sociale bewegingen stellen als doel veranderingen die op lange termijn blijven en met een verregaande invloed op de maatschappij. Ze geven vorm aan hun ideologie door hun alternatieve opvattingen over het bepaalde thema. Hun ideeën wijken af van de heersende waarden en normen.

Externe contacten

Wanneer een sociale beweging geen of onvoldoende contact heeft met groepen of individuen buiten hun eigen beweging, kan dit het einde van hun beweging inluiden. Het bestaan van een beweging hangt samen met de publiciteit rond de beweging, eens er geen gekendheid meer is, dooft de beweging snel uit. Het is belangrijk contacten te onderhouden met de media, politieke partijen, overheden, gelijkgezinde bewegingen, deskundigen en zelfs de mensen en groepen die zich tegen de eigen beweging verzetten.

Acties: parlementaire activiteiten, buitenparlementaire activiteiten, autonome alternatieven

Deze bundeling van activiteiten is opgedeeld op basis van de relatie van de activiteit tot de gevestigde politiek. Onder *parlementaire activiteiten* verstaan we verkiezingscampagnes die kunnen leiden tot het bemachtigen van een plaats als vertegenwoordiger in een gekozen organisatie. Eens die positie bekomen is, kunnen de ideeën verder verspreid worden via procedures of protestacties binnen dit beleidskader. Dit is de minst gekozen manier van actievoeren.

Sociale bewegingen kiezen vaker voor *buitenparlementaire acties*. Hieronder valt een uitgebreid arsenaal aan actievormen: *informer*en (pamfletten, affiches, persberichten, tentoonstellingen,...), *argumenteren* (bezwaarschriften, protestbrieven,...), *procederen*, *demonstreren* (feesten, protestbijeenkomsten, manifestaties, handtekeningacties,..) en *confronter*en (legaal: staken of illegaal: verboden stakingen, pamfletten, boycot, weigeren belastingen te betalen, ...).

Tot slot zijn er *autonome alternatieven* waarbij men zich afwendt van de rest van de samenleving. Een voorbeeld is gewelddadige actie, zoals inbraak, vernieling, moord, openlijke geweldpleging, brandstichting, gijzeling, enzovoort.

Uiteraard kunnen sociale bewegingen combinaties van de drie vormen van activiteiten aanwenden.

Naamgeving

Een beweging kan zijn naam ontleen aan hun hoofdkenmerk: hun actiethema (milieubeweging, antikernenergiebeweging, vredesbeweging), hun deelnemers (homobeweging, vrouwenbeweging, studentenbeweging) of hun favoriete actiemiddel (kraakbeweging).

2.1.3 Waarin verschillen sociale bewegingen met actiegroepen?

Sociale bewegingen en actiegroepen zijn beide bijzondere vormen van collectief handelen. Actiegroepen zijn gericht op het bekomen of voorkomen van beperkte concrete maatschappelijke veranderingen, vaak beleidsveranderingen. Actiegroepen vormen geen alternatieve voorstelling van de sociale werkelijkheid en bieden dus ook geen oplossingen. Ze stellen zaken in het daglicht die volgens hen niet kunnen worden toegelaten.

Een beweging kan niet gedefinieerd worden als louter een sociale beweging, pressiegroep, actiegroep, ... met één bepaalde ideologische stroming of actiewijze. Een beweging bestaat uit een combinatie van verschillende groepen of organisaties, acties en ideologieën georganiseerd rond gemeenschappelijke knooppunten. De interne verhoudingen tussen deze deelgroepen zijn kenmerkend voor het netwerk van een sociale beweging. De verschillende actiegroepen, organisaties of groeperingen kunnen samenwerken, in conflict liggen of met elkaar concurreren wanneer ze tegenovergestelde standpunten innemen over het gemeenschappelijke probleem.

2.2 Stedelijke sociale bewegingen

Stedelijke sociale bewegingen zijn sociale bewegingen die gericht zijn op stedelijke sociale veranderingen. Onder stedelijke sociale veranderingen vallen thema's als de bestemming van ruimte (leegstand, stadsvernieuwing,...), de machtsverdeling in de stad en de plaatsing van voorzieningen (jongerenvoorzieningen, sociale huisvesting, openbaar vervoer). Ze stellen als doel een mentaliteitsverandering bij de bevolking en de autoriteiten, dit door het verspreiden van hun alternatief denkbeeld over de inrichting van de stad.

De definitie van Mamadouh klinkt als volgt: "Een stedelijke sociale beweging is een netwerk van organisaties, groeperingen en individuen die bewust (buitenparlementair) actie voeren en gedurende langere tijd gericht zijn op de totstandkoming van ruimtelijke en maatschappelijke veranderingen op grond van alternatieve opvattingen over de herinrichting van de stad."¹⁵⁶

¹⁵⁶ Mamadouh Virginie, *De stad in eigen handen, Provo's, kabouters en krakers als stedelijke sociale beweging*, Sua Amsterdam, Amsterdam, 1992, pp. 21-22.

3. DE KRAAKBEWEGING

Uit het voorafgaande kunnen we stellen dat de kraakbeweging een stedelijke sociale beweging is. In wat volgt, worden de kenmerken van een sociale beweging ingevuld en getoetst aan de kraakbeweging. We gaan na wie de verschillende participanten zijn en welke maatschappelijke, sociale veranderingen ze beogen. Verder bespreken we de structuur en actievormen van de beweging.

3.1 Profiel van de kraker

Een veel gebruikte definitie van krakers is: 'Personen die een ruimte bezet hebben, en tegen de wil van de eigenaar in, deze in gebruik nemen'.¹⁵⁷ De realiteit is veel complexer dan deze definitie weergeeft.

De perceptie van de kraakbeweging is afhankelijk van de positie van de waarnemer. Wanneer een persoon een kraker omschrijft, zal zijn beschrijving verschillen naargelang deze al dan niet deel uitmaakt van de beweging. Als hij zelf niet tot de kraakbeweging behoort, kan de waarnemer een neutrale, negatieve of positieve houding hebben ten opzichte van krakers. Een neutrale houding kan betekenen dat de persoon nog niet over het fenomeen gehoord heeft, er geen aandacht aan besteed of mening rond gevormd heeft. Een sympathisant van de kraakbeweging zal doorgaans een positiever beeld hebben van krakers, dan een eigenaar die zijn pand wil ontruimen of de buurman die zijn nieuwe burens maar 'raar' vindt. Maar evenzeer bestaan er eigenaars en burens die de krakers 'eigenlijk nog sympathiek' vinden. Hierbij komt een tweede factor bij het vormen van een mening over krakers: de vooroordelen.

Er bestaan heel wat vooroordelen tegenover krakers: het zijn dieven, marginalen, anarchisten, leden van radicale actiegroepen, drugsdealers, profiteurs, maatschappelijk verstotenen die schade toebrengen aan de bezette panden en constant conflict zoeken met de maatschappij. Dit zijn slechts enkele van de veel gebruikte vooroordelen. Waar komen deze vooroordelen vandaan? Twee factoren spelen een belangrijke rol: de media en de wetgeving.

Op televisie komen krakers doorgaans aan het woord wanneer er verslag wordt gegeven over de zoveelste gewelddadige ontruiming. De beweegredenen van die krakers komen dan weinig of niet aan bod of pas in de duidingprogramma's die dieper op de fenomenen ingaan, maar minder bekeken worden. Kranten benadrukken vaak niet de juiste redenen waarom de krakers actie ondernemen.¹⁵⁸ Hierbij komt nog dat foto's en beelden het imago van de krakers niet bevordert: hun uiterlijk is doorgaans opvallend. Vroeger hadden krakers meestal de look van de punkcultuur: aansluitende zwarte kledij, extreme haartooi, tatoeages en piercings (afb. 32).

¹⁵⁷ Ruys Katrien, *Sociologische beschouwingen omtrent het kraken van woningen te Londen en Amsterdam*, promotor: Prof. Dr. M. Vaerenbergh, Universiteit Gent, Faculteit Rechten, Gent, 1981-82, p. 6.

¹⁵⁸ Spraakmakende foto's van de ontruiming in de Slinkemolenstraat in Gent, artikel " 'Anarcho-punkers' laten vuile boel achter", *Gazet van Antwerpen*, 28 oktober 1993. In het artikel wordt niet gesproken over de redenen van de kraak, namelijk het aanklagen van de leegstand, maar wordt er uitgebreid verslag gedaan over "de hygiënische toestanden die elke verbeelding tartten."

Nu halen krakers de inspiratie voor hun uiterlijk nog uit subculturen, vaak gerelateerd aan muziekgenres, maar niet uitsluitend uit de punkcultuur.¹⁵⁹ Voor veel mensen is dit afschrikwekkend en een associatie met drugs en geweld.

¹⁶⁰ afb. 32

In de politieke kringen worden krakers beschouwd als een probleemgroep. De krakers worden in de sfeer van misdaad beschreven en moeten strafrechtelijk bestraft worden.¹⁶¹ Door krakers continu een label te geven van criminelen, wordt de mens achter de krakers vergeten. Zonder ervaring of contact te hebben met krakers, ontstaat bij velen de verwachting dat krakers een gevaar voor de openbare orde zijn. De krakers worden beticht, maar de achterliggende maatschappelijke factoren, zoals kraken uit noodzaak of tegen woningnood, speculatie en leegstand, worden over het hoofd gezien.¹⁶²

Nu er gewezen is op de verschillende perceptiemogelijkheden en invloed van vooroordelen, worden een viertal 'types' van krakers nader beschreven. Om zo neutraal mogelijk te werk te gaan, wordt een onderverdeling gemaakt op basis van verschillen in hun beweegredenen om te kraken. Uiteraard zijn er combinaties van of uitzonderingen op deze standaard 'types' mogelijk.

¹⁵⁹ Enkele voorbeelden van subculturen gerelateerd aan muziek: New Age, Punk, Acid, New Wave, Gothic, Rasta en veel meer.

¹⁶⁰ afb. 32: Krakers demonstreren bij het Paleis van Justitie in Amsterdam tegen de Leegstandswet, 4 maart 1987. Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, p. 302.

¹⁶¹ Tony Van Parijs, *Wetsvoorstel tot strafbaarstelling van het kraken van gebouwen en tot uitbreiding van de strafbaarstelling van de woonstschennis*, 30 oktober 2003, p. 3.

¹⁶² Mamadouh Virginie, *De stad in eigen handen, Provo's, kabouters en krakers als stedelijke sociale beweging*, Sua Amsterdam, Amsterdam, 1992, pp. 8-12.

3.1.1 Kraken uit zelfhulp

Mensen betrekken leegstaande gebouwen in eerste plaats om er te gaan wonen. Deze keuze is in hun omstandigheden de meest reële mogelijkheid om een woonplaats te hebben. Het eigenbelang en de nood om te overleven komen op de eerste plaats. Dit zijn vaak mensen aan de rand van de maatschappij: daklozen, illegalen, zigeuners, mensen uit de gevangenis of met een drugsverleden. Maar het kunnen ook mensen zijn die kraken de gemakkelijkste of goedkoopste oplossing vinden in hun situatie. Kraken kan in dit geval opportunistisch overkomen ten opzichte van buitenstaanders: woningzoekenden die voordringen en het distributiebeleid willen ontlopen, studenten die gratis wonen verkiezen boven een kot huren, jongeren die weg van huis willen en geen werk zoeken, enz. Deze vorm van kraken heeft weinig of geen betekenis als politieke actie en zal nooit openlijk gebeuren.¹⁶³ Dit wordt het 'anoniem' kraken genoemd, de minst zichtbare vorm van kraken in onze samenleving, waardoor het aantal anonieme krakers moeilijk in te schatten is.

3.1.2 Kraken uit protest

Kraken uit protest ten opzichte van het woonbeleid: woningnood, speculatie in onroerend goed en woningbouwbeleid, leegstand, grootschalige cityvorming. De kritiek op stadsvernieuwing gaat vaak over de afbraak van oude buurten in steden ten gunste van de bouw van winkels, kantoren en dure appartementen en wegeaanleg. Kraakgroepen eisen betaalbare woningen door renovaties van woonblokken in de plaats van drastische cityvorming.¹⁶⁴ Typerend voor 'politiek kraken' is dat het eigenbelang van de actievoerders niet op de eerste plaats komt. Het kraken is dan een symbolische actie, in hoeverre het geen directe of echte oplossing voor het probleem van woningnood vormt. In tegenstelling tot anonieme krakers willen politieke krakers wel zo veel mogelijk aandacht krijgen en zullen ze vaak zelf de pers inschakelen.

Een niet onbelangrijk deel van de beweging zal tegelijkertijd kraken uit protest én als zelfhulp. De opportunistische beweegredenen achter 'kraken als zelfhulp' verkleint waardoor deze combinatie als legitiem bij een deel van de publieke opinie geaccepteerd wordt.¹⁶⁵

3.1.3 Kraken uit anarchistische ideologie

3.1.3.1 Wat is anarchisme?

Anarchisme kent een grote diversiteit aan stromingen binnen dezelfde ideologie, zoals individualistisch anarchisme, anarcho-kapitalisme, anarcho-nationalisme, anarcho-syndicalisme, eco-anarchisme, anarcha-feminisme, enzovoort.¹⁶⁶

¹⁶³ Tromp Bart, Kraken als actievoeren, De Nieuwe Maand, nr. 4, jaargang 24, mei 1981, p. 288.

¹⁶⁴ Van Noort Wim, *Bevlogen bewegingen, een vergelijking van de anti-kernenergie-, kraak- en milieubeweging*, Uitgeverij Sua, Den Haag, 1988, p. 178.

¹⁶⁵ Tromp Bart, Kraken als actievoeren, De Nieuwe Maand, nr. 4, jaargang 24, mei 1981, p. 288.

¹⁶⁶ http://nl.wikipedia.org/wiki/Anarchisme#Diversiteit_van_anarchisme

Door deze diversiteit is het onmogelijk een scherp omlijnde omschrijving te geven van anarchisme. De etymologie van het woord, 'afwezigheid van gezag/autoriteit', geeft de basis van anarchisme aan. Een volgende definitie van Berckman geeft een vollediger beeld van dit fenomeen: "In enkele woorden kan gezegd worden dat anarchisme leert dat we in een maatschappij kunnen leven, waar geen enkele vorm van dwang voorkomt. Een leven zonder dwang betekent natuurlijke vrijheid; (...) de kans het leven te leiden dat het beste bij je past. Een dergelijk leven kun je niet leiden, tenzij je de instellingen die je vrijheid kortwieken en zich met je leven bemoeien (...) afschaft."¹⁶⁷ Dit fragment komt neer op de basis van alle anarchisten: zich verzetten tegen elke vorm van structuur of situatie die mensen in hun persoonlijke vrijheid en ontwikkeling beknot.¹⁶⁸

Hoe kan een gemeenschap dan wel georganiseerd worden als er geen orde en recht gehanteerd mag worden? Anarchisten beogen een samenleving gebaseerd op vrijwillige rechtsverhoudingen, dit wil zeggen op vrijwillig gesloten overeenkomsten.

Er bestaan theorieën die de staat rechtvaardigen door aan te nemen dat mensen tegenstrijdige belangen hebben en dat bijgevolg een gezagsorgaan nodig is om mensen en groepen de belangen van een ander te leren respecteren. Anarchisten daarentegen, die staat en gezag verwerpen, aanvaarden het feit dat mensen van nature uit de mogelijkheid hebben om samen te leven in vrijheid en sociale overeenstemming. Elke vorm van anarchisme moet in dit licht begrepen worden: vertrekken van de negatie van de bestaande maatschappelijke structuren om vanuit die negatie te komen tot constructieve voorstellen voor de toekomst.

Een anarchist is ook een socialist, die als doel heeft de uitbuiting van groepen of individuen door de mens op te heffen. Centraal stellen ze het begrip vrijheid, hieronder verstaan ze: kunnen beslissen over het eigen leven en handelen naar eigen ideeën. De grenzen aan die vrijheid zijn bepaald door gelijke rechten en eerbied voor een andere mening. Vrijheid is enkel mogelijk indien er economische en sociale gelijkheid bestaat. Dit betekent de afschaffing van gezag en eigendom.

Anarchisten hechten belang aan samenwerking op vrijwillige basis, dit verklaart dat ze het samenleven in kleine, autonome gemeenschappen (communes) verkiezen. Een dergelijke leefgemeenschap staat zoveel mogelijk in voor zichzelf, waardoor ze niet afhankelijk moet zijn van andere groepen. De term 'leider' wordt verafschuwd binnen de beweging omdat het woord direct wordt geassocieerd met machtige manipulators.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Faes Andreas, *Hedendaags Anarchisme in Vlaanderen en Nederland (1933-2000)*, Promotor Prof. Dr. Deneckere G., Universiteit Gent, 2004-05, pp. 15-19. Definitie van Berckman A. uit zijn boek, *Het ABC van het anarchisme*, Gent, Spreeuw, 1980, p. 14.

¹⁶⁸ WART Colin, *Anarchy in action*, Freedom Press, London, 1988, pp. 53-58.

¹⁶⁹ Christiaans P., Hannsen H., *De tegenmaatschappij*, Haagse Post, nr. 9, 1982, pp.46-55. Gelezen bij: Van Deuren Guy, *Vechten voor een woning. Een verkenning van de kraakbeweging in Engeland en Nederland*, Universiteit Gent, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Vakgroep Moraalwetenschap, Gent, 1981-82, p. 96.

“Wij zien meer in kleinschaligheid. Totale anarchie kan alleen bestaan over de hele wereld en aangezien dat een utopie is, proberen we in kleine leefgemeenschappen tot een consensus te komen.”¹⁷⁰

Samenvattend kan dus gesteld worden dat anarchisme ‘de naam is van een levens- en gedragsprincipe of –theorie, waarbij men uitgaat van een samenleving zonder regering. De harmonie in een dergelijke maatschappij wordt niet bereikt door een onderwerping aan de wet, of door gehoorzaamheid aan het een of ander gezag, maar berust op vrije afspraken tussen verschillende groepen die naar gebied en beroep zijn samengesteld ter wille van productie en consumptie, alsook ter bevrediging van de oneindige verscheidenheid van behoeften en aspiraties van de ontwikkelde mens. De anarchistische samenleving wordt dus gekenmerkt door haar klasseloos, antiautoritair en antihiërarchisch karakter.’¹⁷¹

3.1.3.2 *Kraken en anarchisme*

Kraken gebaseerd op een anarchistische levenshouding is niet in de eerste plaats als politiek protest bedoeld. Het gaat veel meer om de cultuur die omheen het kraken groeide. Een cultuur die vertrekt van een algeheel verzet tegen de overheid, het niet willen participeren in de gevestigde, hiërarchische maatschappij, een afkeer van kapitalisme en structuur. Deze jongeren willen door het kraken vooral hun eigen vrijheid winnen.¹⁷² Deze krakers proberen noch demonstratief de aandacht te vestigen op misstanden en de publieke opinie te veranderen, noch de overheid aan te sporen bepaalde maatregelen te nemen of een bepaald beleid te steunen. Het opportunistische aspect komt hier terug, want dit is een vorm van wel zeer direct eigenbelang dat demonstratief wordt aangekleed met de anarchistische ideologie.¹⁷³

In de volgende tekst wordt de essentie van kraken uit anarchisme weergegeven: zelf zijn leven bepalen en niet langer bepaald worden door de gevestigde maatschappij.

“Zoals dat reeds eeuwen het geval is, worden ook nu nog, ook en vooral in deze laatkapitalistische wereld, de meeste sociale relaties bepaald door macht. Mensen bepalen steeds weer wat andere mensen moeten doen, hoe andere mensen moeten leven. ... Vooral wordt de illusie van vrijheid steeds algemener en steviger. Steeds meer mensen wanen zich in een vrije wereld. Maar wat is dat vrijheid, wanneer men elke morgen op hetzelfde uur uit z’n bed moet om die stinkende fabriek, op dat eentonige kantoor, waar men zijn beste krachten verkoopt aan zaken waarvan men helemaal de zin niet inziet, die zover wegstaan van wat je eigenlijk zou willen doen, en dat vijf dagen per week, tot je versleten bent. Is dat vrijheid? Doet men zo wat men wil? De grootste autoriteit in deze maatschappij is die van de economische structuur.

¹⁷⁰ David, een kraker uit Gent, tijdens een interview: *Die-Hard-Krakers Filip en David*, Teek Magazine, 29 januari 1998.

¹⁷¹ Faes Andreas, *Hedendaags Anarchisme in Vlaanderen en Nederland (1933-2000)*, Promotor Prof. Dr. Deneckere G., Universiteit Gent, 2004-05, pp. 15-19. Definitie van Berckman A. uit zijn boek, *Het ABC van het anarchisme*, Gent, Spreeuw, 1980, p. 19.

¹⁷² WART Colin, *Anarchy in action*, Freedom Press, London, 1988, pp. 67-73.

¹⁷³ Tromp Bart, Kraken als actievoeren, *De Nieuwe Maand*, nr. 4, jaargang 24, mei 1981, p. 290.

Het werk dat de mensen in deze wereld doen, bepaalt hun hele leven....De kwestie is nu dat men er voor zorgt dat de mensen niet kunnen zonder het economische systeem om hun behoeften te bevredigen. Men dwingt de mensen te leven volgens de regels. De keuze is: zich aanpassen en te eten te krijgen, ofwel niet gaan werken en honger lijden. Een lege maag doet vlug concessies. De enige manier om vrij te zijn is zelf voorzien in je eigen behoeften. Eén van de primaire behoeften is die aan warmte, aan een huis.”¹⁷⁴

3.1.4 Kraken door de aantrekkingskracht van de alternatieve levenswijze

Kraken kan een gevolg zijn van een zoektocht naar een eigen alternatieve levensstijl. Centraal staat het collectief wonen waar een sterk groepsgevoel een aantrekkelijk aspect is voor velen. Woongroepen hebben niet veel keuze over de plaats waar ze zich vestigen. Er wordt nauwelijks gebouwd voor groepen en gezinswoningen zijn er niet zo geschikt voor.

Wonen in groep kan vanuit praktische redenen gekozen worden. Als groep kan je de kosten delen, samen kraken en verhuizen, elkaar helpen bij het opknappen van de woning, enz. Maar collectief wonen is ook een remedie om in te gaan tegen de trend van de steeds verdere individualisering en vervreemding in de Westerse samenleving.¹⁷⁵

3.2 Organisatievorm

3.2.1 Algemeen

De kraakbeweging is gekenmerkt door diversificatie: verschillende kraakgroepen beogen hetzelfde basisdoel. In de gloriejaren van de kraakbeweging in Amsterdam, eind jaren '70 en begin jaren '80, was dit doel huisvesting voor een groot deel van de bevolking die leed onder de woningnood. In de jaren '90 in Vlaanderen tekenden de kraakgroepen verzet aan tegen de leegstand en speculatie.

De kraakgroepen gebruikten verschillende manieren om hun ongenoegen manifest te maken.¹⁷⁶ Zo waren vooral in Nederland sterk uiteenlopende actievormen te onderscheiden: Provo¹⁷⁷ koos voor de politieke weg, terwijl de krakers uit de Staatsliedenbuurt¹⁷⁸ een oplossing zochten in gewelddadig verzet. Op momenten van concrete actie en mobilisatie verdwijnt de diversificatie en de gesegmenteerde groepen vormen één beweging.

¹⁷⁴ W.D., *Geen vrijheid met huur of loonarbeid*, een artikel in *Kraken in Leuven, Gent, Brussel, Hasselt en overal*, brochure van Onkruid, Ronse, 1982, pp. 28 -30.

¹⁷⁵ Jacobs Sophie, *Politiek kraken in Vlaanderen*, promotor: Misjel Vossen, Hogeschool voor Economisch en Grafisch Onderwijs, Gent, 1995-96, pp. 21-22.

¹⁷⁶ Ruys Katrien, *Sociologische beschouwingen omtrent het kraken van woningen te Londen en Amsterdam*, promotor: Prof. Dr. M. Vaerenbergh, Universiteit Gent, Faculteit Rechten, Gent, 1981-82, p. 93.

¹⁷⁷ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, p. 49.

¹⁷⁸ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, pp. 154-165.

Wanneer er nood is aan een hechte organisatie van de krakers, zoals bij een dreigende ontruiming, zijn de verschillende groepen en personen bereid de verschillen te vergeten en tijdelijke 'allianties' aan te gaan. Maar enkel in de periode waarin er iets te verdedigen valt, kan er van solidariteit tussen de kraakgroepen gesproken worden, daarnaast gaan de groepen hun eigen weg.¹⁷⁹

De kraakbeweging heeft een afkeer van een 'formele' organisatie. Het volgende citaat uit een tekst opgesteld door Amsterdamse krakers ter gelegenheid van de Londense Squatters Conference (Londen, mei 1977) toont hun negatieve houding tegenover formalisering van de kraakbeweging: "Making a bureaucratic political organisation for squatters will not stimulate the squatting and other forms of human resistance against bad housing, it will break them down, it will become a 'harmless political party or union, very easy to control by the authorities.'" ¹⁸⁰

Zelden hebben kraakgroepen rechtspersoonlijkheid aangenomen door oprichting van een vereniging of stichting. Dit is inderdaad niet verwonderlijk, want als officiële vereniging heeft de overheid meer greep op de kraakgroep.¹⁸¹ Deze onafhankelijke en losse manier van organisatievorming maakt dat gemeentebesturen vaak geen reële schatting kunnen maken van de omvang van de kraakbeweging. Deze onvoorspelbaarheid is een voordeel bij acties, de autoriteit kan moeilijk de omvang van een actie inschatten. De keerzijde van deze werkwijze is dat het in praktijk soms eindigt in chaos en de beweging als een kaartenhuisje ineen kan zakken.

In haar thesis zoekt Ruys¹⁸² naar het antwoord op de vraag "waarom op een bepaald moment opgerichte krakersorganisaties er niet in slagen zich op lange termijn te manifesteren?" Volgens Ruys is de oorzaak hiervan te zoeken bij de reden waarom personen kraken, namelijk uit woonnood. Verder stelt ze vast dat er een apathie is van behuisden ten opzichte van onbehuisden, en zodra een kraker ook een woning gevonden heeft, is de kous voor hem af. Ruys stelt dus dat de individuele aard van het probleem, woonnood, het ontstaan van een solidariteit en hechte groep belemmert.

Volgens mij kan deze individualiteit één van de factoren zijn, maar ook de anarchistische denkwijze van voornamelijk de politieke kraakgroepen stonden de vorming van een hechte beweging met lange termijn perspectieven in de weg. Kraken blijft dan een levenshouding geïnspireerd door anarchisme, die zich verzet tegen elke vorm van strikte organisatie, dit uit schrik voor het ontstaan van een hiërarchie. Samenhangend met hun afkeer voor hiërarchie, kan vastgesteld worden dat kraakgroepen snel veranderen. Ze veranderen in die zin dat er dikwijls andere individuen op de voorgrond treden.

¹⁷⁹ Van Noort Wim, *Bevlogen bewegingen, een vergelijking van de anti-kernenergie-, kraak- en milieubeweging*, Uitgeverij Sua, Den Haag, 1988, p. 172.

¹⁸⁰ Ruys Katrien, *Sociologische beschouwingen omtrent het kraken van woningen te Londen en Amsterdam*, promotor: Prof. Dr. M. Vaerenbergh, Universiteit Gent, Faculteit Rechten, Gent, 1981-82, p. 94.

¹⁸¹ Van Noort Wim, *Bevlogen bewegingen, een vergelijking van de anti-kernenergie-, kraak- en milieubeweging*, Uitgeverij Sua, Den Haag, 1988, p. 172.

¹⁸² Ruys Katrien, *Sociologische beschouwingen omtrent het kraken van woningen te Londen en Amsterdam*, promotor: Prof. Dr. M. Vaerenbergh, Universiteit Gent, Faculteit Rechten, Gent, 1981-82, pp. 96-97.

Dit heeft het grote voordeel dat er niet vlug een 'elite' in de groep ontstaat, wat krakers toch niet zouden tolereren. Het nadeel van dit snelle verloop is dat er op lange termijn, weinig garantie bestaat voor het voortbestaan van een groep.¹⁸³

3.3.2 Praktische beschouwing

De taken van een actieve politieke kraakgroep komen ongeveer overeen met die van besturen van verenigingen en stichtingen, zoals financieel beheer, propaganda en publiciteit, uitgeven van een krant, mobilisatie van de achterban, infoavonden of kraakspreekuur organiseren, enzovoort. Maar toch wordt kraakgroep niet strikt samengesteld, kent geen officiële vertegenwoordigers, geen leden, geen systeem van besluitvorming volgens objectieve procedures, zoals stemrecht en openbare vergaderingen, en besluiten die, eenmaal genomen, bindend zijn. Iedereen die mee wil doen, kan zich bij 'de beweging aansluiten'. Let op de aanhalingstekens want er is niet één kraakbeweging en van 'leden' in de letterlijke betekenis is geen sprake.¹⁸⁴ In de praktijk leidt dit tot een kleine groep die voortdurend actief is en een voortdurend veranderende achterban. Hoewel krakers niet te vinden zijn voor vaste taakverdeling, wordt vaak het principe toegepast van werkgroepen.¹⁸⁵

Hierbij merk ik op dat de bovenstaande omschrijving van een 'georganiseerde' kraakgroep met werkgroepen, vooral terug te vinden was en is in Amsterdam. Vlaanderen kent geen dergelijke sterk georganiseerde kerngroepen met een bestaan op lange termijn. Het vormen van een groep is in Vlaanderen veel meer gebaseerd op ad hoc-karakter, dan op een visie op lange termijn.

Het ad hoc-karakter geldt voor de meeste kraakgroepen, zowel in Vlaanderen als Nederland. Er is geen lange termijn strategie die bepaalt hoe 'de beweging' zich dient te ontwikkelen. Kraakgroepen zijn sterk door het hier en nu bepaald, georganiseerd in eerste instantie rond concrete belangen. Wietsma schreef in zijn boek hierover: "Er is geen objectieve grens aan te geven wanneer je wel en wanneer je niet tot een beweging behoort. Ze is wat een verzameling krakers er op dat moment van maakt. Haar gezicht wordt bepaald door wie er aan meedoet en door acties in het verleden. De samenstelling van groepen en vergaderingen waar acties uit voortkomen verandert voortdurend. De beweging functioneert op basis van vrijwilligheid. Door haar organisatievorm heeft ze een grillig karakter: haar politiek wordt ter plekke gemaakt door diegenen die dan zin en energie hebben."¹⁸⁶

Bij krakers wordt de scheiding van het openbare en het privé-leven soms niet gemaakt. De mate waarin deze scheiding er is hebben ze zelf in de hand. Sommige krakers proberen wonen en werken te combineren (woonwerkpand).

¹⁸³ Ruys Katrien, *Sociologische beschouwingen omtrent het kraken van woningen te Londen en Amsterdam*, promotor: Prof. Dr. M. Vaerenbergh, Universiteit Gent, Faculteit Rechten, Gent, 1981-82, p. 103.

¹⁸⁴ Tromp Bart, *Kraken als actievoeren*, De Nieuwe Maand, nr. 4, jaargang 24, mei 1981, p. 290.

¹⁸⁵ Van Noort Wim, *Bevlogen bewegingen, een vergelijking van de anti-kernenergie-, kraak- en milieubeweging*, Uitgeverij Sua, Den Haag, 1988, p. 173.

¹⁸⁶ Wietsma A., Vonk J., *Als je leven je lief is*, Amsterdam, 1982, p.4.

Een gekraakt pand is doorgaans voor meerdere mensen, dit impliceert leven in groep. Er zijn externe factoren die meespelen, zoals de constante dreiging van een ontruiming die sterk op de privé-sfeer inwerkt. Als een kraker wil blijven deel uitmaken van zijn beweging, moet hij zich voortdurend verzetten tegen de manipulaties van de eigenaar en staat. De vriendenkring van een kraker is dan noodgedwongen vaak zijn “actievriendenkring.”¹⁸⁷

3.3 Strategieën

De kraakbeweging bestaat uit zoveel verschillende groepen en personen, elk met hun beweegredenen. Dit verklaart ook dat de strategieën die kraakgroepen hanteren enorm verschillen van groep tot groep. Algemeen heeft de kraakbeweging weinig financiële draagkracht. ‘Menskracht’ is het belangrijkste hulpmiddel.¹⁸⁸ Wat volgt zijn enkele afwegingen met betrekking tot de keuze van een strategie.

3.3.1 Stille kraker versus publieke kraakactie

De stille kraker kwam voor in Amsterdam vlak na wereldoorlog II, toen vele mensen een nieuwe woonst illegaal en in alle stilte bezetten.¹⁸⁹ In België zijn er nog steeds ‘stille krakers’ die ’s nachts een pand bezetten doorgaans uit zelfhulp. Algemeen kan men stellen dat een stille kraak geen aanklacht vormt tegen een maatschappelijk probleem. Het is een kraak om een persoonlijk doel te bereiken, zoals een woonst hebben.

Een publieke kraakactie wijst autoriteiten en hun wanbeleid met de vinger. Het succes van een publieke actie hangt dan ook sterk af van de ruchtbaarheid die er aan gegeven wordt.¹⁹⁰ In dit geval zal de kraakbeweging hun eigen mediakanalen gebruiken om de politieke krakers op te roepen en beroep doen op de gevestigde pers om de actie in de kijker te stellen.

3.3.2 Consensus versus geweld

In de geschiedenis van de kraakbeweging in Amsterdam kwam deze opsplitsing, tussen krakers die voor of tegen het gebruik van geweld zijn, het meest naar voor. In het begin van de jaren ’80, na enkel zeer gewelddadige acties¹⁹¹, kwam de onderlinge verdeeldheid op gang. Er zijn enerzijds de krakers die principieel geen geweld willen gebruiken.

¹⁸⁷ Van Deuren Guy, *Vechten voor een woning. Een verkenning van de kraakbeweging in Engeland en Nederland*, Universiteit Gent, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Vakgroep Moraalwetenschap, Gent, 1981-82, p. 94.

¹⁸⁸ Van Noort Wim, *Bevlogen bewegingen, een vergelijking van de anti-kernenergie-, kraak- en milieubeweging*, Uitgeverij Sua, Den Haag, 1988, p. 178.

¹⁸⁹ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, pp. 13 -14.

¹⁹⁰ Ruys Katrien, *Sociologische beschouwingen omtrent het kraken van woningen te Londen en Amsterdam*, promotor: Prof. Dr. M. Vaerenbergh, Universiteit Gent, Faculteit Rechten, Gent, 1981-82, pp. 101-102.

¹⁹¹ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, pp. 154-197. Acties met gewelddadig karakter bijvoorbeeld: de Groote Keijser, Vondelstraat en Kroningsdag.

Zij gaan er van uit dat bij directe confrontaties het toch steeds 'het apparaat', 'de staat' is die dan een overwinning behaalt. Volgens het onderzoek van Ruys¹⁹² gaan deze 'principieel geweldlozen' tewerk volgens het drie-punten-devies van Ghandi:

1. informatie en overreding;
2. emotioneel beroep;
3. en tenslotte druk (sit-down, hongerstaking).

Concreet houdt dit in dat de 'geweldlozen' zich houden bij argumenteren, demonstreren en contesteren met een in het algemeen geweldloze houding. Ze proberen het gemeentebestuur, de bewoners, de media en andere belangenorganisaties van hun gelijk te overtuigen.¹⁹³ Er zijn in Amsterdam na het veelvuldige gebruik van geweld ook verschillende krakers afgehaakt. Zij vonden dat de groepen die geweld gebruikten de hele kraakbeweging een slecht imago bezorgden.

Radicalisering heeft tot gevolg dat er een groepsgevoel ontstaat, als afbakening tegenover de rest van de geweldloze beweging en de buitenwereld. Ze rechtvaardigen vaak het gebruik van geweld door te verwijzen naar de repressieve overheidsop tredens. Radicale krakers geloven dat geweld de enige oplossing is: "Het streven naar een consensus wordt als energiever spilling beschouwd en komt bovendien steeds meer in conflict met het streven naar een zo groot mogelijke vrijheid."¹⁹⁴ Radicale acties zorgden voor discussie en zelfs scheld- en vechtpartijen op zeer laag niveau. Van Noort concludeert, in zijn vergelijkende studie van sociale bewegingen, uitgaande van deze interne verdeeldheid dat "alle pretenties over een 'andere manier van leven' ten spijt de omgangsvormen binnen de kraakbeweging beslist niet 'anders' zijn dan binnen de gevestigde organisaties, of hoogstens 'anders' in de zin van 'onverdraagzamer'."

Er waren en er zijn meningsverschillen in de kraakbeweging, onder andere omtrent de wijze van actie voeren, maar deze zorgden er niet voor dat de beweging uiteenviel in verschillende stromingen. Het blijft een zeer heterogene, maar éénzelfde kraakbeweging. Bovendien zijn volgens Van Noort de meningsverschillen ondanks alle conflicten minder groot dan in andere sociale bewegingen.¹⁹⁵

3.3.3 Solidariteit

Het succes van een kraakbeweging hangt sterk af van de solidariteit van zijn eigen leden en buitenstaanders. In Amsterdam zijn er verschillende kraakgroepen, die geregeld samenkomen om onderlinge afspraken te maken of informatie uit te wisselen. De solidariteit tussen deze groepen draagt bij tot hun succes.

¹⁹² Ruys Katrien, *Sociologische beschouwingen omtrent het kraken van woningen te Londen en Amsterdam*, promotor: Prof. Dr. M. Vaerenbergh, Universiteit Gent, Faculteit Rechten, Gent, 1981-82, p. 107.

¹⁹³ Van Noort Wim, *Bevlogen bewegingen, een vergelijking van de anti-kernenergie-, kraak- en milieubeweging*, Uitgeverij Sua, Den Haag, 1988, p. 181.

¹⁹⁴ Ruys Katrien, *Sociologische beschouwingen omtrent het kraken van woningen te Londen en Amsterdam*, promotor: Prof. Dr. M. Vaerenbergh, Universiteit Gent, Faculteit Rechten, Gent, 1981-82, p. 107.

¹⁹⁵ Van Noort Wim, *Bevlogen bewegingen, een vergelijking van de anti-kernenergie-, kraak- en milieubeweging*, Uitgeverij Sua, Den Haag, 1988, p. 170.

Zo is er bijvoorbeeld de 'sneeuwballenlijst', een alarmlijst voor in geval van acute noodtoestand, wanneer een kraker of pand bedreigd wordt. Concreet bestaat ze uit een hele lijst mensen die, wanneer alarm geslagen wordt, elkaar opbellen met verzoek zich zo vlug mogelijk naar het bedreigde pand te gaan.¹⁹⁶

Solidariteit kan ook inhouden dat er niet enkel veel collega-krakers opdagen, maar ook sympathisanten en buurtbewoners die naar publieke acties komen. Een grote aanwezigheid van 'toeschouwers', biedt verschillende, eerder psychologische voordelen. Toeschouwers versterken het moreel van de bedreigde bewoners en hebben een verzachtend effect op het politieoptreden. Dit laatste kan verklaard worden vanuit het standpunt dat er meer getuigen zijn mocht de confrontatie tussen politie en bewoners uitdraaien op geweld. De politie is extra voorzichtig om geen negatieve kritiek te krijgen, mochten ze hardhandig te werk gaan.

3.3.4 Belang van informatie

De kraakbeweging heeft zijn eigen mediakanalen ontwikkeld naast de gevestigde media. Enerzijds uit noodzaak om de 'juiste' informatie onder de verschillende groepen rond te delen, anderzijds om krakers, soms in alle geheim, te mobiliseren voor acties. Vaak werden kraakacties en de redenen verkeerd geschetst in de media of lekte informatie voor acties ongewild uit. De kraakbeweging heeft ook weinig of geen financiële middelen en is organisatorisch zo verdeeld, dat de alternatieve publiciteit voor hun acties zeer belangrijk zijn.¹⁹⁷ Krakers die een openlijke actie voeren, informeren de buurtbewoners over hun redenen en plannen. Dit kan zijn via pamfletten, infoavonden of affiches.

In Amsterdam was er een uitgebreid gamma van eigen media: kranten, pamfletten, piratenradiostations, affiches, boeken en zelf eigen televisiezenders.¹⁹⁸ In België bleef het aanbod beperkt tot pamfletten, kranten, brochures en affiches. Veel informatie wordt mondeling overgedragen, soms georganiseerd onder de vorm van infoavonden¹⁹⁹ of zoals in Nederland, kraakspreekuren. Een kraakspreekuur is een kraakhulpdienst voor beginnende en aanstaande krakers. Ze wordt georganiseerd door ervaren krakers, die hun informatie en praktische ondersteuning aanbieden aan de 'nieuwelingen'. Ook helpen ze bij juridische en praktische problemen waar men individueel niet uit komt. De meeste kraakspreekuren helpen ook met de kraak zelf, ze hebben materiaal en kennis, en ze weten hoe ze met de politie moeten omgaan om ervoor te zorgen dat alles duidelijk voor iedereen verloopt.²⁰⁰

¹⁹⁶ Ruys Katrien, *Sociologische beschouwingen omtrent het kraken van woningen te Londen en Amsterdam*, promotor: Prof. Dr. M. Vaerenbergh, Universiteit Gent, Faculteit Rechten, Gent, 1981-82, pp. 102-103.

¹⁹⁷ Ruys Katrien, *Sociologische beschouwingen omtrent het kraken van woningen te Londen en Amsterdam*, promotor: Prof. Dr. M. Vaerenbergh, Universiteit Gent, Faculteit Rechten, Gent, 1981-82, p. 100.

¹⁹⁸ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, pp. 2001-2002.

¹⁹⁹ Elke maandagavond in Anarchistisch Centrum, Sparrestraat 1A, 9000 Gent, Infomania, 'een wekelijkse infoactiviteit over allerlei actiegroepen, milieu, antiglobalisme, antimilitarisme,...' Voor meer informatie: <http://www.anarchie.be/AC/>

²⁰⁰ <http://nl.wikipedia.org/wiki/Kraakbeweging#Kraakspreekuur>

3.4 Kraakwachten of antikraak

Antikraak is een fenomeen uit Nederland ontstaan in de jaren '90. In België is er één bureau in Brussel sinds 2004.²⁰¹ De eigenaar van een leegstaande woning huurt een antikraak-bureau²⁰² in, die vervolgens een tijdelijke antikraker, ook kraakwacht genoemd, zoekt. De eigenaar loopt geen risico dat ongewenste krakers hun intrek nemen en gaat verdere verkrotting van het pand tegen.

Antikrakers hebben veel minder rechten dan reguliere huurders en kunnen geen domicilie hebben op het adres van het tijdelijke pand. Deze tijdelijke bewoners vallen niet onder de wettelijke huurbescherming zodat de eigenaar op eender welk moment de antikrakers uit zijn eigendom kan zetten. De kraakwacht moet dan gemiddeld binnen de twee weken uit het huis zijn.²⁰³ Het voordeel voor de antikraker zit in de zeer lage huurprijs van soms héél grote panden.

Deze manier van wonen druist volledig in tegen de filosofie van krakers. Vaak worden grote leegstaande kantoorpanden in gebruik genomen door slechts enkele kraakwachten, waardoor nog veel ruimtes onbenut blijven. Krakers verwijten kraakwachten dat ze op deze manier de leegstand niet oplossen en de eigenaar niet op zijn plichten wijzen.

4. IS ER EEN TOEKOMST VOOR DE KRAAKBEWEGING?

Ruys beschrijft in 1982 dat de toekomst van de Nederlandse kraakbeweging in gedrang kan komen door de evolutie van de West-Europese democratieën naar verzorgingsstaten. Ze stelde “dat het potentieel verzet van de leden van de verzorgingsstaat sterk verminderd. Het hogere inkomen en het betere opleidingsniveau maakt de mensen ‘tevreden’ en zo ontstaat een zeker laksheid en onverschilligheid tegenover minderbedeelden. Hierbij komt nog de steeds toenemende afhankelijkheid van de burgers ten opzichte van de overheid”.²⁰⁴

We kunnen stellen dat sinds deze ‘toekomstvoorspelling’ uit 1982, de kraakbeweging in Nederland inderdaad een heel stuk geslonken is, maar zeker niet vergaan. In Vlaanderen stond de kraakbeweging toen nog in haar kinderschoentjes. We kunnen ons vandaag, anno 2006, dezelfde vraag stellen: heeft de kraakbeweging nog een toekomst? Sterker zelfs, is ze vandaag nog wel relevant? Om een antwoord te vinden op deze vragen grijp ik terug naar de oorspronkelijke doelen van de kraakbeweging. Waar vochten ze voor en zijn deze vooropstellingen al bereikt? Als hun oorspronkelijke beweegredenen vandaag niet meer relevant zouden zijn, rest hen dan nog een toekomst als kraakbeweging?

²⁰¹ *Leven als een nomade in Brussel*, De Morgen, 29 april 2004.

²⁰² Gekende antikraakbureaus zijn in Nederland: Ad Hoc, Camelot en 't Pand en in België heeft het Nederlandse bureau Camelot een vestiging in Brussel, Lancelot.

²⁰³ Voor voorwaarden van het contract: http://interveste.nl/faq_huiswacht.html

²⁰⁴ Ruys Katrien, *Sociologische beschouwingen omtrent het kraken van woningen te Londen en Amsterdam*, promotor: Prof. Dr. M. Vaerenbergh, Universiteit Gent, Faculteit Rechten, Gent, 1981-82, p. 136.

4.1 Oorspronkelijke beweegredenen

Kraken is in Nederland ontstaan als een antwoord op de nijpende woningnood. In hun strijd tegen de hoge huurprijzen en leegstand in tijden van woningschaarste, was het Nederlandse verzet gegroeid van geweldloze acties naar een grimmiger, verbeterd verzet dat het gebruik van geweld niet schuwde. De kraakbeweging signaleerde het probleem van woningnood dat enkel in parlementaire kringen kon opgelost worden.

Later kwamen er andere beweegredenen bij voor het kraken, problemen die niet op te lossen zijn door politici binnen het parlementaire systeem. Zo zijn er jongeren met een afkeer van de kapitalistische maatschappij, die niet willen meedraaien in het economische systeem, die weigeren te werken in ruil voor geld. Deze jongeren willen geen huur betalen en hun dagelijks leven niet inrichten volgens de verwachtingen van een samenleving. Ze verkiezen eigen arbeidsactiviteiten op te zetten, waarmee ze in hun levensonderhoud kunnen voorzien. Kraken gaat hier verder dan enkel een probleem als woningnood aankaarten, het is een globale levensfilosofie die zich aansluit bij het anarchisme.

In België is kraken ontstaan uit een combinatie van deze anarchistische houding en een onrechtvaardig woonbeleid ten opzichte van de zwakkere klasse in de samenleving. Vlaanderen heeft nooit een nijpende woningnood gekend zoals zijn noorderburen, maar wie zich geen eigendom kon veroorloven had het financieel moeilijk. Krakers ageerden tegen het volgens hen onrechtvaardige maatschappelijke systeem waarin de kloof tussen arm en rijk steeds groter werd. Ze voerden acties tegen speculatie, leegstand, verkrotting, hoge prijzen en privé- of gemeentebezit van woningen.

Bezetten krakers nog steeds woningen om leegstand, verkrotting, hoge huurprijzen en dure stadsvernieuwingsprojecten aan te klagen? Zijn deze drijfveren wel nog relevant, vormen ze nog werkelijke problemen in onze samenleving? Wordt er nog uit zelfhulp gekraakt door mensen die geen andere oplossing meer zien?

4.1.1 Woontekort en hoge prijzen

Van woonnood voor een groot deel van de samenleving zoals na de oorlog in Amsterdam, is er in België nooit sprake geweest. In Nederland is een dergelijke problematische woonnood ook niet meer van de orde. Er is wel in Vlaanderen en Nederland een stijgende vraag naar betaalbare woningen en woningen voor alleenstaanden of koppels zonder kinderen. De toename van het aantal alleenstaanden is te verklaren door het versneld verlaten van de ouderlijke woning door jongeren, de vele echtscheidingen en de vergrijzing van de bevolking.²⁰⁵ Het gevolg is een grote vlucht van de huur- en kooprijzen van woningen en appartementen.

²⁰⁵ *Primos prognose 2005, De toekomstige ontwikkeling van bevolking, huishoudens en woningbehoefte*, Ministerie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en milieubeheer, Nederland, 2005, p 7-10. Voor meer cijfers en publicaties: <http://www.cbs.nl/>

Na de tweede wereldoorlog steeg het wooncomfort: centrale verwarming, ingebouwde keuken, een badkamer met ligbad werden niet langer als nodeloze luxe beschouwd. In Nederland waren het voornamelijk de stadswijken die na de oorlog verpauperd en onbewoonbaar waren. De grote steden begonnen toen met grootschalige stadsvernieuwingsprojecten, waardoor de prijzen van de woningen achteraf toenamen. De prijzen van woningen in Nederland zijn de laatste twintig jaar met 250 procent gestegen. Nederland behoort tot landen met de snelst stijgende prijzen van vastgoed in Europa.²⁰⁶ Tussen 1998 en 2005 was er opnieuw een stijging van het woningtekort, dat te verklaren valt door de achterblijvende woningproductie en de toename van de grotere woningbehoefte en aantal alleenstaanden.²⁰⁷

In Vlaanderen ligt de woningproductie in vergelijking met Nederland veel meer in de handen van particulieren. De prijzen van woningen en gronden stegen de laatste jaren spectaculair door het geringe aanbod van kwalitatieve woningen, vooral voor alleenstaanden en koppels zonder kinderen, en het onbetaalbaar worden van bouwgrond. Tussen 2003 en 2004 steeg de gemiddelde verkoopprijs van een huis in Vlaanderen met gemiddeld 8 procent, met een stijging van 11,5 procent in Brussel.²⁰⁸ Voor bouwgrond betaal je vandaag gemiddeld het dubbele van wat je vijf jaar geleden betaalde.²⁰⁹ Wat de huurprijzen betreft was er in de periode van 2004-2005 een stijging van 5 procent.²¹⁰ In Vlaanderen nam het aantal alleenstaanden in de periode 1981-2000 met maar liefst 82 procent toe.²¹¹ De steden vangen 40 procent van deze toename van alleenstaanden op. Er dreigt een woningtekort wanneer Vlaanderen geen groter aantal huizen of appartementen gaat bouwen voor alleenstaanden.²¹² De aankoopprijs voor een appartement voor alleenstaande steeg in de periode 2003 en 2004 met maar liefst 14,5 procent.

Maar het zijn echter niet enkel alleenstaanden die verantwoordelijk zijn voor de gezinsverdunding. Er is ook een daling van het aantal kinderen per huishouden en toename van het éénoudergezinnen die verkiezen te wonen in de stad. Daarbij komt nog de toenemende vergrijzing van de bevolking: vele bejaarden, vaak alleen, verlaten hun gezinswoning voor een kleinere, comfortabelere woning.

²⁰⁶ *Wonen in België is goedkoper*, De Standaard, 14 september 2004.

²⁰⁷ *Cijfers over wonen 2004*, Ministerie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en milieubeheer, Nederland, p. 38-44.

²⁰⁸ Voor informatie over de cijfers: Vlaamse statistieken, strategisch management en surveyonderzoek: http://aps.vlaanderen.be/statistiek/cijfers/stat_cijfers_wonen.htm

²⁰⁹ *Vlaamse villa kost gemiddeld 300.000 euro*, De Standaard, 2 september 2005 en *Woningen 8 procent duurder*, De Standaard, 14 september 2004.

²¹⁰ *Belgische vastgoedprijzen stijgen sterker dan in buurlanden*, De Standaard, 19 april 2006.

²¹¹ *Zachte waarden, hardnekkige trends? Op zoek naar achtergronden van de stedelijke problemen*, Pascal De Decker, cursus Stedelijke Sociologie, 2005-2006, pp. 188-189.

²¹² *Te weinig woningen voor alleenstaanden*, De Standaard, 3 januari 2006.

4.1.2 Leegstand en verkrotting

Leegstand in Nederland en Vlaanderen is moeilijk in te schatten omdat dit probleem van zoveel factoren afhangt. Niet alle steden houden leegstandsregisters bij en de criteria voor leegstand zijn onderling ook verschillend.

In 2004 had Vlaanderen 10.419 leegstaande panden.²¹³ Maar deze schatting geeft moeilijk een realistisch beeld want er blijven vragen zoals: Vanaf welke periode spreekt men van leegstand? Als men een pand op het leegstandsregister stelt, hoelang heeft het erna nog leeg gestaan? Is een leegstaand pand een onbewoonbaar pand? Hoeveel steden hadden in 2004 geen leegstandsregister?

In Brussel staat vandaag ongeveer één woning op de 25 leeg ondanks dat de voorbije jaren al drievierde van de leegstand is weggewerkt. Vaak blijkt het om verkrottende panden te gaan waarvan de eigenaar geen renovatie wil of kan uitvoeren.²¹⁴ Brussel blijft tegen de leegstand ingaan door subsidies te geven voor renovaties of het onteigenen van eigenaars die weigeren hun verkrotte panden aan te pakken.

Antwerpen en Gent worden het meest geconfronteerd met huisjesmelkers.²¹⁵ In Gent was er in 2005 een massaproces met veertig huisjesmelkers, die samen een 35tal krotwoningen, vaak onderverdeeld in kamers, verhuurden.²¹⁶ In mei 2006 bleek uit een tv-reportage dat tal van Vlaamse OCMW's toegewezen asielzoekers doorsturen naar huisjesmelkers in grote steden.²¹⁷ Deze enkele voorbeelden tonen aan dat de overheid de strijd tegen leegstand en verkrotting, huisjesmelkerij en krottenverhuur harder moet aanpakken.

4.1.3 Sociale huisvesting

In Nederland bestaat 40 procent van het totale woningbestand uit sociale woningen, waar dit in Vlaanderen amper 6,5 procent is. Meer dan de helft van de sociale woningen in Vlaanderen zijn gelegen in steden.²¹⁸ Randgemeenten verkiezen residentiële wijken en mijden het bouwen van sociale blokken omdat die vaak een marginaal beeld oproepen.²¹⁹ Zoomen we nog meer in op de steden, dan wordt vastgesteld dat de meerderheid van sociale blokken wordt ingeplant in de bestaande achtergestelde buurten.²²⁰ Op het eerste zicht lijkt de keuze van de plaats niet onlogisch, want in deze wijken wonen de armere klassen.

²¹³ Vlaamse statistieken, strategisch management en surveyonderzoek: aantal panden die nog op de inventaris leegstand, verwaarloosd, onbewoonbaar/ongeschikt staan op het einde van het jaar: 1996-2004. <http://aps.vlaanderen.be/statistiek/cijfers/woonbeleid/woningkwaliteit/woonleeg002.xls>

²¹⁴ *Te veel leegstand in Brussel*, De Standaard, woensdag 10 mei 2006.

²¹⁵ *Huisjesmelkers vooral actief in Antwerpen en Gent*, Vlaamse statistieken, strategisch management en surveyonderzoek, 2004. http://aps.vlaanderen.be/statistiek/nieuws/wonen/2004-02_huisjesmelken.htm

²¹⁶ *Sleepstraat Gent mekka voor huisjesmelkers*, De Standaard, 29 april 2005.

²¹⁷ *Huisjesmelken wordt al aangepakt*, De Standaard, 11 mei 2006.

²¹⁸ *Zachte waarden, hardnekkige trends? Op zoek naar achtergronden van de stedelijke problemen*, Pascal De Decker, cursus Stedelijke Sociologie, 2005-2006, pp. 83-85.

²¹⁹ *Randgemeenten willen geen sociale huisvesting*, De Standaard, 17 januari 2006.

²²⁰ Voorbeeld: Gent: sociale woningen in de meest achtergestelde buurten, Brugse Poort en Rabotwijk. Ook de stadsvernieuwingplannen 'zuurstof in de Brugse Poort' en 'bruggen naar Rabot' voorzien opnieuw in deze wijken sociale woonblokken. Dit heeft tot gevolg, gezien de marginaliseringstendenzen van sociale huurwijken, dat hun inplanting segregatieverhogend werkt.

Maar deze nieuwe huisvestingprojecten zijn duurder en vaak in handen van immobielkantoren die de huurprijzen verhogen. De oorspronkelijke bewoner die het al financieel moeilijk had, komt door de prijsstijging nog meer in de problemen.

Vandaag is de gemiddelde wachttijd in Vlaanderen voor een kandidaat-huurder van een sociale woning 697 dagen.²²¹ Het aantal kandidaten wordt geschat op 51.000 in Vlaanderen.²²² De Belgische overheid heeft in tegenstelling tot Nederland, veel te weinig sociale huurwoningen gebouwd.²²³ Daarbij komt nog dat veel sociale huurwoningen leeg staan omdat ze aan renovatie toe zijn.²²⁴ Geld voor een renovatie is er meestal niet waardoor de woonkwaliteit in die blokken achteruit gaat. Al deze punten samengenomen, is het niet verwonderlijk dat een studie in april 2006 over sociale woningen aantoonde dat het aantal klachten gestegen is.²²⁵ De klachten gaan vooral over de toegenomen huurprijzen en huurlasten, de lange wachtlijsten en slechte woonkwaliteit.

Het kon dan ook niet langer uitblijven dat sociale huisvesting een prioriteit werd op de agenda van de overheid: in mei 2006 keurde de regering een vierjarig investeringsprogramma voor de renovatie van sociale woningen goed.²²⁶ Een enveloppe van 200 miljoen euro wordt verspreid over de 33 verschillende openbare vastgoedmaatschappijen.

4.1.4 Grootschalige stadsvernieuwing

In de jaren '60 in Nederland ging stadsvernieuwing in steden zoals Amsterdam gepaard met de sloop van hele wijken. Krakkers protesteerden tegen de sloop omdat er de nieuwe plannen de aanleg van winkel- en kantoorgebieden en duurdere woningen inhielden. Vanaf 1982 ontstond het VROM, ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. Tot op vandaag werkt het VROM aan grootschalige plannen voor ruimtelijke ordening.

VROM heeft in 2000 een investeringsbudget voor stedelijke vernieuwing vrijgemaakt voor 30 steden. In de periode van 2000-2009 gaat het grootste deel van dat budget naar Amsterdam, Rotterdam en Den Haag.²²⁷ Om de steden te begeleiden bij het aanpakken van hun vernieuwingsprojecten, is er een overkoepelend orgaan, het 'grotestedenbeleid'.²²⁸ Intussen zit het 'grotestedenbeleid' aan zijn derde beleidsperiode, van 2005-2009. Voor stedelijke vernieuwing is er nog lang geen einde in zicht, bijvoorbeeld alleen al Amsterdam heeft vandaag 12 grote stadsprojecten.²²⁹

²²¹ *Bijna 700 dagen wachten op sociale woning*, De Standaard, 19 mei 2006.

²²² *Wachtlijsten*, De Standaard, 22 april 2006.

²²³ De Decker Pascal, Vanden Eynde Marc, *En nu graag een woonbeleid*, De standaard, 30 juni 2004.

²²⁴ *Leegstand sociale huurwoning stijgt*, De Standaard, 11 december 2004.

²²⁵ *Meer klachten over sociaal wonen*, De Standaard, 3 april 2006.

²²⁶ *200 miljoen euro uit voor sociale huisvesting*, De Standaard, 12 mei 2006.

²²⁷ Op de website van VROM staan de 30 steden, hun budget en projecten: <http://www.vrom.nl>. In de stadsvernieuwing van Amsterdam wordt het meest geïnvesteerd met 567,3 miljoen euro, daarna Rotterdam met 433,3 miljoen euro en Den Haag met 369,7 miljoen euro.

²²⁸ <http://www.grotestedenbeleid.nl> en voor een overzicht van projecten van de steden: <http://www.hetkenniscentrum.nl>

²²⁹ <http://www.amsterdam.nl> Informatiecentrum de Zuiderkerk biedt een samenhangend overzicht van alle grootstedelijke projecten in Amsterdam.

De Vlaamse steden hebben samen ook een hele lijst van stadsvernieuwingsprojecten. Het Stedenfonds, het vroegere Sociaal Impuls Fonds,²³⁰ heeft de opdracht om 13 Vlaamse steden financieel te ondersteunen bij het voeren van een duurzaam stedenbeleid.²³¹ Na de oprichting van het stedenfonds in 2003, werd hetzelfde jaar 25 miljoen euro uitgegeven aan negen stadsvernieuwingsprojecten.²³² Projecten voor verkommerde stadswijken, zoals 'Zuurstof voor de Brugse Poort' in Gent, kregen voorrang. Net zoals bij de noorderburen is stadsvernieuwing een prioriteit voor de komende jaren. Antwerpen heeft momenteel zes grote projecten²³³ en wordt terecht 'de werf van de eeuw' genoemd. Gent heeft ook de zin voor stadsvernieuwing te pakken en richt zich in eerste plaats op de verpauperde wijken in de 19de eeuwse stadsgordel en een nieuw kantoor- en woongebied in de omgeving van het station St.-Pieters.²³⁴

4.2 Verbreden van het perspectief

Ruys beschreef in 1982 dat de kraakbeweging kon gezien worden als de basis van vele protestbewegingen, zoals vredesbewegingen, vrouwenbeweging, antimilitaristische beweging, enzovoort.²³⁵ Al deze bewegingen hebben dan ook gemeenschappelijke kenmerken. Ten eerste zijn deze bewegingen uitingen van een fundamenteel ongenoegen met de gevestigde maatschappij. In bijna alle gevallen gaat het om een verzet tegen ongelijkheden. Ten tweede krijgt het individu in elk van deze bewegingen een grotere vrijheid dan in de gevestigde maatschappij. De bewegingen stellen geen dogmatische ideologie voorop waardoor er een breed discussieveld open blijft. Deze 'open geest' zorgt er voor dat alle bewegingen onderling verschillende aanknopingspunten hebben en uitwisseling van ideeën mogelijk is.

Het aantal actiethema's van krakers in Nederland en Vlaanderen is sinds de jaren '80 nog toegenomen. De acties zijn gerelateerd aan de problemen op dat moment in de samenleving. Het is belangrijk op te merken dat het hoofdzakelijk 'politieke krakers' zijn die deelnemen aan de diverse acties. Krakers uit zelfhulp, zoals illegalen en daklozen, gaan minder of helemaal niet deelnemen aan politieke acties. Kraken is voor deze groep ook geen vorm van verzet, maar een oplossing voor hun eigen nood.

4.2.1 Nederland

Tot de eerste helft van de jaren '80 bleven krakers hoofdzakelijk alle misstanden van het woonbeleid aanklagen: leegstand, speculatie, kwalitatieve en betaalbare woonnood, verkrotting en prestigieuze cityvorming.

²³⁰ Sinds 2003 werd het Sociaal Impuls Fonds vervangen door het Stedenfonds.

²³¹ Meer informatie op <http://www.thuisindestad.be>

²³² 25 miljoen euro voor stadsvernieuwingsprojecten, Vlaamse statistieken, strategisch management en surveyonderzoek, 2003. Online versie: http://aps.vlaanderen.be/statistiek/nieuws/steden/2003-04_stadsvernieuwingsproject.htm

²³³ Antwerpen: <http://www.antwerpen.be/stadsvernieuwing>

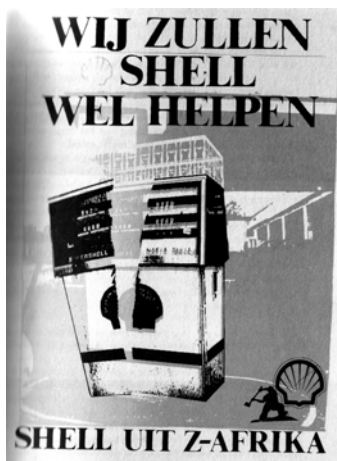
²³⁴ Gent: <http://www.gent.be>

²³⁵ Ruys Katrien, *Sociologische beschouwingen omtrent het kraken van woningen te Londen en Amsterdam*, promotor: Prof. Dr. M. Vaerenbergh, Universiteit Gent, Faculteit Rechten, Gent, 1981-82, pp. 113-114.

Geleidelijk verbreedde de kraker zijn actieterrein met andere politieke acties: campagnes tegen kernenergie, racisme, apartheid, militarisme en seksisme. Zo waren er in '85 acties tegen de het pausbezoek (anti-papenoproer) en de plannen om de Olympische Spelen naar Amsterdam te brengen onder leiding van 'Komitee Olympische Spelen Nee'.²³⁶ In 1985 namen radicalere krakers deel aan de 'Revolutionaire Anti Racistische Aktie', kortweg RARA, dat verschillende gewelddadige aanslagen op zijn naam heeft: vernielingen aan Macro-vestigingen, uitbranden van Shell-benzinestations, acties tegen apartheidsregime in Zuid-Afrika en het asielbeleid in Nederland (afb. 35).²³⁷ Ook vandaag zijn politieke acties niet uit de agenda van een kraker te wissen: antiglobalisatie van de wereldeconomie, dierenbevrijding, tegen discriminatie van holebi's, tegen het oorlogsbeleid van Bush (afb. 36), enzovoort.

²³⁸ afb. 33 en 34

²³⁹ afb 35 en 36

²³⁶ Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, p. 273-290.

²³⁷ Luchteling Victor, *Axie!, Herinneringen uit de Amsterdamse kraakbeweging*, Contact, Amsterdam/Antwerpen, 1997, pp. 13-17 en 122-128.

²³⁸ afb. 33: Affiche van Komitee Olympische Spelen Nee, Amsterdam, 1985.

afb. 34: Affiche met oproep tot het liquideren van Paus Johannes Paulus II tijdens zijn bezoek aan Amsterdam, 12-15 mei 1985. Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, p. 288 en p. 270.

4.2.2 Vlaanderen

In tegenstelling tot Nederland is de Vlaamse kraker nooit uitsluitend met kraakacties bezig geweest. Al vanaf het begin van de kraakbeweging in de jaren '80 was een kraker ook een politiek actievoerder (afb. 37). Vandaag is een kraker evenzeer milieuactivist, anarchist, actievoerder tegen sociologische, politieke en economische ongelijkheden.²⁴⁰

Soms halen activisten hun inspiratie bij de kraakstrategie: naast 'woonkraken' bestaat ook 'actiekraken'. Een voorbeeld van een actiekraak is de bezetting van het Lappersfortbos bij Brugge in 2001-02.²⁴¹ Een jaar lang woonden 'eco-krakers' in zelfgemaakte boomhutten in het Lappersfortbos, dat bedreigd werd door de aanleg van een nieuwe ringweg en industrieterrein.

²⁴² afb. 37, 38 en 39

²³⁹ afb 35: Affiche van Revolutionaire Anti Racistische Aktie, 1987. In juni '87 gaan twee tankstations in Nieuwegein en Zaandam en een oliegruothandel in Alphen aan de Rijn in vlammen op. Duivenvoorden Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000, p. 289.

afb. 36: Stop Bush, betoging in Amsterdam, 7 mei 2005.

²⁴⁰ Op www.anarchie.be staat een overzicht van verschillende groepen, onder andere ook kraakgroepen. Anarchisten nemen deel aan activiteiten van verschillende groepen.

²⁴¹ *Milieuactivisten bezetten al jaar lang het Lappersfort*, De standaard, 7 augustus 2002.

²⁴² afb 37: Affiche van de Kreaboutsers uit Gent voor de betoging 'stop kernenergie', 7 maart 1995.

afb. 38 en 39: Lappersfront, in het Lappersfortbos, 2001-02. Foto's: Indymedia

5. CONCLUSIE DEEL III: SOCIOLOGIE

Zoals het beschreven kader van een sociologische beweging al weergaf, is een kraakbeweging een complex fenomeen. Elke kraker heeft zijn individuele combinatie van redenen om deel uit te maken van de kraakbeweging. Eén gemeenschappelijk kenmerk van de verschillende beweegredenen is de oorsprong, namelijk de maatschappelijke achtergrond.

Een kraker die uit noodzaak handelt, is een individu die aan de rand van de maatschappij staat door zijn statuut (illegaal, zigeuner), zijn financiële situatie of andere oorzaken zoals ziekte, depressie, druggebruik, enzovoort. Politieke krakers verzetten zich tegen de onrechtvaardigheid van het beleid. De anarchistische kraker weigert mee te draaien in de opgelegde structuur en kiest voor een eigen alternatieve levensstijl los van de gevestigde waarden en normen. De gevestigde maatschappij is het startpunt van de beweegredenen van de kraakbeweging, waardoor ze dit fenomeen niet zomaar kan omzeilen.

De problemen van huisvesting verschoven de voorbije decennia van nijpende woonnood, verkrotting en leegstand in stadswijken naar een tekort aan kleine woningen, te hoge prijzen, huisjesmelkers, speculanten en een tekort aan sociale woningen en als gevolg hiervan lange wachttijden. Dit zijn redenen voor de politieke kraker om niet stil te blijven zitten en de ongelijkheden in het beleid aanklagen. Hiernaast zullen er altijd mensen zijn die buiten de samenleving vallen en geen andere mogelijkheid hebben dan kraken. Ook de anarchisten zullen nooit hun vrijheid opofferen in functie van hun huisvesting.

Zoals aangetoond schuiven de actiethema's van de kraakbeweging mee met de ongelijkheden en problemen op dat moment in de samenleving. Het is steeds moeilijker om een politiek kraker zijn actieterrein af te bakenen, want naast huisvesting neemt hij deel aan tal van acties buiten het thema huisvesting. Een 'politiek kraker' is vandaag een participant van verschillende sociale bewegingen die maatschappelijke veranderingen over een bepaald thema nastreven. Deze personen behoren tot verschillende sociale bewegingen, waardoor deze bewegingen onderling steeds minder duidelijk af te bakenen zijn.

CONCLUSIE

In de drie delen kwamen zowel gelijkenissen als verschillen tussen de kraakbeweging in Nederland en Vlaanderen te voorschijn. Met betrekking tot de wetgeving ligt het grootste verschil in de strafbaarstelling van de kraker. In Nederland zijn krakers strafbaar wanneer ze een pand kraken dat nog bewoond is of minder dan één jaar leeg staat, terwijl in België dit niet het geval is.

Sinds 2003 is in België de discussie op gang gebracht of krakers al dan niet gecriminaliseerd moeten worden. Om een antwoord hierop te formuleren werden de argumenten van Tony Van Parijs, die een anti-kraakwetsvoorstel indiende, besproken en tegenover de kritiek van de krakers en burgemeester van Gent, Frank Beke, gesteld. Om deze afweging aan te vullen met een internationale visie werden het kraken en ontruimen van panden aan de fundamentele mensenrechten getoetst. Zo kwam de conclusie dat het strafbaar stellen van het kraken geen oplossing is voor de achterliggende maatschappelijke problemen. Er is een toenemende groep krakers die aan de rand van de maatschappij staan en geen andere mogelijkheid heeft dan kraken. Wanneer men deze mensen strafbaar stelt, negeert men de maatschappelijke oorzaken van het kraken: zoals de stijgende prijzen van woningen en het tekort aan sociale woningen of opvangtehuizen. Naast het feit dat deze groep volledig uit de maatschappij valt door de strafbaarheidstelling, geeft het ook een verkeerd signaal naar de eigenaars die hun panden laten leegstaan en verkrotten. Huisjesmelkers en eigenaars die hun plichten niet nakomen, moeten strenger aangepakt worden. Een eigenaar heeft vandaag, zonder een nieuwe wetgeving, voldoende mogelijkheden om zijn pand te ontruimen.

Het belangrijkste verschil tussen de kraakbeweging in Nederland en Vlaanderen is de schaal waarop gekraakt werd. Nederland kent als sinds de jaren '60 kraakgroepen, terwijl in Vlaanderen pas in de jaren '80 sprake was van de eerste kraakacties. De grote omvang en de hoge organisatiegraad van de kraakbeweging in Nederland, vooral in Amsterdam, is nooit geëvenaard door de Vlaamse krakers. Dit valt te verklaren aan de hand van het verschil in het ontstaan van de kraakbeweging. Nederland had een woningnood die een groot deel van de bevolking trof, waardoor duizenden mensen een oplossing zochten bij kraakgroepen. Vlaanderen heeft nooit dergelijke grootschalige noodsituaties op vlak van huisvesting gekend.

Deze urgentie was voor de Nederlandse kraakbeweging de drijfveer om zich sterk te organiseren. In de jaren '80 was de kraakbeweging in staat om tienduizenden krakers en sympathisanten te motiveren om deel te nemen aan de acties. Ondanks dat de sterke radicalisering in begin 1980 de interne verdeeldheid en latere versnippering veroorzaakte, was het tegelijk de doorslaggevende factor die zorgde voor veranderingen in het woonbeleid. Vandaag is de Nederlandse kraakbeweging sterk geslonken maar nog lang niet verdwenen van het toneel. Hun acties zijn openlijk, goed voorbereid en doorgaans geweldloos. Ze bouwen verder op de verworven invloed en kennis van de voorgaande generaties krakers.

In Vlaanderen kraakte een heel klein deel van de bevolking uit nood. Kraken ontstond door het toedoen van jongeren, voornamelijk studenten, die protesteerden tegen ongelijkheid en onrechtvaardigheid in het woningbeleid. Deze jongeren waren aangetrokken door de alternatieve, anarchistische levensstijl van het wonen in groep. De behoefte om zich op lange termijn te engageren was er.

De sociologische beschouwing geeft een idee van de uitgebreidheid en diversiteit van de kraakbeweging. De kraakbeweging is een stedelijke sociale beweging opgebouwd uit een netwerk van individuen, organisaties en groeperingen met elk hun eigen beweegredenen en actiemethodes. Om verschillende types van kraken te schetsen, is de opdeling naargelang hun beweegreden een mogelijkheid. Zo onderscheiden we de kraker die handelt uit zelfhulp, uit protest, uit anarchistische ideologie en uit een keuze voor de levensstijl. Elk van deze beweegredenen zijn ontstaan als een reactie op maatschappelijke problemen.

De problemen die de kraakbeweging aangeven zijn meestal van die aard dat ze voornamelijk door de gevestigde autoriteit kunnen aangepakt worden. Dit geldt niet voor de anarchistische krakers die weigeren deel te nemen aan de samenleving, want elke vorm van maatschappelijke organisatie zal door hen afgestoten worden. De politieke krakers en krakers uit zelfhulp duiden wel op problemen die de heersende maatschappij in de hand heeft.

De redenen om te kraken veranderen mee met de knelpunten op die moment in de samenleving. In de loop van het bestaan van de kraakbeweging zijn de beweegredenen gewijzigd van woonnood, verkrotting en leegstand in stadswijken, naar te hoge huur- en koopprijzen voor woningen, huisjesmelkers, speculanten en een tekort aan kleine woningen en sociale woningen met als gevolg hiervan lange wachttijden. Daarbij komt dat de politieke kraker zich niet langer beperkt tot ongelijkheden op vlak van huisvesting. Vandaag is een politiek kraker iemand die elke vorm van ongelijkheid, discriminatie of maatschappelijke wantoestanden aanklaagt. Hij komt op voor het milieu, het behoud van groen, het verdwijnen van het gebruik van kernenergie, gelijke rechten voor iedereen onafhankelijk zijn nationaliteit, seksualiteit of religie, enzovoort.

Samenvattend wordt gesteld dat er vandaag zowel op gebied van huisvesting als andere maatschappelijke thema's voor een kraker redenen genoeg zijn om kritisch te blijven. Een perfecte wereld waar geen ongelijkheid en onrechtvaardigheid heerst, is een utopie. De wijzende vinger van de kraakbeweging naar deze problemen zal in de toekomst niet verdwijnen, maar meegaan met de heersende zorgen in de samenleving op die moment. En dat is misschien niet slecht ook: autoriteiten moet doorgaans meermaals met de neus op problemen gedrukt worden, vooraleer er veranderingen in het beleid komen. Eric Duivenvoorden verwoordde dit in zijn boek zeer treffend: "Mocht de (kraak)beweging definitief van het toneel verdwijnen, dan is er werkelijk reden om ons zorgen te gaan maken."

BIBLIOGRAFIE

DEEL I: WETGEVING

BOEKEN

DE GRAAD F., VAN MEEL E., VERBRUGGEN J., *Zwartboek ontruiming*, Adelante Den Haag, Fort van Sjakoo Amsterdam, 1999.

Het Europees Sociaal Handvest, 18 oktober 1961, deel I artikel 16. (internetversie: <http://meta.fgov.be/pdf/pk/nlk043-050.pdf>)

Het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens, 4 november 1951, artikel 8. (internetversie: <http://users.skynet.be/historia/EVRM.htm>)

Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, 19 december 1966, artikel 11 paragraaf 1. (internetversie: <http://www.runic-europe.org/nederlands/humanrights/socecocult.html>)

ARTIKELS

BEKE Frank, *Interpellatie en voorstel motie Ortwin Depoortere (VB), Interpellatieverzoek en voorstel motie Michale Voordeckers (CD&V)*, verslag Gemeenteraad, Gent, 27 maart 2006.

BROECKX. K., *Ontruimingsvorderingen tegen krakers*, T. Vred. 1997, 470-475; T. Vred. 1998, pp. 10-15. Noot onder Vred. Gent I, 25 februari 1994.

Kort. Ged. Rb. Gent 19 Februari 1997, Rechtskundig Weekblad, pp. 1998-99.

Rb. Leuven, 3 juni 1977, Rechtskundig Weekblad, 1977-78, p. 1770.

SMAERS G., *De strafbaarheid van het kraken van woningen naar Belgisch strafrecht*, Rechtskundig Weekblad, 1986-87, pp. 2193-2218.

VAN DER WALT A.J., *De onrechtmatige bezetting van leegstaande woningen en het eigendomsbegrip*, Recht en Kritiek, nr. 17, 1991, 3, pp. 329-359.

VAN PARIJS Tony, *Wetsvoorstel tot strafbaarstelling van het kraken van gebouwen en tot uitbreiding van de strafbaarstelling van de woonstschennis*, 30 oktober 2003.

SCRIPTIES

GEENENS Kim, *Squatting versus Forced Evictions in Gent and Amsterdam*, Promotor: Prof. Dr. Hebberecht P., Universiteit Gent, 2000.

JACOBS Sophie, *Politiek kraken in Vlaanderen*, Promotor: Dhr. Vossen Misjel, Hogeschool voor Economisch en Grafisch Onderwijs Gent, 1996.

SCHUCKINK Marcel, *De rechtspositie van krakers jegens de overheid. De bevoegdheden van de overheid tegen krakers in theorie en in de praktijk*, Universiteit Den Haag, 2001.

DEEL II: GESCHIEDENIS

BOEKEN

ADILKNO (Foundation for the Advancement of Illegal Knowledge), *Cracking the movement. Squatting beyond the media*, Autonomedia, New York, 1994.

De stad was van ons; vraaggesprekken met krakers en kraaksters, Uitgeverij Snotneus, Amsterdam, December 1998.

DUIVENVOORDEN Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999*, De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2000.

HOFLAND H.J.A., *De stadsoorlog Amsterdam '80*, Sijthoff, Alpen aan den Rijn, 1981.

LUCHTELING Victor, *Axie!, Herinneringen uit de Amsterdamse kraakbeweging*, Contact, Amsterdam/Antwerpen, 1997.

Parels voor de zwijnen. Het verval en het verraad binnen de actie-beweging in Nederland, Rapport van de politieke vleugel van de kraakbeweging, Amsterdam, 1987.

POPPE Ine, ROTTENBERG Sandra, *De Kraakgeneratie. 18 portretten van krakers uit de lichte 1955-1965*. De Balie, Amsterdam, 2000.

VAN DUIJN Roel, *Provo De Geschiedenis van de Provotarische beweging 1965-1967*, Meulenhoff, Amsterdam, 1985.

VAN NOORT Wim, *Bevlogen bewegingen. Een vergelijking van de ant-kernenergie-, kraak- en milieubeweging*, Sua, Den Haag, 1988.

WART Colin, *Anarchy in action*, Freedom Press, London, 1988.

WIETSMA A., VONK J., *Als je leven je lief is*, Amsterdam, 1982.

ARTIKELS

'Als ik enthousiast ben, geef ik zelfs een rondleiding', De Morgen, 9 augustus 2001.

'Anarcho-punkers' laten vuile boel achter, Gazet van Antwerpen, 28 oktober 1993.

Actie tegen krakers, Gazet van Antwerpen, 19 juni 1998.

Anarchisten betogen tegen de 'antikraakwet', De Zondag, Gent, 20 april 2003.

BRI&AN, *Krakers herdenken ontruiming Korte Meer*, Schamper, 2 maart 1998.

Creatief Kraken in Gent, De Morgen, 25 november 1999.

De kinderen van de vergeten straatjes, brochure over het verzet tegen de afbraak van twee beluikjes in Gent, 2004.

Eigenaar dreigt met ontruiming kraakpand, De Gentenaar, 11 juni 1998.

Eigen Gentse Feesten in kraakpand, Het Volk, 24 juli 1995.

Electrabel mag beginnen bouwen op Zuid, Het Volk, 11 april 1995.

Electrabel mag bouwen aan Zuid, De Gentenaar, 8 april, 1995.

Even nieuw kraakpand in de Visserij, De Gentenaar, 15 mei 1995.

Frank en vrij, 'Veel strenger tegen krakers', De Gentenaar, 21 april 2003.

Gentse anarchisten op straat, De Morgen, 22 april 2003.

Gentse krakers nu in voormalig VDAB-gebouw, De Morgen, 15 april 1995.

Gentse krakersoorlog in Kastanjestraat, De Standaard, 2 december 2004.

Gentse krakers pakken hun koffers, De Morgen, 21 september 1995.

Gentse krakers protesteren tegen afsluiting gas en elektriciteit, De Standaard, 23 september 2004.

Gentse krakers zoeken nieuw onderkomen, Het laatste Nieuws, 7 november 2000.

GOETHALS Pascal, *Kraken gaat gewoon door*, De Gentenaar, 6 maart 1998.

Hallo liefste pers!, Pamflet van de nieuwe bewonersters van Vogelenzang 22 Gent, 22 augustus 2000.

Jongeren kraken huis aan Gasmeterlaan, De Gentenaar, 13 november 1998.

Kraken in Leuven, Gent, Brussel, Hasselt en overal, brochure van Onkruit, Ronse, 1982.

Krakende kreabouters verlaten vrijwillig RVA-pand in de Lange Steenstraat, De Gentenaar, 21 september 1995.

Krakersactie aan bloemenmand, Het Volk, 7 november 2000.

Krakers bezetten kantoor rector Willems, De Gentenaar, 4 februari 1997.

Krakers bezetten herenhuis aan de Gasmeterlaan, De Gentenaar, 6 februari 1997.

Krakers bezetten huis naast woning Tony Van Parys, Het Nieuwsblad, 22 maart 2004.

Krakers bezetten twee verkrotte woningen aan Gentse Leiekaai, De Morgen, 23 september 1997.

Krakers bezetten voor de derde keer OCMW-pand aan de Coupure, De Gentenaar, 14 februari 1997.

Krakers in oud café De Drie Charels, De Gentenaar, 23 september 1997.

Krakers in voormalig Alcatel-gebouw Gent, De Morgen, 26 oktober 2004.

Krakers metselen muurtje aan huis gerechtsdeurwaarder, Het Volk, 20 juni 1998.

Krakers nemen wraak voor ontruiming, De Gentenaar, 20 juni 1998.

Krakers protesteren tegen slopen huisjes, Het Laatste Nieuws, 5 april 2000.

Krakers Sas- en Bassijnwijk protesteren tegen leegstand, De Gentenaar, 5 april 2000.

Krakers van Brugse Poort palmen Alcatel-gebouw in, De Gentenaar, 25 oktober 2004.

Krakers van het ene pand naar het andere, De Morgen, 24 februari 1998.

Krakers verrast, Het Laatste Nieuws, 19 juni 1998.

Krakers voeren actie tegen Hertogendal, De Standaard, 10 mei 2006.

Krakers zetten Gent op stelten, De Morgen, 2 december 2004.

Krakers zetten politie een neus, Het Laatste Nieuws, 6 februari 1997.

Kreabouters kraken pand aan Zuid, De Gentenaar, 16 februari 1995.

Kreabouters kraken voormalig VDAB-pand, De Gentenaar, 15 april 1995.

Kreabouters verlaten Lange Steenstraat, Het Volk, 21 september 1995.

Nieuwe krakersgroep bezet voormalige pizzeria Roma, Het Volk, 16 februari 1995.

Pand Gasmeterlaan gekraakt, Het Volk, 12 november 1998.

Politie ontruimt na meer dan twee jaar kraakpand, Het Laatste Nieuws, 20 februari 1998.

Rechtbank begripvol voor krakers, De Zondag, 16 april 2000.

RUG zoekt naar ander gebouw voor krakers, Het Volk, 4 februari 1997.

Ruim 120 krakers in Doel willen regularisering, De Standaard, 10 mei 2006.

Stad belooft voortaan meer te communiceren met krakersbeweging, De Gentenaar, 7 november 2000.

Twee kraakpanden in Bloemekeswijk ontruimd, Het Volk, 19 juni 1998.

Vernieuwde Scheld'apen weer open voor publiek, De Standaard, 4 april 2005.

Veroordeling van krakers is een gevaarlijk precedent, De Morgen, 18 april 2000.

Wachten op woningen, De Gentenaar, 4 augustus 2000.

Water en elektriciteit afgesloten, De Standaard, 3 mei 2006.

Wij dringen al maanden aan op een snelle sloping, Het Laatste Nieuws, 29 februari 1998.

SCRIPTIES

MARREYT Steve, *Kraken in Gent. Een verhaal over anarchistische en andere krakers*, Promotor: Mvr. Vandecatsye, Arteveldehogeschool Gent, 2003.

ARCHIEVEN

Anarchistische Infotheek, Annonciadenstraat 16, 9000 Gent.

Geraadpleegde archieven: *België*
Gent I
Gent II
Gent III
Gent IV
Gent V.

Archief en Museum van de Sociale Arbeidersbeweging (AMSAB) -Instituut voor Sociale Geschiedenis, Bagattenstraat 174, 9000 Gent.

Geraadpleegde archieven: *Documentatiemap betreffende kraakbeweging, autonomen.*

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Cruquiusweg 31, 1019 AT Amsterdam.

Geraadpleegd archief: *Patershol.*

DEEL III: SOCIOLOGIE

BOEKEN

Cijfers over wonen 2004, Ministerie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en milieubeheer, Nederland, pp. 38-44.

DE DECKER Pascal, *Zachte waarden, hardnekkige trends? Op zoek naar achtergronden van de stedelijke problemen*, cursus Stedelijke Sociologie, 2005.

GLABEKE Ludwig, *Hedendaags Anarchisme. Een inleiding voor jongeren*, Zwart en Rood vzw en Libertaire Studiegroep Gent, Gent, 1994.

MAMADOUH Virginie, *De stad in eigen handen. Provo's, kabouters en krakers als stedelijke sociale beweging*, Sua, Amsterdam, 1992.

Primos prognose 2005, De toekomstige ontwikkeling van bevolking, huishoudens en woningbehoefte, Ministerie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en milieubeheer, Nederland, 2005, pp. 7-10.

ARTIKELS

25 miljoen euro voor stadsvernieuwingsprojecten, Vlaamse statistieken, strategisch management en surveyonderzoek, 2003.
(internetversie: http://aps.vlaanderen.be/statistiek/nieuws/steden/2003-04_stadsvernieuwingsproject.htm)

200 miljoen euro uit voor sociale huisvesting, De Standaard, 12 mei 2006.

Belgische vastgoedprijzen stijgen sterker dan in buurlanden, De Standaard, 19 april 2006.

Bijna 700 dagen wachten op sociale woning, De Standaard, 19 mei 2006.

Die-Hard-Krakers Filip en David, Teek Magazine, 29 januari 1998.

Huisjesmelkers vooral actief in Antwerpen en Gent, Vlaamse statistieken, strategisch management en surveyonderzoek, 2004.

(internetversie: http://aps.vlaanderen.be/statistiek/nieuws/wonen/2004-02_huisjesmelken.htm)

Huisjesmelken wordt al aangepakt, De Standaard, 11 mei 2006.

Leegstand sociale huurwoning stijgt, De Standaard, 11 december 2004.

Leven als een nomade in Brussel, De Morgen, 29 april 2004.

Meer klachten over sociaal wonen, De Standaard, 3 april 2006.

Milieuactivisten bezetten al jaar lang het Lappersfort, De standaard, 7 augustus 2002.

Randgemeenten willen geen sociale huisvesting, De Standaard, 17 januari 2006.

Sleepstraat Gent mekka voor huisjesmelkers, De Standaard, 29 april 2005.

Te veel leegstand in Brussel, De Standaard, woensdag 10 mei 2006.

TROMP Bart, *Kraken als actievoeren*, De Nieuwe Maand, nr. 4, jaargang 24, mei 1981, pp. 284-294.

Vlaamse villa kost gemiddeld 300.000 euro, De Standaard, 2 september 2005.

Wachtlijsten, De Standaard, 22 april 2006.

Woningen 8 procent duurder, De Standaard, 14 september 2004.

Wonen in België is goedkoper, De Standaard, 14 september 2004.

SCRIPTIES

FAES Andreas, *Hedendaags Anarchisme in Nederland en Vlaanderen (1933-200)*, Promotor: Prof. Dr. Deneckere G., Universiteit Gent, 2005.

RUYS Katrien, *Sociologische beschouwingen omtrent het kraken van woningen te Londen en Amsterdam*, Promotor: Prof. Dr. M. Van Vaerenbergh, Universiteit Gent, 1982.

VAN DEUREN Guy, *Vechten voor een woning. Een verkenning van de kraakbeweging in Engeland en Nederland*, Universiteit Gent, 1982.